

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI

HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA YER ALMIŞ
GİRİŞİMCİ BİREY ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ VE BU
ÖZELLİKLERİN KAZANDIRILABİLİRLİĞİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ENSAR AYDIN

DANIŞMAN

DOÇ. DR. MUSTAFA BEKTAŞ

KASIM 2015

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI

HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA YER ALMIŞ
GİRİŞİMCİ BİREY ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ VE BU
ÖZELLİKLERİN KAZANDIRILABİLİRLİĞİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ENSAR AYDIN

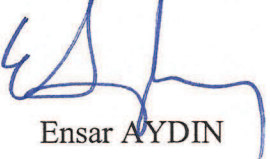
DANIŞMAN

DOÇ. DR. MUSTAFA BEKTAŞ

KASIM 2015

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

Ensar AYDIN

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

“Hayat bilgisi öğretim programlarında yer almış girişimci birey özelliklerinin incelenmesi ve bu özelliklerin kazandırılabilirliğinin değerlendirilmesi” başlıklı bu yüksek lisans tezi, Sınıf Eğitimi Bilim Dalında hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

Başkan:

Doç. Dr. Ergün ÖZTÜRK

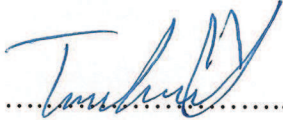
Üye:

Danışman:

Doç. Dr. Mustafa BEKTAŞ

Üye:

Doç. Dr. Tuncay AYAS

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

10.12/2015

Doç. Dr. Halil İbrahim SAĞLAM

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Küreselleşen dünyada hemen her alanda hızlı bir değişim yaşanmaktadır. Bu değişimden en çok etkilenen varlık ise hiç şüphesiz insandır. İnsanların bu değişime ayak uydurabilmesi ve bu durumu kendi lehlerine çevirebilmesi için en önemli fırsatlarından biri de eğitimidir. Karşılaştığı problemlere çözüm üreten, yaratıcı düşünen ve yeni bir şey ortaya koyma heyecanını taşıyan, araştırma yapmayı seven, çevresi ile iyi iletişim kuran, sorumluluklarını yerine getiren ve özgüven sahibi bireylerin yetişmesi iyi bir eğitimle mümkün olacaktır. Günümüz eğitim anlayışında bilgi aktarımı yerine beceri öğretimi her geçen gün daha da önem kazanmaktadır. Eğitim sisteminde kazandırılması ve geliştirilmesi gereken önemli becerilerden biri de girişimciliktir. Girişimcilik becerisinin ve girişimci birey özelliklerinin kazandırılması ve geliştirilmesi, bireyin hayatında önemli bir yere sahip olan okullarda dikkatle ele alınması ile mümkündür. Eğitim-öğretim sürecinin önemli yapı taşlarından biri olan öğretim programlarında girişimci birey özelliklerinin yer alması ve bu özelliklerin öğrencilere kazandırılması gerektiği düşünülmektedir.

Bu araştırmada, Hayat bilgisi öğretim programlarının girişimci birey özellikleri açısından incelenmesine ve bu özelliklerin kazandırılabilirliğine yönelik öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesine çalışılmıştır.

Lisans ve yüksek lisans öğrenimim boyunca hem kişisel hem de akademik anlamda kendisini örnek aldığım, yüksek lisans tez danışmanlığımı üstlenerek bu tezin hazırlanma sürecinde bilgi ve tecrübelerinden faydalanmamı sağlayan, göstermiş olduğu hoşgörüsüyle bu süreçte heyecanımı canlı tutan ve değerli katkılarıyla bana rehberlik eden değerli hocam Doç. Dr. Mustafa BEKTAŞ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmam sürecinde göstermiş oldukları kolaylık, hassasiyet ve yardımlarından ötürü başta Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Firdevs GÜNEŞ'e ve fakülte yönetimine teşekkür etmeyi borç bilirim.

Yüksek lisans öğrenimim boyunca bilgi, fikir ve yorumlarını benden esirgemeyen kıymetli hocalarım Doç. Dr. Halil İbrahim SAĞLAM'a, Doç. Dr. Ergün ÖZTÜRK'e, Doç. Dr. M. Barış HORZUM'a ve Dr. Dursun AKSU'ya çok teşekkür ederim.

Tezin hazırlanması sürecinde katkılarını hiçbir zaman esirgemeyen değerli dost ve meslektaşlarım Arş. Gör. Mehmet Akif HAYAL'e, Arş. Gör. Asena AYVAZ'a,

Arş. Gör. İbrahim ÇELİK'e ve Arş. Gör. Alper ÇORAPÇIGİL'e; tez sürecinde beni her zaman cesaretlendiren kıymetli amcam Rifat AYDIN'a teşekkür etmeyi borç bilirim.

Bugüne kadar hem maddi hem manevi desteklerini benden esirgemeyen annem, babam ve abime, varlığıyla hayatıma ayrı bir anlam katan biricik kardeşim Merve'ye teşekkür eder, şükranlarımı sunarım.

Ensar AYDIN

Hendek, 2015

ÖZET

HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA YER ALMIŞ GİRİŞİMCİ BİREY ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ VE BU ÖZELLİKLERİN KAZANDIRILABİLİRLİĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Aydın, Ensar

Yüksek Lisans Tezi, İlköğretim Anabilim Dalı, Sınıf Eğitimi Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Mustafa BEKTAŞ

Kasım, 2015. 146 Sayfa.

Bu araştırma, Hayat bilgisi öğretim programlarının girişimci birey özellikleri açısından incelenmesi ve bu özelliklerin kazandırılabilirliğine yönelik öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmada, 1926, 1936, 1948, 1968, 1998 ve 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programları girişimci birey özellikleri açısından incelenmiştir.

Ayrıca, uygulamadaki 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda girişimci birey özelliklerinin kazandırılabilirliğine yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşleri araştırılmıştır. Bu araştırmanın çalışma grubunu, 2015-2016 eğitim-öğretim yılı, Sakarya ili ilkokullarında görev yapan 281 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır.

Araştırmacı tarafından geliştirilen “Girişimci Birey Özellikleri” ile hayat bilgisi öğretim programları analiz edilmiş ve “Girişimci Birey Özelliklerinin Kazandırılabilirliğine Yönelik Sınıf Öğretmeni Görüş Anketi” ile de sınıf öğretmenlerinin görüşleri belirlenmiştir.

Araştırmada, hayat bilgisi öğretim programlarının analizinde doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Ayrıca, sınıf öğretmeni görüşlerinin analizinde SPSS 16.0 paket programı kullanılmıştır. Bu bağlamda veriler, yüzde ve frekans değerleri kullanılarak çözümlenmiştir.

Araştırmanın sonuçlarından hareketle; girişimciliğin bu adla ilk kez 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yer aldığı, 1926 ve 1936 Hayat Bilgisi Öğretim Programları'nda 5, 1948 ve 1968 Hayat Bilgisi Öğretim Programları'nda 6, 1998 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda 14 ve 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda ise 24 girişimci birey özelliğinin bulunduğu ve sınıf öğretmeni görüşlerine göre, 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı ile girişimci birey özelliklerinin genel olarak az kazandırılabilirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik Becerisi, Girişimci Birey, Girişimci Birey Özellikleri, Öğretim Programı, Hayat Bilgisi.

ABSTRACT

INVESTIGATING THE CHARACTERISTICS OF ENTREPRENEURIAL PERSONALITY THAT WERE INCLUDED IN SOCIAL STUDIES CURRICULUM AND EVALUATING UPSKILLING OF THESE CHARACTERISTICS

Aydın, Ensar

Master Thesis, Department of Elementary Education, Division of Primary Education

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Mustafa BEKTAŞ

November, 2015. 146 Pages

This study has been carried out in order to investigate the social studies curriculum in terms of the characteristics of entrepreneurial personality and to evaluate the views of teachers intended for the upskilling of these characteristics. In the study, the Social Studies Curriculums in the years of 1926, 1936, 1948, 1968, 1998, 2009 were analyzed in terms of the characteristics of entrepreneurial personality.

Moreover, the opinions of classroom teachers about the upskilling characteristics of entrepreneurial personality on curriculum of social studies were investigated. The study group of this research are composed of 281 classroom teachers who worked in elementary schools in Sakarya.

The curriculums have been analyzed by “Characteristics of Entrepreneurial Personality” which is developed by researcher and the views of classroom teachers was determined by “Opinion Survey of Classroom Teachers’s View towards to Upskill Characteristics of Entrepreneurial Personality”.

In the study, document analysis techniques were used for the analysis of the curriculum. In addition, in the analysis opinion of classroom teachers was conducted by the help of SPSS 16.0 software. In this regard, the data of this research was analyzed using percent and frequency values.

After conducting research, those results have been reached; entrepreneurship was taken part for the first time in 2009 Social Studies Curriculum, the characteristics of entrepreneurial personality taken part 5 times in 1926 and 1936 Social Studies

Curriculum, taken part 6 times in 1948 and 1968 Social Studies Curriculum, taken part 14 times in 1998 Social Studies Curriculum and taken part 24 times in 2009 Social Studies Curriculum and also the idea of that characteristics of entrepreneurial personality generally are gained less in the 2009 Curriculum of Social Studies has been concluded.

Keywords: Entrepreneurship Skills, Entrepreneurial Personality, Characteristics of Entrepreneurial Personality, Curriculum, Social Studies.

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM	iii
JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZET	vii
ABSTRACT	ix
İÇİNDEKİLER	xi
TABLOLAR LİSTESİ	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvi
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
1.1 PROBLEM CÜMLESİ	3
1.2 ALT PROBLEMLER	3
1.3 ÖNEM	4
1.4 VARSAYIMLAR	6
1.5 SINIRLILIKLAR	6
1.6 TANIMLAR	6
1.7 SİMGELER VE KISALTMALAR	7
BÖLÜM II	9
ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	9
2.1 ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ	9
2.1.1 Türk Eğitim Sistemine Genel Bakış	9
2.1.2 Hayat Bilgisi Dersi'nin Tanımı	10
2.1.3 Hayat Bilgisi Dersinin Kapsamı	11
2.1.4 Türkiye'de Hayat Bilgisi Dersinin Gelişim Süreci	14

2.1.5 Dünyada Beceri Eğitimi ve Önemi	33
2.1.6 Girişimcilik	37
2.2 İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	46
2.3 ALANYAZIN TARAMASININ SONUCU	52
BÖLÜM III	54
YÖNTEM.....	54
3.1 ARAŞTIRMA MODELİ.....	54
3.2 EVREN VE ÖRNEKLEM.....	54
3.3 VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	55
3.4 VERİLERİN TOPLANMASI.....	57
3.5 VERİLERİN ANALİZİ	58
BÖLÜM IV	60
BULGULAR.....	60
4.1 HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA GİRİŞİMCİ BİREY ÖZELLİKLERİNE AİT BULGULAR	60
4.1.1 1926 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın Girişimci Birey Özellikleri Açısından İncelenmesi	61
4.1.2 1936 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın Girişimci Birey Özellikleri Açısından İncelenmesi	62
4.1.3 1948 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın Girişimci Birey Özellikleri Açısından İncelenmesi	64
4.1.4. 1968 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın Girişimci Birey Özellikleri Açısından İncelenmesi	66
4.1.5 1998 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın Girişimci Birey Özellikleri Açısından İncelenmesi	68
4.1.6 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın Girişimci Birey Özellikleri Açısından İncelenmesi	78

4.2 HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA GİRİŞİMCİ BİREY ÖZELLİKLERİNİN DEĞİŞİMİNE AİT BULGULAR	90
4.3 UYGULAMADAKİ HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDA GİRİŞİMCİ BİREY ÖZELLİKLERİNİN KAZANDIRILABİLİRLİĞİNE YÖNELİK SINIF ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİNE AİT BULGULAR	92
BÖLÜM V	94
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	94
5.1 TARTIŞMA	94
5.2 SONUÇLAR	97
5.2.1 Birinci Alt Problemle Elde Edilen Bulgulara İlişkin Sonuçlar	97
5.2.2 İkinci Alt Problemle Elde Edilen Bulgulara İlişkin Sonuçlar.....	99
5.2.3 Üçüncü Alt Problemle Elde Edilen Bulgulara İlişkin Sonuçlar.....	100
5.3 ÖNERİLER.....	100
5.3.1 Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler.....	100
5.3.2 İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler.....	101
KAYNAKÇA.....	102
EKLER.....	116
ÖZGEÇMİŞ VE İLETİŞİM BİLGİSİ.....	129

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Sınıf Öğretmenlerinin Demografik Özellikleri	55
Tablo 2. Girişimci Birey Özelliklerini Açıklayan Kelime ve Kelime Grupları	58
Tablo 3. 1926 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı'nda Yer Alan Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkili Konular	62
Tablo 4. 1936 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı'nda Yer Alan Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkili Konular	63
Tablo 5. 1948 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı'nda Yer Alan Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkili Konular	65
Tablo 6. 1968 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı'nda Yer Alan Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkili Ünite ve Konular	67
Tablo 7. 2009 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı'nda Yer Alan Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkili Beceriler	80
Tablo 8. 2009 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı'nda Yer Alan Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkili Kişisel Nitelikler.....	81
Tablo 9. 2009 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı'nda Yer Alan Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkili Afetten Korunma ve Güvenli Yaşam Ara Disiplinine Ait Kazanımlar	82
Tablo 10. 2009 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı'nda Yer Alan Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkili Girişimcilik Ara Disiplinine Ait Kazanımlar	83
Tablo 11. 2009 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı'nda Yer Alan Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkili İnsan Hakları ve Vatandaşlık Ara Disiplinine Ait Kazanımlar	83
Tablo 12. 2009 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı'nda Yer Alan Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkili Kariyer Bilinci Geliştirme Ara Disiplinine Ait Kazanımlar ...	84
Tablo 13. 2009 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı'nda Yer Alan Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkili Özel Eğitim Ara Disiplinine Ait Kazanımlar	84

Tablo 14. 2009 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı'nda Yer Alan Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkili Rehberlik ve Psikolojik Danışma Ara Disiplinine Ait Kazanımlar	84
Tablo 15. 2009 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı'nda Yer Alan Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkili Sağlık Kültürü Ara Disiplinine Ait Kazanımlar	85
Tablo 16. 2009 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı'nda Yer Alan Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkili Spor Kültürü ve Olimpik Eğitim Ara Disiplinine Ait Kazanımlar	86
Tablo 17. 2009 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı'nda Yer Alan Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkili Zekâ Alanları	86
Tablo 18. 2009 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı'nda Yer Alan Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkili 1. Sınıf Kazanımları	87
Tablo 19. 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda Yer Alan Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkili 2. Sınıf Kazanımları	88
Tablo 20. 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda Yer Alan Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkili 3. Sınıf Kazanımları	89
Tablo 21. Hayat Bilgisi Öğretim Programlarındaki Girişimci Birey Özelliklerinin Değişimi	90
Tablo 22. 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda Girişimci Birey Özelliklerinin Kazandırılabilirliğine Yönelik Sınıf Öğretmeni Görüşleri	92

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Girişimciliği Etkileyen Faktörler	41
--	----

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bir ülkenin gelişiminde önemli bir yere sahip olan nitelikli insan gücü, gelişen ve değişen dünyada bütün alanlarda vazgeçilmez bir hedef haline gelmiştir. Çağın ihtiyaçlarına uygun bilgi, beceri ve özellikler ile donanımlı bireyler, başta ekonomik olmak üzere birçok alanda toplumlara yarar sağlamaktadırlar. Bu bireylerin yetiştirilmesinde hiç şüphesiz eğitimin rolü büyüktür.

Eğitimin amacı, dünyayı anlayan, bu anlayıştan beslenen ve dünyayı daha iyi yönde değiştirmeye çalışan insanlar yetiştirmektir (Gardner, 2006). Bu amaç doğrultusunda yetiştirilen bireylere kazandırılmak istenen özelliklerden biri de girişimciliktir. Girişimcilik ile bireylerin etrafındaki fırsatları fark edebilme, fırsatlara yönelik planlar yapabilme, planlarını günlük hayata taşıyarak, iş hayatı ve toplum ihtiyaçlarına göre eğitilmeleri, kendi mesleği alanında girişimci bir ruha sahip olmaları, bu ruhla kendi iş alanlarını yaratmaları ve böylelikle ülke ekonomisine katkı sağlamaları amaçlanmaktadır (Akyürek, 2013).

Türk Milli Eğitimi'nin amaçlarından biri olarak kabul edilen teşebbüse değer veren fertlerin yetiştirilmesi, girişimci bireylerin yetiştirilmesindeki önemi ifade etmektedir. Girişimci bireyler, yeni bir bakış açısı kazanma, yenilikçi fikirler oluşturma ve uygulama, çevresini tanıma ve çağın gerekliliklerine uygun bir şekilde hareket etme noktasında daha aktiftirler. Yani sahip olunan mevcut bilgileri yeni sorun ve durumlara uyarlayarak etkin bir rol oynarlar. Böylece gerekli bilgi, beceri ve özelliklerle donanımlı olan bireylerin, sahip oldukları yeterlilikleri ekonomik, sosyolojik ve teknolojik alanlarda hem kendi hem de ülkesi için yararlı olabilecek şekilde kullanmaları sağlanmış olur.

Girişimcilik kavramı ile ilgili literatür incelendiğinde daha çok ekonomik, sosyal ve endüstriyel alanlarda akademik çalışmaların yapıldığı görülmektedir (Arslan, 2002;

İlhan, 2005; Aytaç, 2006; Akdoğan ve Cingöz, 2006; Gözek, 2006; Avşar, 2007; İbicioğlu, Taş ve Özmen, 2008; Tek, 2008; Karagöz, 2009; Akın, 2010; Aktürk, 2012; Bozkurt, Kalkan, Koyuncu ve Alparslan, 2012; Erdurur, 2012; Yıldız ve Alp, 2012; Bozkurt ve Alparslan 2013; Koçyiğit, 2013; Topkaya, 2013 ve Yazıcı, 2014).

Literatürde yer alan eğitim alanında girişimciliğin ele alındığı çalışmalar incelendiğinde, daha çok sosyal bilgiler dersi ile ilişkili çalışmaların olduğu görülmektedir. Bu çalışmalar, ders kitabı ve programlarının incelenmesi ve öğrenci-öğretmen görüşlerinin yer aldığı çalışmalardır.

Akyürek ve Şahin (2013) ilköğretim programlarında yer alan girişimcilik becerisine ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemek amacıyla yapmış oldukları çalışmada, öğretmen görüşlerini anket kullanarak belirlemiş ve girişimcilik becerisinin kazandırılmasında öğretmenlerin yetersiz olduğunu bulmuşlardır. Polat, Koçak, Çermin, Meral ve Boztaş (2015) ilköğretim sosyal bilgiler ders kitaplarını girişimcilik kazanımı açısından öğretmen görüşlerine göre değerlendirmeyi amaçladıkları nitel çalışmalarında, ders kitaplarında girişimcilik becerisine yer verildiği fakat bu becerinin öğretiminin öğrencilerin farklı sosyo-ekonomik düzeyde olmalarından etkilendiğini belirtmişlerdir. Gömleksiz ve Kan (2009) Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nı eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme ve girişimcilik becerilerini kazandırmadaki etkililiğini araştırmak amacıyla yapmış olduğu çalışmada ölçek kullanarak elde ettiği verilerde, öğrencilerin eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme ve girişimcilik becerilerini kazandırma noktasında Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın etkili olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca, Mutluer (2013) sosyal bilgiler programlarında yer alan beceriler hakkında sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin ortaya çıkarmak amacıyla yapmış olduğu çalışmanın verilerini yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplamış ve öğretmenlerin müfredattaki becerileri ve bu becerilerin öğretimi hakkında yeterli bilgilerinin olmadığını belirtmiştir.

İN (2015) sosyal bilgiler ders kitaplarında girişimcilik becerilerinin nasıl yer aldığını belirlemek amacıyla yapmış olduğu çalışmada ders kitaplarını içerik analizi yoluyla taramış ve yenilikçi fikirler sunma, yaratıcılık, sorumluluk, başkalarıyla çalışma, ekonominin temel kavramlarını bilme ve kişilerin ekonomideki yerini keşfetme becerilerinin daha baskın olarak vurgulandığını belirtmiştir. Güven (2010) Cumhuriyetin ilanından sonra çeşitli dönemlerdeki hayat bilgisi programlarını

öğrencilere kazandırılmak istenen girişimcilik özellikleri açısından incelemek amacıyla yapmış olduğu çalışmada, belirlenen girişimcilik özellikleri yardımıyla programların amaçlarını incelemiş ve 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı amaçlarının girişimcilik özellikleri açısından önceki programlara göre daha belirgin fakat yeterli olmadığını saptamıştır. Ayrıca, Eraslan (2011) ilköğretim programlarında girişimcilik öğretimi başlıklı çalışmasında 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nı ele almış ve kazanım, etkinlik ve girişimcilik öğretiminin programdaki yerini tespit etmiştir.

Eğitim sürecinin başarılı, sürdürülebilir ve nitelikli olmasında öğretmenler önemli bir yere sahiptir (Altan, 2014). Bunun yanında, süreçte öğretmenlere kaynaklık edecek olan öğretim programları da eğitim sürecinin önemli bir diğer ögesini oluşturmaktadır. Girişimcilik ve bunun gibi birçok bilgi, beceri ve özelliklerin kazandırılmasında önemli bir yere sahip olan hayat bilgisi dersi öğretim programlarının girişimci birey özellikleri açısından incelenmesi ve bu özelliklerin kazandırılabilirliğine yönelik öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi önemli görülmüştür.

1.1 PROBLEM CÜMLESİ

Bu araştırmanın problem cümlesi; “Hayat bilgisi öğretim programlarında girişimci birey özelliklerinin yeri ve bu özelliklerin kazandırılabilirliğine yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşleri nedir?” şeklindedir.

1.2 ALT PROBLEMLER

1. Hayat bilgisi öğretim programlarında girişimci birey özellikleri nasıl yer almıştır?
2. Hayat bilgisi öğretim programlarında girişimci birey özellikleri nasıl değişmiştir?

3. Uygulamadaki Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda girişimci birey özelliklerinin kazandırılabilirliğine yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?

1.3 ÖNEM

Bir toplumun gelişmişliğini gösteren önemli göstergelerinden biri eğitimidir. Ülkelerin on yıl, yüz yıl ve hatta bin yıl ötesini planlamak için eğitimini dikkatle tasarlaması gerektiği aşikârdır. Günümüz eğitim sisteminin zorunlu olan ilk aşaması ilkokullardır. Birey, eğitim sistemine ilkokulla girer ve daha sonra orta ve yüksek öğretimle devam eder.

Öğrencilerin mutlu ve başarılı bireyler olarak yetiştirilmesi noktasında büyük bir misyonu yerine getiren ilkokullar, öğrencilerin sisteme ilk adım attığı yer olması açısından da oldukça önemlidir. İlkokul eğitimi ile birlikte okulla henüz yeni tanışan öğrenciler, aile ve çevrelerinde rahat ve sınırları geniş olan bir ortamdan daha sınırlı bir ortama geçmektedirler. Bu sınırlı ortamda, öğrencilerin okul ile hayatı bir bütün olarak algılamalarına fırsat sağlayacak olan hayat bilgisi dersi, ilkokul dersleri arasında önemli bir yere sahiptir.

Hayat bilgisi dersi, öğrencilerin okula başladıkları ilk yıllarda, onların bir bütün halinde gelişimini sağlayan ilk derstir. Bu derste öğrenciler, içinde bulunduğu toplumsal ve kültürel çevreyi inceleyerek çevresi hakkında doğru bilgilerle çevreye uyum sağlamada gerekli becerileri öğrenirler (Binbaşoğlu, 2003). 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı kapsamında kazandırılması istenilen beceriler şunlardır: Eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, araştırma, iletişim, problem çözme, bilgi teknolojilerini kullanma, girişimcilik, Türkçe'yi doğru, etkili ve güzel kullanma, karar verme, kaynakları etkili kullanma, güvenlik ve korunmayı sağlama, öz yönetim, bilimin temel kavramlarını tanıma ve temalarla ilgili temel kavramları tanıma. Bu becerilerin öğrencilere kazandırılması, programın temel amaçlarından biridir. Her bir becerinin kazandırılma gerekliliğinin yanında, küreselleşen dünyada mevcut dünya sistemini iyi görüp çevresindeki fırsatları olumlu anlamda değerlendirebilmek için girişimci bir özelliğe sahip olma noktasında girişimcilik

becerisi önemli görülmektedir. Ayrıca, 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yer alan 8 ara disiplinden birinin girişimcilik olması, girişimcilik kavramının incelenmesine ayrı bir önem katmaktadır.

Girişimcilik, değişen ve gelişen dünyada hem bireysel hem de toplumsal olarak yetkinliğe ulaşma adına önemli bir yere sahiptir. Kas gücünden öte beyin gücünün önem kazandığı günümüzde, eğitim sistemi aracılığı ile araştıran, sorgulayan, problemlere çözüm üreten ve çevresine karşı duyarlı insan yetiştirmek önemli görülmektedir. Girişimci bireyler, kendi sezgilerine güvenen, yaratıcı, uzun soluklu düşünüp hareket edebilen, fırsatları kollayan, başarıya ulaşmayı hedefleyen ve yeni girişimler için risk almayı seven kişilerdir (Gözek, 2006; Ucbasaran, Westhead ve Wright, 2001).

Kendisinin ve toplumun gelişimine katkı sağlayacak, çevresine karşı örnek olabilecek, küresel değişimi hem yönlendirecek hem de bu değişime uyum sağlayacak girişimci bireylerin yetiştirilmesinde eğitim sistemi önemli bir etkiye sahiptir. Ayrıca, eğitim sistemi içerisinde yer alan hayat bilgisi dersi öğretim programı da ilkökul düzeyinde, girişimci birey özelliklerinin kazandırılmaya başlanması açısından ayrı bir öneme sahiptir.

Sonuç olarak, girişimcilik ve girişimci birey, önemi son yıllarda artan, dünyada ve ülkemizde üzerine çalışmaların çoğaldığı, değişen dünyada etkin bir şekilde yer alabilmenin anahtarı olarak görülen kavramlardır. Dolayısıyla, ilkökul düzeyinde öğrenciyi hayata hazırlayan en önemli derslerden biri olan hayat bilgisi dersinin girişimci birey yetiştirme amacı, günümüzde geçmişe göre daha çok önem arz etmektedir. Bu çalışma, girişimci bireylerin yetiştirilmesi için girişimci birey özelliklerinin öğretimi ve geliştirilmesinde önemli bir yere sahip olan öğretim programlarının incelenmesi ve sınıf öğretmeni görüşlerinin alınması yoluyla girişimci birey özelliklerinin ülke tarihinde programlar içerisindeki yerini değerlendirip mevcut ve gelecek programlar için bir öneri getirecek olması açısından önemlidir. Ayrıca bu çalışma;

- Hayat bilgisi öğretim programlarında girişimci birey özelliklerinin incelenmesiyle ilgili yapılan ilk çalışmalardan biri olması bakımında **özgün**,
- Girişimci birey yetiştirme açısından **güncel**,

- Girişimci birey özelliklerinin hayat bilgisi dersi kapsamında kazandırılabilirliğinin belirlenmesi açısından **gerekli**,
- Hayat bilgisi dersi içerisinde kazandırılacak girişimci birey özelliklerin girişimci birey yetiştirme noktasındaki etkililiği açısından **işlevsel** olarak görülmektedir.

1.4 VARSAYIMLAR

1. Araştırma için geliştirilen veri toplama aracı ve ulaşılan öğretim programları araştırmanın amacını sağlayacak yeterli niteliğe sahiptir.
2. Sınıf öğretmenleri, görüşlerini yansız olarak ifade etmişlerdir.

1.5 SINIRLILIKLAR

Araştırmanın sınırlılıkları şunlardır:

1. Araştırma, Hayat bilgisi öğretim programları (1926, 1936, 1948, 1968, 1998 ve 2009 (2005)) ile sınırlıdır.
2. Araştırma, Sakarya ili, Serdivan, Adapazarı, Erenler, Arifiye, Hendek ve Akyazı ilçelerinde devlet ilkokullarında görev yapan ve mevcut Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı kapsamında bu dersi en az bir kere okutan sınıf öğretmenleri ile sınırlıdır.

1.6 TANIMLAR

Girişimcilik: İlk kez Fransızca ‘iş yapan’ anlamında (entreprenre) kullanılan girişimcilik kavramı farklı şekillerde tanımlanmaktadır: Yenilikleri yakalama, fırsatları iyi değerlendirme ve risk ve sorumluluk olarak bütün bunların hayata

geçirilme süreci (Varol ve Güler, 2005); girişimcinin ortaya koyduğu eylemin, hareketin ve oluşan yeni sonuçların genel adı (Top, 2006); sosyal ilişkilerde, iş hayatında, iletişimde ve hayatımızın birçok alanında gerekli davranışları uygun zaman ve mekânda ortaya koyma becerisi (Aykan, 2002); bir fırsatı algılama ve o fırsatı elde etmek için bir organizasyon oluşturma faaliyetidir (Mueller ve Thomas, 2001).

Beceri: Bilgiyi uygulayabilme, problemleri çözebilme ve görevleri tamamlayabilme yeteneğidir (Güneş, 2012).

Girişimci Birey: Dünyaya farklı gözle bakabilen, sorunlara daha yaratıcı yaklaşabilen, başkaları tarafından fark edilemeyen fırsatları görebilen, yeni ürünler üretebilen, sorumluluk ve risk alabilen, hayal gücü ve başarı güdüsü yüksek, yenilikçi ve dinamik, azimli ve diğerlerini iyi motive eden kişiler olarak tanımlanabilir (Drucker, 1993; Tekin, 1999; Müftüoğlu, Ürper, Başar ve Tosunoğlu, (2005); Akpınar, 2009; Douglas, 2009; Gedeon, 2010; Deveci, 2015; Güney, 2015).

Hayat Bilgisi: Toplum hayatının ve doğal çevrenin öğrencilerle ilgili olan tüm yönlerinin gerçek ortamlarındaki saflığı ile ele alındığı ve onların gelişim düzeylerine uygun bir şekilde düzenlendiği, ilgi, merak ve ihtiyaçlarına hitap eden bir derstir (Bektaş, 2009).

1.7 SİMGELER VE KISALTMALAR

TTBK	:	Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı
MEB	:	Milli Eğitim Bakanlığı
TÜSİAD	:	Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği
vd.	:	Ve diğerleri
akt.	:	Aktaran
ed.	:	Editör
%	:	Yüzde
f	:	Frekans

A.2.5 : 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'ndaki kazanımları ifade eden örnek kod. Kodlamaya ait ilk harf, tema ismini (A: Okul Heyecanım Teması, B: Benim Eşsiz Yuvam Teması, C: Dün, Bugün, Yarın Teması); ilk rakam, sınıf düzeyini (1,2,3); İkinci rakam ise kazanım numarasını (1,2,3,4,...) ifade etmektedir.

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1 ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ

2.1.1 Türk Eğitim Sistemine Genel Bakış

Günümüzde toplumlar, sosyal, siyasal, kültürel, ekonomik vb. yönlerden hızlı bir değişim ve dönüşüm yaşamakta ve çeşitli gelişmelere tanıklık etmektedirler. Şüphesiz, bu değişimden ve dönüşümden en çok etkilenen alanların başında eğitim gelmektedir.

Robitaille, Lafleur ve Archer'e göre 21. yüzyılın eğitimi, yaşanabilir bir geleceğin oluşmasını amaçlayan tüm stratejik temel öğeleri sunan ve uzlaşmayı hedefleyen eğitimidir. Bu yüzyılın eğitimi, kadercilik ve ilgisizlikle savaşmayı amaçlayan eğitim olmasının yanında, yüzyılın eğitiminde herkesin bireysel ya da toplu olarak sorumluluklarını yerine getirecek düzeyde olduğuna inanılmaktadır (Akt: Doğan, 2002: 89).

Türkiye'de eğitimin kalitesini geliştirmek, Avrupa Birliği ve gelişmiş ülkeler düzeyine çıkarmak amacıyla 1996 yılında düzenlenen XV. Milli Eğitim Şurası, hazırlanan Yedinci Kalkınma Planı (1996-2000) ve 15 Yıllık Eğitim Ana Planı, çok yönlü ve geniş kapsamlı eğitim reformlarının yapılmasına ihtiyaç olduğunu vurgulamıştır (Çelik 2012: 75). XV. Milli Eğitim Şurasında, okullaşma oranlarının ve sürelerinin geliştirilmesi, eğitim sisteminin bilgi yükleme yerine bilgiye ulaşma ve araştırma tekniklerini kazandırması, yaratıcılığı ve ifade becerilerini geliştirecek şekilde düzenlenmesi önerilmiştir. Buna ilaveten, eğitimin öğretmen merkezli olmaktan çıkarılarak öğrenci merkezli olması, mesleki eğitimin geliştirilmesi,

ilköğretimle bütünleşmiş sekiz yıllık eğitime geçilmesi, okul öncesi eğitimin geliştirilmesi kararları alınmıştır (TTKB, 1996). Böylece ülkemizde 1997 yılında 4306 Sayılı Kanun ile sekiz yıllık kesintisiz zorunlu ilköğretim uygulamasına geçilmiştir. 4306 sayılı yasa ile özetle ilköğretim okulları sekiz yıllık olmuş, ilk ve ortaokul birleşerek ilköğretim okuluna dönüşmüştür.

Ancak, geçen yaklaşık 15 yıllık sürede ortaya çıkan gelişmeler mevcut eğitim sisteminde değişiklik yapılmasını gerekli kılmış 18. Milli Eğitim şurasında alınan kararlar doğrultusunda 11 Nisan 2012 tarihinde TBMM tarafından 6287 sayılı kanun onaylanarak 2012-2013 eğitim öğretim yılında 4+4+4 eğitim sistemine geçilmiştir. Böylece 5+3 şeklinde kesintisiz 8 yıl olarak uygulanan zorunlu eğitim, 4+4+4 kesintili olarak uygulanmaya başlanmış ve ilk 4 yıl ilkokul, ikinci 4 yıl ortaokul, üçüncü 4 yıl ise lise olarak düzenlenmiştir (Güven, 2012). Hâlihazırda uygulaması devam eden bu eğitim sisteminde ilkokullar şüphesiz önemli bir yere sahiptir.

İlkokullar, bireyi sadece ortaöğretim basamağına hazırlayan bir öğrenim basamağı değil aynı zamanda bireyi yaşama hazırlayan ve ona temel bilişsel, duyuşsal ve devinişsel becerileri kazandırma ve geliştirme olanağı sunan bir öğrenim basamağıdır (Çınar, 2008). İlkokul dönemi, bireylerin hayata hazırlama noktasında gerekli bilgi, beceri ve özellikleri kazanabilmeleri için de önemli bir dönem olarak görülmektedir.

Eğitim-öğretim sürecinin en temel basamağı olan ilkokullar, bilimin gücüne inanarak bilimsel düşünebilen, olayları yordayabilen, üretebilen ve çağa ayak uydurabilen bireyler yetiştirmenin yanı sıra; genel kültür sahibi, bilinçli, bilgili bir vatandaşta bulunması gereken özelliklere sahip, zihinsel, duyuşsal ve bedensel yönlerden gelişmiş bireylerin yetişmesine hizmet etmektedir (Tanrıverdi, Polat ve Apak, 2005). Bu beceri ve özellikler, çeşitli dersler aracılığıyla bireye kazandırılmaktadır.

Türkiye’de ilkokul düzeyinde fen bilgisi, sosyal bilgiler, hayat bilgisi, Türkçe, matematik gibi çeşitli dersler yer almaktadır. Çocukların hem kendilerini hem de içinde yaşadıkları toplumu ve dünyayı tanımaları için tasarlanan bir ders olan hayat bilgisi dersi bu derslerin en önemlilerinden biridir.

2.1.2 Hayat Bilgisi Dersi’nin Tanımı

İlkokul amaçlarının gerçekleştirilmesinde önemli bir yeri olan hayat bilgisi dersi, ilköğretimin birinci devresinde ilk üç sınıfta yer alır. İlköğretimin bu döneminde

çocuklar, yaşamı bir bütün olarak algılar ve onlar için genelde tek tek olgu ve olaylar yoktur. İçinde yaşadıkları ortamdaki olgu ve olayları bir bütün içinde algırlar. Bu nedenle eğitim sisteminde dersler bu dönemde sosyal bilgiler ve fen bilgisi olarak ayrılmamış, sanat, çağdaş düşünce ve değerlerin bir bileşkesi olan hayat bilgisi dersi olarak düzenlenmiştir (Sönmez, 1999). Bu ders ile çocuğun toplumsallaşmasını, hayata ve üst öğrenime hazırlanmasını sağlayacak davranışların temellerinin atılması amaçlanmıştır. Bu yüzden hayat bilgisi dersi, sadece içeriği yönünden değil aynı zamanda öğrencilerin öğrenme şekillerini belirleyecekleri öğrenme ortamlarının hazırlanması yönünden de büyük bir öneme sahiptir (Bektaş, 2007: 16).

Hayat bilgisi dersini birçok eğitimci değişik şekilde ele alarak tanımlamıştır. Bunlardan bazıları;

Baymur (1947: 19), “Hayat bilgisi dersinin kitaptan okunacak, ezbere konuşma ile geçirilecek söz dersi olmadığını; gözlem, inceleme, deney, iş ve yaşama dersi”,

Binbaşoğlu (1991: 17), “Hayat bilgisi dersinin eğitimin önemli öğelerini oluşturan ve ahlaki nitelik taşıyan toplumsal değerlerin kazandırılmasında aracı bir ders”,

Bektaş (2009: 15), “Hayat bilgisi dersi, öğrencilerin içinden geldikleri toplum hayatının ve doğal çevrenin onlarla ilgili olan tüm yönlerinin gerçek ortamlarındaki doğallığı içerisinde ele alındığı ve onların gelişim düzeylerine uygun bir biçimde düzenlendiği, ilgilerine, meraklarına ve ihtiyaçlarına hitap eden bir derstir”,

Öztürk ve Dilek (2009: 2) ise, “Hayat bilgisi dersi, çocukların eğitim süreciyle, iyi bir insan, iyi bir vatandaş olması, çevresine etkin ve pozitif bir biçimde uyum sağlaması için gerekli olan temel davranışları kazanmasına aracılık eden ilk derstir.” şeklinde sıralanabilir.

Bu tanımlar dikkate alındığında hayat bilgisi dersinin, ilkökul düzeyindeki öğrencilerin hayata ve bir sonraki eğitim-öğretim kademelerine hazırlanması noktasında önemli bir içeriğe sahip olması gerektiği görülmektedir.

2.1.3 Hayat Bilgisi Dersinin Kapsamı

Çağdaş eğitim anlayışında öğrencinin yapıcı ve yaratıcı becerilere sahip olması için, tüm eğitim-öğretim faaliyetlerinin öğrenciye göre düzenlenmesi gerekir. Bu anlayış öğrencinin ilgileri, heyecanları ve öğrenme meraklarının eğitim öğretim

faaliyetlerinde dikkate alınması; öğretimin öğrenciye uygun olarak yürütülmesi gibi hususları kapsamaktadır (Güçlü, Yel ve Albayrak, 2001).

Öğretim programlarında kapsam belirlenirken amaçlardan yola çıkılmaktadır. Çünkü bir programın kapsamı, kazandırılması düşünülen amaçlarla ilişkili bilgi, beceri, tutum, tavır ve alışkanlıklardan oluşmalıdır (Kazu, 2004: 74). Kapsam seçiminde göz önüne alınacak ölçütler, geçerlik ve güvenilirlik, bilimsellik, öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarını karşılama, öğrenebilirlik, sosyal gerçeklerle tutarlılık olarak sıralanmaktadır (Demirel, 2004: 41; Küçükahmet, 2000: 17).

Toplumsal olaylara ilgiyi çekme, toplum ve insan yaşamı üzerinde etkili öğeleri içerme, düşünsel ve sanatsal öğelere ilişkin farkındalık yaratma ve çocuğun bir bütün olarak gelişmesini sağlama gibi hususlarda önemli bir yere sahip olan hayat bilgisi dersinin, kapsam yönünden tam anlamıyla ihtiyaca cevap verebilecek nitelikte olması önemlidir.

Hayat bilgisi dersi ilkokulun ilk yıllarında yer aldığından, kapsamın düzenlenmesinde okula yeni başlayan öğrencilerin yaş grubu gelişim özelliklerinin dikkate alınmasını gerektirmektedir. Ayrıca “çocuklar bu dönemde yeni ve hiç bilmediği bir konu alanında eğitim göreceklere mutlaka en somut düzeydeki öğrenme durumundan geçmeli, yani yaparak ve yaşayarak, beş duyu organını işe koşarak öğrenmeye başlamalıdır” (Çilenti, 1988: 41).

Hayat bilgisi dersi ile çocuk, yaşadığı yakın çevresinden, uzak çevresine, yaşadığı somut alandan aşamalı bir biçimde gelişen soyut çevresel alana doğru, bilinç, duyu ve eylem olarak açılım gücü kazanmaktadır. Öğrenciler, yaşamı, kendini ve çevresini bu ders içerikleriyle, tanımayı, kavramayı, keşfetmeyi öğrenmektedir. Çocuk bu dersle, kendisini çevresine tanıtır ve kendisini çevresiyle tanıştırmak, anlayarak ve yaşayarak öğrenir. Bu olgu, çocuğun birey olarak kendine ve çevresine uyumunun ön koşulunu oluşturmaktadır (Topses, 2001).

Hayat bilgisi çocuğun okula başladığı ilk yıllarda onun bir bütün halinde gelişmesini sağladığı için çocuğun algı, dikkat, tasarım, bellek, uslamlama, akıl yürütme gibi yetileri hayat bilgisi derslerine uygulanacak iyi bir öğretimle en iyi bir biçimde uygulama olanağı bulur. Hayat bilgisi dersinde çocuğa bilgiden ziyade iyi yaşayış, iyi tutum, iyi davranışlar kazandırılmasına önem verilir. Çocuğun çevresi hakkında daha önce edindiği yanlış ve eksik bilgiler de bu arada düzeltilir. Hayat bilgisi

dersinde öğretilecek ünite ya da konuların öğretmen ve öğrencilerin işbirliği ile öğretimi ve uygulanması temel bir ilkedir. Bu derste öğrencilere kişisel ve kümece rehberlik yapmak ve çocukları toplumsal yönden de geliştirmek esastır (Binbaşıoğlu, 2003).

İlköğretimin ilk yıllarında somut düşünen çocuk, hayat bilgisi dersinde nesne ve olayları kavramada mümkün olduğunca duyu organlarını kullanıp, nesnelere dokunmasını, ölçmesini ve karşılaştırmasını sağlayacak şekilde düzenlemeler yapılmalıdır. Hayat bilgisi dersinde amaç, çocuğun psiko-sosyal özellikleri göz önüne alınarak onu hayata hazırlama, kendisini tanımasını sağlayarak kendisi ve çevresiyle barışık, yaratıcı ve demokratik tutumlara sahip bir insan olarak yetiştirmektir (Özdemir, 1998, 3-5).

Hayat bilgisi dersinde çocukların yakın çevrelerini tanıyıp anlamalarını sağlamak amacıyla araştırma gözlem ve tartışmaya ağırlık verilmelidir. Bu derste aktif öğrenme yöntemi uygulandığında, öğrenciler sosyal bilgiler ve fen bilgisi derslerine tam anlamıyla hazırlanmış olurlar (Türer, 1992: 260).

İlköğretimin 1. 2. ve 3. sınıflarında okutulan hayat bilgisi dersi doğal, toplumsal, sanatsal, çağdaş düşünce ve değerlerin bileşkesinden oluşmaktadır. Bu alanların her birinin hayat bilgisi dersinin içinde hangi oranda olacağı öğrencinin içinde yaşadığı ortam, hazırbulunuşluk düzeyi, kazandırılacak hedef davranışlar ve eğitim biliminin özelliklerine bağlı olarak belirlenir. Bu nedenden dolayı hayat bilgisi dersinin kapsamı bu özellikleri içermelidir (Sönmez, 1999: 11).

İlköğretimdeki hayat bilgisi dersine bu noktada dikkat edilmelidir; çünkü bu ders, daha okula yeni başlamış ve daha önce okul gibi bir deneyimle karşılaşmamış öğrencilere hitap etmektedir. Bu sebeple seçilen öğretim teknik ve metotlarına çok önem verilmelidir. Programların da önemi burada ortaya çıkmaktadır.

İlköğretimde yer alan diğer dersler bu ders etrafında şekillenmekte, üniteleri bu derse göre düzenlenmektedir. Ayrıca hayat bilgisi dersinde öğrencinin öğrenim hayatı boyunca bilmesi ve uygulaması gereken bilgiler verilmekte, öğrenci bir nevi bunlarla donatılmaktadır (Acar, 2006).

Öğrenciye kazandırılacak bilgi ve becerilerin önceliği belirlenirken yaşadığı ortamın özelliklerine dikkat edilmelidir. Öğrenci kırsal bir bölgede yaşıyorsa ağırlık kırsal bölgenin yaşam tarzı, orada karşılaşılan sorunlar ve çözüm yolları olmalı; kentsel bir

bölgede yaşıyorsa oranın yaşam tarzı, sorunları ve orada karşılaşılabileceği temel sorunların çözüm yollarıyla ilgili olmalıdır. Çünkü öğrenci uzak olduğu konuları anlamakta ve anlamlandırmakta problem yaşar (Sönmez, 2005: 4). Bilginin işlevsel olmasının önemiyle birlikte öğrenciye, yaşamıyla ilişkilendirerek anlamlandıramayacağı bilgilerin verilmemesi de bir o kadar önemlidir.

Hayata hazırlamayı amaçlayan hayat bilgisi dersinde, öğrenci yakın çevresinden uzak çevresine, somut alandan aşamalı bir şekilde gelişen soyut alana doğru bilgi, duygu ve eylem olarak açılım gücü kazanmakta; böylece kendisini, çevresini ve yaşamı keşfetmeyi öğrenmektedir. Çocuğun yaşadığı doğal ve toplumsal çevreye uyumunu sağlamak eğitimin en önemli hedeflerinden birisidir. Hayat bilgisi dersi ile öğrencilere doğal ve toplumsal yaşama dair temel bilgilerin aktarılmasının yanı sıra onların bu bilgileri günlük yaşantılarında kullanabilmeleri, yeni durumlara uyum sağlayabilmeleri için gerekli düşünsel beceriler kazandırılmaktadır. Hayat bilgisi dersi diğer derslerin merkezinde bulunan özelliği ile onun önemli bir misyonu taşıdığı bilinmektedir. Sonraki süreçler içinde yerlerini alacak olan öteki dersler ve onlara konu olan bilgi, bilim alanları ve teknoloji disiplinleri, bu dersin içeriğinden kaynak alarak geliştirip serpilecek, bilim ve sanat disiplinlerinin ana çekirdeğini oluşturacaktır (Tanrıverdi, Polat ve Apak, 2005: 407).

2.1.4 Türkiye’de Hayat Bilgisi Dersinin Gelişim Süreci

Türk eğitim tarihinde, İslamiyet’ten önce toplumsal ve doğal yaşamla ilgili kurallar, ilk zamanlarda töre içinde, töre kanalıyla ve inanç sisteminin içinde, daha sonraları ise bunlara ilave olarak dışarıdan gelen bazı unsurların etkisiyle şekillendirilmiştir. İslamiyet’ten sonra ise Türk toplumunun ahlak anlayışı, dünyaya bakışı, toplumun değer verdiği insan tipi, İslâmiyet’in etkisi ile yeni şekiller almaya başlamıştır (Akyüz, 2008: 7–17). Geleneksel Osmanlı eğitim politikasında ise özellikle mektep ve medreselerde okutulan derslerin çoğunluğunu dini bilimler ve bilgiler oluşturmaktaydı (Taşdemirci, 2001: 168). Ancak, hayat bilgisi dersi içeriğine benzer olarak, tarih bilinci, yurt bilgisi, sağlık bilgisi ve ahlak söyleşileri konuları da eğitim sistemi içerisinde yer almaktaydı.

Eğitimi modernleştirme hareketlerinin temelleri Osmanlı Devleti’nde atılmakla beraber, bu hareket Osmanlı devrinde gerileme, bocalama ve tartışma çabalarından

ileri gitmemiş ve Cumhuriyet Türkiye'sine çözüm bekleyen birçok problemlerle girilmiştir (Koçer, 1987: 245).

Yeni bir devletin kurulmasıyla birlikte yeni bir eğitim sisteminin oluşturulma ihtiyacını da doğurmuştur. Bu eğitim sistemi, yeni kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin gereksinimlerini karşılayabilecek nitelikte olması amaçlanmıştır (Gözütok, 2003). Bu nedenle Türkiye'de Cumhuriyetin ilânı ile birlikte eğitimde hızlı bir yenileşmeye gidilmiştir. 1924 yılında çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile tüm öğretim kurumları Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde toplanmış ve okullarda uygulanan müfredatlar üzerinde bazı değişiklikler yapılmıştır (Şahin, 2009).

Cumhuriyet döneminin ilk eğitim programı 1924 tarihli "İlk Mekteplerin Müfredat Programı"dır. Bu müfredat programı, yeni şartlara ve dünyadaki gelişmelere uyum sağlayabilmesi ve gereksinimleri karşılayabilmesi için pek çok kez değişime uğramıştır. Programdaki değişimle beraber hayat bilgisi dersinin içeriği de değişimlere uğramıştır. Bu müfredat değişimleri 1926, 1936, 1948, 1968, 1998, 2005 ve 2009 yıllarında gerçekleşmiştir. Hayat bilgisi dersi öğretim programındaki bu değişimler farklı başlıklar altında incelenmiştir.

2.1.4.1 1926 Hayat bilgisi dersi öğretim programı

1924 müfredatındaki doğa incelemesi, ziraat, sağlık bilgisi, ahlak sohbetleri ve yurttaşlık bilgisi, tarih ve coğrafya derslerinin konuları genel olarak hayat bilgisi dersi içeriğine sahiptir. Özellikle ahlak sohbetleri ve yurttaşlık bilgisi dersi ile tarih dersi konuları arasında ayıklama yapılarak Cumhuriyet'in anlam ve önemine ve yakın tarihte olup bitenlere yer verilmiştir. Ayrıca okuma parçalarının ahlaki ve edebi bir değerinin olması yanında, ulusal tarih ve özellikle Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet ilkeleriyle ilgili olması istenmiştir (Bektaş, 2001; Gülcan, Türkeli, Parabakan, Şölen ve Albayrak, 2003).

1924 programı, eleştirileri almak üzere eğitim çevrelerine gönderilmiştir. Alınan sonuçlar, çocuğa öğretilecek derslerin "çevre" ve "ihtiyaç" ile ilgili olması "toplu öğretime" gidilmesi yönünde görüşün benimsendiğini göstermiş ve bu görüşler, 1926 programının hazırlanmasına temel oluşturmuştur (Gözütok, 2003). Daha çok proje

niteliğinde olan 1924 programı iki yıl uygulamada kalmış ve 1926 yılında yeni bir program uygulamaya konulmuştur.

1926 ilköğretim müfredatı gerek biçim gerekse içerik olarak öncekilerden ayrılır. Müfredatta derslerin isimlerinin yanı sıra amaçları, konuların işlenişi sırasında dikkat edilecek noktalar da yer almıştır. Bu müfredatta 1924'te Türkiye'ye davet edilen John Dewey'in raporunda, üzerinde önemle durmuş olduğu "hayat bilgisi, toplu tedris ve iş okulu" kavramlarına yer verilmiştir. Böylece derslerin birbirinden kopuk olarak işlenmelerine son verilmiş, ilköğretimin ilk üç sınıfında dersler hayat ve toplum ekseninde etrafında bütünleştirilmiştir (Bektaş, 2001).

1926 programı 1925-26 ders yılında seçilen okullarda denenmiş, alınan sonuçlara göre bazı değişiklikler yapılarak, 1927 yılında bütün ilköğretimde uygulanmıştır. Bu programda ilk defa getirilen "toplular tedris" yöntemini öğretebilmek ve öğretmenleri yeni esaslara göre hazırlamak için bakanlık tarafından kurslar açılmıştır (Wilson ve Başgöz, 1973: 95).

Bu programda hayat bilgisi dersinin amaçları 9 madde olarak belirlenmiştir. Amaçlar şu şekilde ifade edilmiştir (Binbaşoğlu, 2003: 41):

- 1) İçinde yaşadığı coğrafi çevrede rastlanan ve herkesçe bilinen taş, maden, bitki ve hayvanları çocuğa tanıttirmek; çevresinde olup biten doğal olayları incelemek ve açıklamak; canlı hayvanların yaşama şartlarını ve bunların birbirlerine karşı olan etkilerini göstermek.
- 2) Bir taraftan suyu, havası ve toprağı ile doğal çevrenin insan üzerine yaptığı etkileri, diğer taraftan, insanın hayvan beslemek, orman yetiştirmek, toprağı işlemek, yollar yapmak, kanallar açmak suretiyle doğa üzerinde oluşturduğu değişiklikleri göstermek.
- 3) Çocuğun içinde bulunduğu toplumsal çevredeki insanların çalışma ve etkinliklerini incelettirmek. Aile, bucak, belediye ve hükümet örgütünü somut bir surette öğretmek.
- 4) Gözleme dayanan incelemelerle çocuklara, insan bedeni ve bedendeki organların görevleri hakkında bilgi vermek. Bununla ilgili sağlık koruma kurallarını, uygulamalı bir surette öğretmek ve özellikle, her hususta, çocukları temizliğe ve düzene alıştırmak.

- 5) Okul hayatında aile ya da kent çevresindeki insanlar arasında sonradan ortaya çıkan gerçek olgular tartışılmak, yahut hayali masallar ve öyküler anlatmak suretiyle, çocuklara ahlaki telkinler yapmak.
- 6) Okulun bulunduğu köy ve kasaba ile çevrenin engebeleri incelettirilerek, coğrafyaya ve yine aynı çevre içinde bulunan ünlü binalarla anıtlar ve onlarla ilgili tarihi kişiler hakkında bilgi verilerek tarihe bir hazırlık yapmak.
- 7) Hayat bilgisi dersine ilişkin gözlem ve deneyleri ve dersle ilgili resim, el ve toprak işlerini ve koleksiyonları, bizzat çocuklara yaptırmak suretiyle, onları “etkinliğe” sevk etmek, kendilerinde “işlemek” ve “çalışmak” zevk ve hevesini uyandırmak.
- 8) Bir taraftan, çocukların inceleme ve gözlem yeteneklerini arttırmak; diğer taraftan, gördüklerini ve bildiklerini bizzat sözlü, yazılı ve iş aracılığıyla, doğru ve güzel anlatıma hazırlamak.
- 9) Ortak çalışma sayesinde, öğrenci arasında yardımlaşma ve dayanışma duygularını uyandırmak ve kuvvetlendirmek.

Tüm maddeler hayat bilgisi dersinin yöntemleriyle ilgilidir ve “ bu ders, bir söz ya da anlatma dersi değildir” (Binbaşıoğlu, 2003: 42). Çocuk çevresini ve insanları gözlem yaparak ve yaşantı geçirerek öğrenecektir. Hayat bilgisi dersinin içeriği 1926 programında 1. sınıf, 2. sınıf ve 3. sınıf üniteleri şeklinde oluşturulmuştur (Güleryüz, 2008: 226-227).

Eski müfredatta doğa incelemesi, tarih ve coğrafya dersleri ayrı ayrı gösterilmiş olduğu halde yeni müfredatta bunlar, birinci devrede hayat bilgisi adı altında toplanmıştır. 1926 müfredatında ulusal eğitim prensipleri hayat bilgisi dersi aracılığıyla verilmeye çalışılmıştır. Müfredatta bu amaç, “hayat bilgisi dersi sayesinde öğrenciler arasında dayanışma ve birliktelik duygularını uyandırmak ve güçlendirmek” olarak açıklanmıştır. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı ve 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı nedeniyle hayat bilgisi dersi aracılığıyla çocuklara ulusal egemenlik ve Cumhuriyet’in ilkelerinin anlatılması konusunda vurgu vardır. Hayat bilgisi öğretiminde daima yerel koşulların dikkate alınması gerektiğinin altı çizilmiştir. Hayat bilgisi dersinde dersle ilgili resim, elişi, toprak işleri ve koleksiyonların bizzat çocuklara yaptırılarak bu heyecana katılmasının sağlanacağı ifade edilmiştir. Hayat bilgisi dersinde “yakından uzağa” prensibi benimsenmiş ve

ders işlenirken doğal ve sosyal çevrenin dikkate alınması istenmiştir (Baymur, 1937; Gülcan, vd. 2003).

1926 programı, getirdiği “toplu öğretim ilkesi”nin gereği gibi uygulanmaması ile ilgili sorunlar ile uğraşılırken bu sorunlar Latin alfabesinin kabul edilmesinden sonra bir kat daha artmıştır. Bu program, önceki yıllarda farklı isimlerle okutulan derslerin içeriklerinin hayat bilgisi dersi adı altında toplanmasından başka sonuç vermemiştir (Cicioğlu, 1985).

2.1.4.2 1936 Hayat bilgisi dersi öğretim programı

1926 ilkökul müfredatından sonra Türkiye’de değişik alanlarda inkılaplar yapılmıştı. Düzenin zorunlu kıldığı yeni ihtiyaçlar karşısında müfredatlarda da değişiklik yapılması gerekiyordu. Kültür Bakanlığı’nın emriyle 1935’de toplanan ilkökul müfredat komisyonu verilen direktif doğrultusunda çalışmalarına başladı ve komisyon yeni bir ilkökul müfredatı oluşturdu.1936 İlkokul Programı’nda eğitimin amaçlarının belirlenmesinde birinci etken olan Cumhuriyet Halk Partisi programının millî eğitim kısmında, “rejimin kültür hakkındaki düsturlarını Türk milletinin ortak malı haline getirmek” için ilkökul eğitiminde takip edilecek hedefler belirlenmiştir. Cumhuriyet Halk Partisinin altı okunu temsil eden inkılâplar 1936 İlkokul Programına aynen alınmış, programın amaçları tamamen CHP programı doğrultusunda hazırlanmıştır (MEB, 1936: 1).

Türk değişim süreci henüz tamamlanmadığından, hazırlanan 1926 İlkokul Müfredatı yeni rejimin görüşlerini tam olarak yansıtamazken bu açıdan 1936 müfredatı ayrı bir öneme sahiptir. Bu müfredatta ilkökulun hedefleri başlığını taşıyan ilk bölümünde ulusal eğitim ilkelerine yer verilmiş, daha sonra, ilkökul eğitim ve öğretim ilkeleri üzerinde durulmuştur (Kültür Bakanlığı Dergisi, 1937; Kıncal, 1993: 300). 1936 ilkökul müfredatında, her dersle ilgili bölümde o dersin başlıca amacı ve dersin öğretiminde öğretmen tarafından dikkate alınacak önemli noktalar açıklanmıştır. Ayrıca, derslerde yeni eğitim ve öğretim esasları bakımından dikkat edilecek noktalar hakkında açıklamalarda bulunulmuştur.

1936 İlkokul Programı’nı hazırlayan komisyonun, 1926 Programı’nda gördüğü zayıf noktaları gidermek ve takviye etmek amacıyla aşağıdaki düzeltmeleri yaptığı belirtilmekte ve değişiklikler şöyle sıralanmaktadır (Arslan, 2000):

1. İlkokul faaliyetlerinin hedef ve prensipleri, parti programı ile ortaya konan yeni kıymetler, dünya pedagoji âlemindeki ileri hareketler ve bilhassa memleket realitesi daima göz önünde tutularak, açık, kesin ve ayrıntılı olarak tespit edilmiştir. Bu suretle Türk Terbiye ve Tedris Programlarında hâkim olması icap eden “Cumhuriyetçi, milliyetçi, halkçı, devletçi, lâik ve inkılâpçı” karakter açıkça gösterilmiştir.
2. İlkokul talebelerinin yaşlarına ve okulda geçirdikleri yıl sayısına göre ve 1926 programının senelerce uygulamasının verdiği tecrübelerle dayanarak her ders grubundan bazı ders maddeleri çıkarılmış ve yerlerine daha hayatî ve lüzumlu ders maddeleri konulmuş, bazı dersler de bir ad altında birleştirilmiştir.
3. 1926 müfredat programında göze çarpan, talebeyi sıkıntılı duruma düşüren ve öğretmenlerin itirazlarına mucip olan bir nokta da birinci ve ikinci devreler arasındaki irtibatsızlık idi. Bunun giderilmesine de çalışılmış ve maksatla üçüncü sınıfın hayat bilgisi dersine, gerek zaman ve gerek muhteviyat itibari ile dördüncü sınıfın zümre derslerine bir hazırlık teşkil edecek ve toplu öğretimle zümre öğretimi arasında bir geçit vazifesini görecektir bir şekil verilmiştir.
4. Bundan başka tatbikatta kıymetleri olan yeni terbiye ve tedris tekniklerine ait direktifler de programa hulasaten ilâve edilmiştir. Bu suretle öğretmenleri, şaşırtıcı birçok dağınmık neşriyat ve pedagojik cereyanlar arasında bocalamaktan kurtararak hakikî hedeflere doğru yürütmek maksadı güdülmüştür.

Yukarıda sayılan değişiklikler ilkokulun hedefleri olarak 1936 programına yansımıştır. Bu hedefler, eğitim politikamızın temel taşı bilimsizliği gidermek, kuvvetli Cumhuriyetçi, ulusçu, halkçı, devletçi, lâik ve inkılâpçı yurttaş yetiştirmek, fikir, beden ve karakter gelişimini sağlamak, bilgiyi, yurttaş hayatta başarı elde ettiren bir araç haline getirmek, millî vatansever ve bilimsel zihniyetli yurttaş yetiştirmek, serbest disiplinli, düzenli ve iyi alışkanlıklar elde edilmesi, millî tarihimizin sevdirmesi, Türk dilinin millî bir dil olması için yapılan çalışmalara okulun yardımcı olması şeklinde sıralanmaktadır (MEB, 1936).

1936 programında ilkokulun eğitim ve öğretiminde, öğrencilerin gelişim özelliklerine özel bir önem verilmiştir. Ayrıca, “yakın çevre” den hareketle “uzak çevre”yi kavratma ilkesi kabul edilmiştir. Toplu öğretim, ilkokul öğretiminin yöntemi olarak belirlenmiş, ancak, üçüncü sınıfın sonuna doğru, öğrencilerin olayları ve cisimleri bilimsel kurallara göre inceleme yeteneklerinin artırılması amacıyla, “hayat bilgisi” dersinin derece derece gruplara ve dallara ayrılması istenmiştir

(Cicioğlu, 1985: 97). Bu bilgi ışığında hayat bilgisi dersinin, fen bilgisi ve sosyal bilgiler olarak ayrılması gerektiğinin ilk kez bu programda önerildiğini söyleyebiliriz.

İlkokul hayat bilgisi dersinin 1926 programında yer alan bazı amaçlara 1936 programında açıkça yer verilmemiş, bazı amaçlar da çıkarılarak 9 olan amaç sayısı 5'e düşürülmüştür. Öğretim yöntemine ilişkin maddeler azaltılmış ve sadece "gözlem" üzerinde durulmuştur. Amaçlar arasına "estetik eğitim" ile "yurt ve ulus" sevgisi girmiştir (Binbaşoğlu, 2003: 46).

1936 İlkokul Müfredatı'na göre yeni müfredat öğrencileri ezbercilikten kurtarmayı amaçlamış, canlı mevzular etrafında öğrencinin gözlemler, incelemeler yaparak ulusal sorunlarla sıkı bir şekilde ilgilenmelerini sağlamayı amaçlamıştır. 1936 programında hayat bilgisi dersinde 1. ve 2. sınıf öğrencilerinin toplu öğretimle öğrenmeleri daha uygun görülürken, 3. sınıfta bilimsel sınıflamalara da dikkat ederek öğretim yapmak öğrencileri 4. ve 5. sınıfın derslerine hazırlayabilmek için daha ideal bulunmuştur (Bektaş, 2007: 18).

1936 İlkokul Müfredatı'nın amaçları arasında yer alan "kuvvetli Cumhuriyetçi, milliyetçi, halkçı, devletçi, laik ve devrimci yurttaşlar olarak yetiştirmek; Türk milletini ve Türk devletini çok önemseyecek ve önemsetecek düşünceleri bütün yurttaşlara aşlamayı kendisine görev bilecek öğrenci yetiştirmek" hayat bilgisi dersi konuları arasında da işlenmiştir (Kültür Bakanlığı Dergisi, 1937; Akbaba, 2004). 1948 yılında yeni bir programın hazırlanması ile birlikte, 12 yıl uygulanan 1936 programı yürürlükten kalkmıştır.

2.1.4.3 1948 Hayat bilgisi dersi öğretim programı

1946'da çok partili demokratik yaşama geçilmesi ile birlikte, okullarda demokratik eğitime olan ihtiyacı artırmıştır. En temelde bu ihtiyacı karşılayabilmek için 1948 yılında yeni bir program uygulamaya konulmuştur (Binbaşoğlu, 1995: 385).

1948'de yapılan yeni ilkokul müfredatı yaklaşık 20 yıl uygulamada kalmıştır. 1948 müfredatı, bilgi öğretimini esas kabul etmiştir. 1948 programında, millî eğitimin amaçları; toplumsal bakımdan, kişisel bakımdan, insanlık ilişkileri bakımından ve ekonomik hayat bakımından, olmak üzere dört grupta toplanmıştır. Her ders için ele alınması gereken konu ve ünite sayısını fazlalaştırmak suretiyle yüklü bir içeriğin

meydana gelmesine yol açmıştır. 1948 İlkokul Müfredatı'nda da ilkokulun temel ödevlerinden birisinin “milli kültürü aşlamak” olduğu ifade edilmiştir.

1948 programında, her dersin amaçları, dersin öğretim programının başında, öğretmen davranışı açısından, genel ifadeler biçiminde verilmiştir. Bu ifadeler daha çok genel amaç biçimindedir. Her dersin konularının listesi ile yararlanılacak araç ve gereçlerin listesi ve de bu dersin seçilmesindeki esaslar programda yer almaktadır. Aynı bir değerlendirme bölümü olmamakla birlikte, açıklamalar bölümünde değerlendirmenin nasıl yapılacağına ilişkin ipuçları da bulunmaktadır (Tazebay, 2000).

Hayat bilgisi dersinin hedefleri 1948 programında genel hedefler olarak şu şekilde ifade edilmiştir (MEB, 1948: 40):

1) Evde, okulda ve okulun bulunduğu köyde, kasabada ve şehirde ilk üç sınıf öğrencileri tarafından kavranması mümkün olan tabiat, aile, tutum ve toplumsal yaşama ile ilgili gündelik hayat olaylarını çocukların gözleyip incelemelerine yardım ederken:

a) Onlara, gündelik tabiat olaylarını doğru bir şekilde yorumlamalarını sağlayacak bilgi, tabiat güzelliklerine karşı sevgi ve tabiat öğelerinin korunması için iyi alışkanlıklar kazandırmak;

b) Öğrencilerin, evde, okulda ve çevredeki insanlarla münasebetlerinde sevgi, saygı, doğruluk, işbirliği ve sorumluluk duygularını geliştirmek suretiyle onlarda yurda ve millete bağlılığın temelini kurmak;

c) Gündelik olaylardan, her gün kullandığımız eşyadan, yakın yurdun anıtlarından, geleneklerinden ve tanınmış insanların hayatından harekete geçerek öğrencilerde tarihsel oluş fikrini uyandırmak;

d) Çocuğa çevresini yaşama şartlarını coğrafya bakımından gözden geçirmek.

2) Yavaş yavaş tabiat ve toplumsal yaşayışla ilgili gündelik olayların gözlenip incelenmesi sonucunda varılacak genel kavramların yardımıyla çocukların başka bilim dallarına uygun görüş ve inceleme yolunu hazırlamak.

1948 yılından itibaren uygulanan programda hayat bilgisi dersi ülkenin her yerinde aynı şekilde uygulanacak bir özellik taşımaktaydı (Karagöz ve Green, 1965). 1936 programından farklı olarak 1948 programında ünite sonlarına “Eğitsel Sonuçlar” paragrafı eklenmiştir. Toplu öğretim esasına göre yapılan eğitimde birinci devredeki

okutulan dersler hayat bilgisi dersi etrafında organik bir bütün oluşturmuştur. Çünkü birinci devredeki öğrenciler çevrelerinde karşılaştıkları eşya ve olayları bilim dallarına göre değil bunları aralarındaki tabii ilişkilerle bir bütün olarak kavrarlar (MEB, 1962).

1948 müfredatında birinci dönemin ilk üç sınıfında toplu öğretim esasına uyulacağı ve bu dönemdeki bütün derslerin hayat bilgisi etrafında bir bütün oluşturması gereği belirtilmiştir. 1948 müfredatına göre, hayat bilgisi dersi bir gözlem, yaşama, iş ve deney dersidir. Onun için bu derste öğrencilerin bizzat eşya ve olaylarla karşı karşıya gelmelerine ve bunları yaş ve seviyelerine uygun bir şekilde incelemelerine yol açılacaktır. Hayat bilgisi dersinin konusu çocukların doğrudan doğruya duyularına seslenen yakın çevreleridir. Birinci ve ikinci sınıflarda daha ziyade çocuğun en yakın çevresi ev, okul, mahalle veya semt, üçüncü sınıfta ise bütün şehir veya köy üzerinde durulur. Her sınıfın organik bir bütün oluşturan hayat bilgisi konusu da bir takım hayat basamaklarına ayrılır. Müfredatta gösterilen her sınıf için maddeler altında gösterilen her hayat konusu, böyle bir hayat konusudur. Hayat bilgisi dersi, tabiat bilgisi dersi, tarih, yurttaşlık bilgisi ve coğrafya gibi ikinci devre derslerinin birinci devredeki temeli olmakla birlikte mahiyeti bakımından onlardan ayrılır. Bu ders çocuğa içinde bulunduğu tabii ve sosyal gerçeği onun ruhi durumuna uygun olarak bütün halinde kavratmaya çalışır. 1948 İlkokul Müfredatı hayat bilgisi dersinin amaçları şöyledir:

“Evde, okulda ve okulun bulunduğu köyde, kasabada ve şehirde, ilk üç sınıf öğrencileri tarafından kavranması mümkün olan tabiat, aile, tutum ve toplumsal yaşam ile ilgili gündelik hayat olaylarını çocukların gözleyip incelemelerine yardım ederken onlara, gündelik tabiat olaylarını doğru bir şekilde yorumlamalarını sağlayacak bilgi, tabiat güzelliklerine karşı sevgi ve tabiat öğelerinin korunması için iyi alışkanlıklar kazandırmaktır (MEB, 1948).

1948 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın konu ve ünitelerinin çok olması, konuları için yeterli zaman verilmemesi, konularının öğrencilerin zihinsel gelişim düzeylerinin üzerinde olması, bilgiye yönelik olduğu için beceri ve alışkanlık kazandırmaya fırsat vermemesi, esnek olmaması ve bireysel farklılıklara yer vermemesi (Akbaba, 2004) vb. gibi yetersizliklerinden dolayı yeni bir programın geliştirilmesine ihtiyacı duyulmuştur.

2.1.4.4 1968 Hayat bilgisi dersi öğretim programı

1948 programının değerlendirilmesiyle elde edilen birçok rapor göz önünde bulundurularak 1961 yılında bir program taslağı hazırlık çalışmaları başlatılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda oluşturulan 1962 ilkokul program taslağı 6 yıl süre ile okullarda denenip geliştirilmek üzere kabul edilmiştir. Programa 1968 yılında son hâli verilerek bütün ilkokullarda uygulanmaya başlanmıştır.

Bu program gerek hazırlanışındaki sistemli çalışmalar, gerekse geçmiş programların birikimlerini taşıması ve uluslararası deneyimlerden yararlanarak yapılması açısından, Tanzimat'tan 1960'lı yıllara kadar hazırlanmış en sistemli programdır. Bu programda toplu öğretim ilkesinden yola çıkılarak dersler; mihver dersler (1, 2. ve 3. sınıflar için hayat bilgisi, 4 ve 5. sınıflar için fen bilgisi ve sosyal bilgiler) ve ifade ve beceri dersleri (diğer dersler) olarak iki kategoriye ayrılmıştır. Mihver derslerin öğretim programları konular biçiminde değil üniteler biçiminde ayrımlaştırılmış ve eğitim, mihver derslerin üniteleri etrafında öbekleştirilmiştir (Çağlar, 1999: 138).

1968 programı; normal, çift öğretim yapan ve birleştirilmiş sınıflarda faaliyette bulunan okullarda uygulanırken ortak bir anlayışa varmak, kullanılacak yöntem ve tekniklerde görüş birliğini sağlamak, uygulamaları kolaylaştırmak ve böylece verimi artırmak amacıyla hazırlanmıştır. Programın esasları şöyle belirtilmiştir (MEB, 1968: 16):

“Eğitim, öğretim çalışmalarında öğretmen, okul, program, kitap, ders araçları ve bütün ders araçları ve bütün eğitim teşkilatı, genç kuşakların daha iyi yetiştirilmelerinde başlıca unsurlardır. Bu unsurlar, ancak, çocukların bedeni, zihni, ve sosyal alanlardaki istidat ve kabiliyetlerine göre ele alındığı zaman yararlı olabilir. O halde okulda yapılacak iş, çocuğı millî ülkülere uygun nitelikte eğitmek, her çocuğa gücünün yettiğı nispette gerekli bilgi, beceri, tavır ve alışkanlıkları kazandırmak; özellikler inceleme, araştırma, bilimsel düşünme ve öğrenme yollarını kavratmak; öğrendiklerini yeni durumlara uygulama gücünü geliştirmek, çevresine uyumunu ve etkili bir şekilde yaşamasını sağlamaktır. Bu bakımdan; çocuğa gereksiz bilgiler vermek yerine, kendi kendine etkin olması sağlanmalı ve ona gerekli rehberlik yapılmak suretiyle eğitim amaçlarına uygun davranışların kazandırılmasına çalışılmalıdır.”

1968 programı, değerlendirme ile ilgili olarak sınıf içindeki öğrencileri birbirleri ile karşılaştırmak yerine öğrencinin başarısının kendi gelişimi içerisinde değerlendirmesi gerektiğini vurgulamıştır (Tertemiz, 2000).

1968 müfredatının getirdiği en önemli yenilik daha önceki müfredatlarda hayat bilgisi dersi için sağlanmış olan toplulaştırma anlayışının ilkokulun 4. ve 5. sınıfında da uygulanmasıdır. Bu müfredat ile hayat bilgisi dersinin yanında sosyal bilgiler ve fen bilgisi dersleri de mihver ders olarak kabul edilmiştir. 1968 müfredatında hedeflerin tamamı öğrenciye dönük hale getirilmiştir (Tekışık, 1992; Bektaş, 2001; Özbey, 2001; Binbaşıoğlu, 2003; Öztürk, 2006). Hayat bilgisi dersi için beş ana başlık belirlenmiştir. Başlıklar şöyledir: Yakın çevreyi tanıma ile ilgili yetenek ve becerilerin geliştirilmesi; Yurttaşlık görevleri ve sorumluluklarının benimsenmesi; Toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkilerinin kavratılması; Ekonomik yaşama fikrinin ve yeteneklerinin geliştirilmesi; Daha iyi yaşama yeteneklerinin geliştirilmesi. Hayat bilgisi dersi için beş ana başlık altında hedefler belirlenirken sınıflara göre ayrı hedefler belirlenmemiştir. Her üç sınıf için aynı hedeflerin belirlenmiş olması sınıflar düzeyindeki hedeflerin tespiti sırasında sıkıntılar doğmuştur. 1968 Hayat Bilgisi Müfredatı 1948'e göre ünite sayısı daha az olmasına karşı ünite alt başlıkları oldukça ayrıntılı olarak ele alınmıştır (MEB, 1948; MEB, 1968).

1968 müfredatına göre, hayat bilgisi dersi gözlem, yaşam, iş ve deney dersidir. Onun için bu derste öğrencilerin eşya ve olaylarla bizzat karşı karşıya gelmelerine ve bunları yaş ve düzeylerine uygun bir şekilde incelemelerine yol açılacaktır. Müfredat, genel olarak çerçeve müfredat niteliğini taşımaktadır. Bu bakımdan üniteler yurt genelinde ortak ihtiyaçları karşılamak üzere ana maddeler halinde belirlenmiştir. Ancak sınırlandırılması gerekli görülen ünitelerde ayrıntılara yer verilmiştir. Çevre özelliğinin ve sınıf düzeyinin gerektireceği diğer ayrıntıların belirlenmesi öğretmen ve öğrencilere bırakılmıştır. Ünitelerin işlenişinde programdaki ünitelere, konulara ve ünitelerin sırasına aynen uyma zorunluluğu yoktur. Hayat bilgisi dersi ilkokulun ilk üç sınıfının belkemiğidir. İfade ve beceri dersleri adını alan Türkçe, matematik, resim ve beden eğitimi dersleriyle hayat bilgisi arasında bağ kurulmalı ve hayat bilgisi konularının çeşitli yollarla canlandırılmasına yardım edilmelidir. 1968 müfredatında hayat bilgisi dersinde gezi ve gözleme büyük önem verilmesi ve dönemin gerektirdiği bütün eğitim araç ve gereçlerinden

yararlanılması gerekliliği belirtilmiş, ulusal ve dinsel günler ile yerel kurtuluş etkinliklerinin zamanında kutlanması gereği vurgulanmıştır (MEB, 1968).

Yürürlükte kaldığı 30 yıl boyunca birçok değişikliğe maruz kalan 1968 programı yeni bir eğitim felsefesi içeren bir programa dönüştürülmek üzere 1998 yılında sil baştan yenilenmiştir.

2.1.4.5 1998 Hayat bilgisi dersi ğretim programı

1997'de kesintisiz sekiz yıllık ilköğretim uygulamasına geçilmesinin ardından Milli Eğitim Bakanlığı yeni bir ilköğretim programı hazırlamıştır. 1998 müfredatı davranışçı yaklaşıma göre genel olarak ereve müfredatı niteliğini taşıyan bir yapıda hazırlanmıştır. Bu bakımdan üniteler yurt genelinde ortak ihtiyaçları karşılamak üzere ana maddeler halinde belirlenmiştir. Ancak sınırlandırılması gerekli görülen ünitelerde ayrıntılara yer verilmiştir. Çevrenin ve sınıf düzeyinin gerektireceği diğer ayrıntıların belirlenmesi ğretmen ve öğrencilere bırakılmıştır. Ünitelerin işlenişinde müfredattaki ünitelere, konulara ve ünitelerin sırasına aynen uymak zorunluluğu yoktur. Çevrede rastlanmayan veya okulda incelenmesi mümkün olmayan konular, işlenecek üniteler dışında bırakılabileceği belirtilmiştir. Müfredatta gösterilmemiş olan, fakat evre özelliği yönünden ele alınması gereken konuların, ünitelerin, eklenebileceği ifade edilmiştir. Bu müfredatta öğrenme ve öğretme etkinlikleri, yöntemler, kaynaklar, videokasetler ve önceki müfredatlarda yer almayan lme ve değerlendirmeye yer verilmiştir (Kocaoluk, 1998).

1998 programında 1968 programından farklı olarak derslerle ilgili genel hedefler, sınıf düzeyindeki hedefler ve ünitelerin özel hedefleri ile davranışları bulunmaktadır. Her sınıf için öğrenme-öğretme etkinlikleri açıklamıştır. Her nite için yöntem ve teknikler, kaynaklar, araç-gereçler ayrı başlıklar olarak verilmiştir. nceki programlarda değerlendirmenin nasıl yapılacağına yer verilmezken bu programda değerlendirme çalışmalarına önem verilmiştir. Her nite için lme araçları belirtilerek örnekler verilmiştir (Kalaycı, 2004).

1968 Hayat Bilgisi Dersi ğretim Programı uzun yıllar aynı şekilde kullanılmıştır. Okulların, ağın gerekleri doğrultusunda öğrencilerin eğitim gereksinimine yanıt verebilecek nitelikleri taşıması, eğitimin niteliğini geliştirmek ve ğrenci başarısını arttırmak için Milli Eğitim Bakanlığı'nca 1990 yılında "Milli Eğitimi Geliştirme

Projesi" başlatılmıştır. Bu proje kapsamında Müfredat Laboratuar Okulları'nda uygulanmak üzere geliştirilen programlardan birisi de ilköğretim 1., 2. ve 3. sınıflar hayat bilgisi dersi programıdır. Program 1993–1994 öğretim yılında pilot bölge olarak seçilen 13 ildeki 147 okulda 1 yıl süre ile deneme sürecinde uygulanmıştır. Deneme sürecinden geçirilen bu program 1997-1998 eğitim-öğretim yılında uygulanmaya başlanmıştır. Bu programın diğer programlardan farkı ise alanda deneme sürecinden geçirilerek uygulanmaya başlamış olmasıdır (Belet, 1999: 14-15).

Hayat bilgisi programının hedefleri, 1998 programında, genel hedefler ve derslerin özel hedefleri şeklinde verilmiştir. Geliştirilen 1998 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın bir önceki programdan en önemli farkı çağdaş program geliştirme ilkelerine uygun olarak hazırlanmış olmasıdır. Bu programda derslere ilişkin genel hedeflerinin yanı sıra her derse ilişkin özel hedeflere ve davranışsal hedeflere de yer verilmiştir (Acat, Anılan, Girmen ve Anagün, 2005: 396).

1968'den farklı olarak 1998 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda, telefon kullanımı, çocuğun sağlığı ve kendini tanımaya yönelik tutum geliştirme, evde ve okulda demokrasi, sorumluluklar ve haklar, bilinçli tüketicilik ve verimlilik, çevresel duyarlılık gibi konulara yer verilmiştir.

2.1.4.6 2005 Hayat bilgisi dersi öğretim programı

Ülkemizde yürütülen program geliştirme çalışmalarının araştırmaya dayalı bir süreç olarak algılanmadığı, kişisel inisiyatif ile yürütüldüğü, bu nedenle de parça parça olduğu ve devamlı bir geliştirme hareketinin yapılamadığı yönünde de eleştiriler mevcuttur. Oysaki program geliştirme çalışmalarının araştırmaya dayalı bir süreç olduğu için sürekli devam ettirilmesi gerekmektedir (Varış, 1988).

Program geliştirme çalışmalarının; öğrenmeyi öğrenme, bilgiye erişim, bilgi teknolojileri, bilgi toplumu gibi yeni yönelimlerle birlikte, düşünce becerilerinin öğretimi, eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirici, çoklu zekâ kuramı ve etkin öğrenme kuramının getirdiği ilkelere dayandırılması gerekmektedir (Demirel, 2003). Bu gerekçeler dikkate alınarak 2004 yılında ilköğretim programların geliştirilmesi amacıyla kapsamlı bir çalışma başlatılmıştır.

Bu çalışmada müfredatların geliştirilmesinin gerekçeleri; bilgi kavramı ve bilgi toplumu anlayışındaki gelişmeler, hayat boyu öğrenme yaklaşımını esas alan bir öğretim anlayışının gelişmesi ve AB normlarına uygunluk olarak sıralanmıştır. 2005 ilköğretim müfredatı, Türkiye Cumhuriyeti projesinin gelişerek devamlılığı ilkesini, dünyada yaşanan tüm gelişmeleri, AB normlarını ve eğitim anlayışını, Türkiye'nin mevcut eğitim özelliklerinin belirlenmesini, başarı ve başarısızlıkların değerlendirilmesini ve ortaya çıkan sonuçları, temel referans noktaları olarak kabul edeceğini vurgulamıştır.

2005 müfredatı ile davranışçı müfredat yaklaşımından yapılandırmacı yaklaşıma geçilmiştir. Öğrenenin merkeze alındığı yapılandırmacı yaklaşım temel alınarak 2005 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı hazırlanmıştır (Açıkgöz, 2007).

Yapılandırmacı program tasarılarında, hedefler öğrencinin üst düzeylerde düşünmesini gerektirecek şekilde ve esnek olarak düzenlenmektedir. İçerik, yaşamın içinden gerçek problemleri ele alacak şekilde bütüncül yaklaşımla oluşturulmaktadır. Yapılandırmacı öğrenme süreçleri ise bireylerin çevreleriyle daha fazla etkileşim içinde bulunmasını sağlayacak şekilde çoklu ortamlara göre düzenlenmektedir. Değerlendirme süreci ise, öğretimden ayrı bir şekilde sadece süreç sonunda değil, sürekli bilgi almayı sağlayacak şekilde tüm öğrenme süreci boyunca yapılmaktadır (Yurdakul, 2007: 47-53). 2005 programında ilkokul ve ortaokul mantığına göre düzenlenmiş olan parçalı müfredat anlayışı yerine, müfredatlar sekiz yıllık kesintisiz eğitime uygun hâle getirilmiştir.

2005 programları hazırlanmadan Talim ve Terbiye Kurulunca program geliştirmeye esas olan ihtiyaç belirleme çalışmalarında; müfettişlerden, öğretmenlerden, öğretim üyelerinden, il Milli Eğitim Müdürlükleri'nden, sivil toplum kuruluşlarından görüşler alınmıştır. Bu amaçla yapılacak program geliştirme çalışmalarının genel nitelikleri hakkında çeşitli üniversitelerin öğretim üyeleriyle toplantı yapılmıştır. Bu toplantıdan sonra Türkçe, matematik, fen bilgisi ve sosyal bilgiler alanlarında her bir ders için alan uzmanlarının ve alan eğitimcilerinin katıldığı dört ayrı toplantı daha düzenlenmiştir (TTKB, 2006).

Bu gelişmeler sonucunda 2005 ilköğretim programı hayat bilgisi dersinde öğretmenler bilgi aktaran değil öğrencilere yol gösterici olarak kabul edilmiştir. 2005 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda insan biyolojik, psikolojik, sosyal ve kültürel yönleriyle bir bütün olarak ve değişimin hem öznesi hem de nesnesi olarak

ele alınmıştır. Bu noktadan hareketle “birey”, “toplum” ve “doğa” olmak üzere üç ana öğrenme alanı belirlenmiş, değişim de bütün bu öğrenme alanlarını kuşatan daha genel bir boyut olarak düşünülmüştür.

Hayat bilgisi dersi için özellikle benimsenen toplu öğretim yaklaşımının bir gereği olarak, bu öğrenme alanlarını aynı anda kuşatabilen üç tema belirlenmiştir. Programda tema isimleri, “Okul Heyecanım”, “Benim Eşsiz Yuvam” ve “Dün, Bugün, Yarın” olarak belirlenmiştir. Bu programda öğrenme ve öğretme etkinlikleri önemli ve kritik öge olarak kabul edilmiştir.

Hayat bilgisi dersi müfredatının öncelikli amacı, “öğrencilerin temel yaşam becerilerini kazanmalarına ve olumlu kişisel nitelikler geliştirmelerine yardımcı olmak” şeklinde belirlenmiştir. Bununla birlikte hayat bilgisi dersinde 4. ve 5. sınıflarda okutulacak fen ve teknoloji ve sosyal bilgiler derslerine temel oluşturacak bilgilerin de öğretilmesi amaçlanmıştır.

2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nda özellikle eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, araştırma, iletişim, problem çözüme, bilgi teknolojilerini kullanma, girişimcilik, Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma, karar verme, kaynakları etkili kullanma, öz yönetim becerilerinin kazandırılması hedeflenmiştir. Ayrıca, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı, öğrencilerin özsaygı, özgüven, toplumsallık, sabır, hoşgörü, sevgi, saygı, barış, yardımseverlik, doğruluk, dürüstlük, adalet, yeniliğe açıklık, vatanseverlik, kültürel değerleri koruma ve geliştirme gibi kişisel nitelikleri ve değerlerinin geliştirmelerine yardımcı olunacağı düşünülmüştür (MEB, 2005).

2005 programında hayat bilgisi dersinin çocukları hayata hazırlamayı amaçlayan bir ders olduğu vurgulanmıştır. Hayat Bilgisi Ders Programı, Türk Millî Eğitimi’nin genel amaçlarını gerçekleştirmeyi ve öğrencileri hayata hazırlamak için onların yaşam becerileri ve kişisel nitelikleri kazanmalarının yanı sıra haklarını ve sorumluluklarını bilen iyi bir birey ve vatandaş olarak yetiştirilmelerini amaçlamaktadır (Öğülmüş, 2004).

2.1.4.7 2009 Hayat bilgisi dersi öğretim programı

2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı ile ilgili birçok değerlendirme çalışması yapılmıştır. Bunlardan bazıları şöyle sıralanmaktadır (MEB, 2010: 6):

- a) 21-23 Mayıs 2008 tarihleri arasında gerçekleştirilen “İlköğretim Programları ile Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi ve Değerlendirme Sonuçlarının Ortaöğretim ile Paylaşılması Çalıştayı”,
- b) Programın uygulamasını yapan öğretmenlerden alınan değerlendirme raporları,
- c) MEB tarafından düzenlenen toplantıya katılan öğretmenlerden alınan görüşler,
- d) MEB uzmanlarının katılımıyla gerçekleştirilen okul ziyaretlerindeki gözlem ve öğretmenlerden alınan görüşler,
- e) Ulusal düzeyde yapılan bilimsel kongrelerde sunulan ders ile ilgili bildirimler,
- f) Ders ile ilgili üniversitelerde yapılmış yüksek lisans ve doktora tezleri
- g) Bilimsel dergilerde ders ile ilgili yayımlanmış makaleler,
- h) Sivil toplum kuruluşlarından alınan ders ile ilgili görüş ve öneriler.

“MEB program geliştirme çalışmalarında katılımcılık ilkesine dayalı dinamik bir yaklaşımı esas almaktadır. Bu olgu, hızlı sosyal değişme süreçlerini yaşayan toplumların kendi eğitim sistemlerini küresel rekabete karşı sürekli canlı tutma hedefi açısından bir zorunluluktur” (MEB, 2010: 7). Bu sebeple 4 sene boyunca yapılan değerlendirme çalışmaları sonucunda, 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın gözden geçirilerek yenilenmesi gerektiğine karar verilmiş, değişiklikler yapılarak Talim Terbiye Kurulu'nun 14.05.2009 tarih ve 70 sayılı kararı ile 2009 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı kabul edilmiştir.

Program kazanımları, öğrencilere kazandırılmak istenen temel yaşam becerilerini, olumlu kişisel nitelikleri, ara disiplinlerle bağlantılar ve diğer derslerle yapılan ilişkilendirilmeleri kapsamaktadır. Programın içeriği temalar şeklinde oluşturulmuştur. Temalar; kazanımlar, etkinlikler ve açıklamalar kısımlarından meydana gelmektedir. Etkinlikler kısmında, öğretmene her bir kazanım için hangi tür etkinlikleri yaptırabileceğine dair örnekler bulunmaktadır. Açıklamalar kısmında, hangi kazanımın ne tür bir beceriyi geliştirmeye yönelik olduğu ve bu kazanımı değerlendirmek için hangi ölçme değerlendirme tekniğinin kullanılabileceği ile ilgili kısa bilgiler yer almaktadır.

Yapılandırmacı yaklaşıma göre, öğrencinin etkin bir şekilde öğrenme-öğretme sürecinde yer alması gerektiğinden hareketle programda öğrenme-öğretme süreci,

farklı zekâ alanlarına ve farklı öğrenme stillerine göre yapılabilecek etkinlikler tanıtılmıştır. Programın ölçme-değerlendirme boyutunda ise hayat bilgisi dersinde kullanılabilen klasik ölçme-değerlendirme teknikleri ve alternatif teknikler yer almaktadır.

Yeni ilköğretim programının benimsediği yapılandırmacı anlayış beraberinde öğrenme-öğretme ortamına da birçok yenilik getirmiştir. Artık, öğrenciye sunulan bilgi yetersiz kalmakta, öğrenilen bilginin analiz, sentez ve değerlendirilmesinin yapılması beklenmekte, öğrenilen bilginin ders yani sınıf ortamıyla sınırlı kalmaması ve öğrencinin neyi bildiğinden çok, bildiklerini nasıl yorumladığı önem kazanmaktadır. Öğrenci, öğrenme sürecinde öğrendiklerini günlük hayatına ne ölçüde yansıtıyor? Yaşamda karşılaştığı problemleri nasıl çözümlüyor? Ön bilgilerini harekete geçirip, etkili iletişim kurup, araştırmacı ve yaratıcı olup, yaşam için gerekli olan kişisel ve sosyal değerleri nasıl sergiliyor? gibi bir takım yaşam becerilerini kazandırmaktadır. Hazırlanan program ile öğrencilerin ezbercilikten araştırma-sorgulama yapmaya yönlendirilmesi hedeflenmiştir. Bilgiyi ezberleme yerine bilgiyi zihninde yapılandıran, öğrenmekten zevk alan, bireysel farklılıkların göz önünde bulunduğu, öğrenciyi merkeze alan bir anlayış benimsenmiştir. Bu anlayış, eğitimle her bir öğrenci için ayrı bir önem taşıyan temel becerilerin kazandırılmasını hedeflemektedir. Belirlenen bu becerilerle öğrencilerin, öğrenme alanlarındaki gelişimleriyle bağlantılı şekilde, yatay olarak bir yılın sonunda, dikey olarak da dördüncü sınıfın sonunda kazanacakları ve hayat boyu kullanacakları kazanımlar elde etmeleri beklenmektedir (Özatalay, 2007).

Beceri, öğrencilerde öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan kabiliyetlerdir. Şimdiye kadar bilgi edinimi, yaşam ve okulun temel amacı olarak görülse de günümüzde bilgiye bakış değişmiştir. Bilgi; olguları, kavramları, ilkeleri ve süreçleri ezberlemek olarak görülmemektedir. Bilgiyi kullanma, bilgiyi edinmekten daha fazla vurgulanmaktadır (Bahçe, 2010: 7).

Karabağ ve İnal'a (2009) göre, beceriler etkili öğrenmeyi sağlamak için gereklidir. Çünkü çocukların konuşmayı bilmesi ama dinlemeyi bilmemesi, bilgiyi bilmesi ama bunu sözlü ya da yazılı olarak ifade edememesi ya da trafik kurallarını ezbere sayması ama uygulayamaması, kaynakların ne olduğunu sıralaması ama bunları bilinçli kullanamaması, zamana ilişkin kavramları bilmesi ama zamanını iyi

yönetememesi, yakın çevresini tanıması ama korumaması vb. bilginin yanında becerilerin kazandırılmamasından kaynaklanmaktadır.

Beceriler, içlerinde yer alan öğelerin ağırlığına göre, düşünme becerileri, sosyal/duyuşsal beceriler, psiko-motor beceriler olarak sınıflandırılmaktadır (Karabağ ve İnal, 2009: 271). Nitekim 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda bu husus detaylı bir şekilde ele alınmış ve ortak becerilere ilişkin detaylı bir sıralama yapılmıştır. Program ile öğrencilerin şu becerileri kazanmalarına yardımcı olunmaktadır (MEB, 2010: 14).

- 1. Eleştirel düşünme**
- 2. Yaratıcı düşünme**
- 3. Araştırma**
- 4. İletişim**
- 5. Problem çözme**
- 6. Bilgi teknolojilerini kullanma**
- 7. Girişimcilik**
- 8. Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma**
- 9. Karar verme**
- 10. Kaynakları etkili kullanma**
- 11. Güvenlik ve korunmayı sağlama**
- 12. Öz yönetim**
- 13. Bilimin temel kavramlarını tanıma**
- 14. Temalarla ilgili temel kavramları tanıma**

Öğrenciler, becerileri ve becerilerle ilgili kazanımları, karşılaştıkları nesnelere, olaylar ve materyaller hakkındaki bilgileri işlemekte kullanırlar. Bu beceriler geliştirilmedikçe, çocukların anlayarak temalarla ilgili sonuçlara ulaşmaları söz konusu olmamaktadır. Bu nedenle; ilköğretimde hayat bilgisi eğitiminin temel görevlerinden birisi, öğrencilerin bu becerileri kazanmalarına yardımcı olmaktır. Beceri kazanmada nasıl bir yol izleneceği önceden bilinirse, öğrencilerin bu becerileri kazanmalarına yardımcı olunabilir. Beceri kazanma bazen kendiliğinden bazen de aktif bir süreç sonucu gerçekleşmektedir. Becerilerin kazanılması sırasında

öğrencilerde görülen değişikliklerin nasıl gerçekleştiği kesin değildir. Ancak, araştırma sonuçları bu durumun olgunlaşma ve deneyim kazanma ile birlikte oluştuğunu göstermektedir. Ayrıca, eğitimde çocuğa uygun yaşantı ortamları sağlanırsa becerilerin daha çabuk gelişeceği yönünde kanıtlar vardır. Ancak bu, gelişmenin zihinsel olgunluk sınırı bulunmadığı anlamına gelmez. Bu konuda öğretmene düşen görev, öğrencilerinin bu becerileri kazanmaları için gerekli koşulları ve teşviki sağlamaktır (MEB, 2010). Programda, beceri eğitiminin yanında, kişisel nitelikler ve değerler eğitimi de geliştirmesi istenen diğer bir öğedir.

Değer kavramı, 2005 ilköğretim programında “ bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğu tarafından doğru ve gerekli kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilke ya da inançlar” olarak tanımlanmaktadır (Baysal, 2006). Değer eğitimiyle, öğrencilerde kişisel nitelikleri geliştirici bir yol izlenmektedir. Bu bağlamda bireyin davranışlarında ahlak kurallarını geliştirmek, sosyal sorumluluk düşüncesini oluşturmak, hareketlerinde ve kararlarında haklı gerekçeler sağlayabilmek, etik değerlerle donanmış iyi bir hayat sürebilmesini sağlamak amaçlanmıştır. 2009 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin aşağıdaki kişisel nitelikleri ve değerleri geliştirmelerine yardımcı olunmaktadır (MEB, 2010: 14):

- Öz saygı
- Öz güven
- Toplumsallık
- Sabır
- Hoşgörü
- Sevgi
- Saygı
- Barış
- Yardımseverlik
- Doğruluk
- Dürüstlük
- Adalet
- Yeniliğe açıklık

- Vatanseverlik
- Kültürel değerleri koruma ve geliştirme

Programın diğer bir ögesi olan ara disiplinler, ana disiplinlerle açık ve kapsayıcı biçimde örtüşen ders dışı disiplinler olup, insan yaşamında son derece önemli olan ve birden fazla bilim dalını ilgilendiren bilgi ve beceri kazanımlarıdır (Karabağ ve İnal, 2009: 73). Program ayrıca, aşağıda belirtilen ara disiplinlere özgü kazanımlarla da bütünleştirilmiştir (MEB, 2010: 14):

- Afetten korunma ve güvenli yaşam
- Girişimcilik
- İnsan hakları ve vatandaşlık
- Kariyer bilinci geliştirme
- Özel eğitim
- Rehberlik ve psikolojik danışma
- Sağlık kültürü
- Spor kültürü ve olimpik eğitim

2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın temel amacı, bireylerin temel yaşam becerilerini kazanmasıdır. Programda bulunan diğer öğeler, bu amaca hizmet etmektedir. Beceri eğitiminin önemine vurgu yapan bu durum, dünya çapında ne şekilde ele alındığına dikkatleri çekmektedir.

2.1.5 Dünyada Beceri Eğitimi ve Önemi

Günümüzde bilim ve teknolojiadaki gelişmeler yaşamın tüm alanlarını etkilemekte, bilim ve teknolojinin kazanımları ise insanların yaşam biçimlerini belirlemektedir. Bu belirlemeler, eğitime de yansımakta, eğitimde kimi yönelimler gözlenmektedir. Son zamanlarda “bilgi teknolojileri”, “iletişim çağı”, “bilgi erişimi” gibi kavramların sıklıkla kullanıldığı, eğitim sisteminin temel amacının öğrencilere mevcut bilgileri aktarmaktan çok bilgiye ulaşma becerilerini kazandırmak olduğu konusunda eğitimciler hem fikirdir. Bilgiye ulaşmak ise, üst düzey zihinsel becerilerle olmaktadır. Başka bir deyişle ezberden çok, kavrayarak öğrenme, bilgiyi kullanma ve

karşılaşılan yeni durumlarla ilgili problemleri çözebilme, açıklama, sentez, genelleme yapabilme ve hipotezler geliştirme, kısaca bilimsel yöntem becerilerinin kullanılmasını gerektirmektedir (Üstünlüoğlu, 2006: 19). Bu durum, bilginin depolanmasına önem veren eğitim anlayışından, bilgi ve becerilerin yeni durumlarda, özellikle gerçek yaşam durumlarında kullanılmasına önem veren bir eğitim anlayışına doğru yönelmenin de tetikleyicisi olmuştur (Kutlu, 2006: 17). Bu yönelmenin daha iyi anlaşılabilmesi için beceri kavramına ülkemizde ve dünya ölçeğinde yüklenen anlamın incelenmesi gerekmektedir.

Beceri, ezberlenen ve anlaşılabilir bilgilerin uygulamaya yönelik kullanılmasıdır (Spence, 2003). Yetenekler bir anlamda becerilere benzeyen, ancak daha karmaşık olan, geliştirilmesi daha uzun zaman alan davranışlardır (Kutlu, 2006: 17).

Becerilerin gelişmesi, daha çok bilgi düzeyindeki öğrenmelere bağlıdır. Bir beceri birden çok bilginin birleşiminden oluşan yeni bir yapıdır ve bu bilgilerin kullanılmasını içerir. Tablo, grafik, harita okuma; tablo, grafik oluşturma; veri toplama ve verileri sınıflama; gözlem yapma; alışverişte para kullanma, kompozisyon yazma; çalışma planı yapma vb. durumlar beceriye örnek olarak verilebilir. Bir becerinin başarıyla yapılabilmesi, birden fazla bilginin aynı anlamda kullanılmasını gerektirir (Tan ve Temiz, 2003: 89-100).

Beceri, bireyin bir işi yapma gücüdür. Beceri, bilmek, harekete geçmek ve bir işi yapmak aşamalarını içermektedir. Bilmek, bir işle ilgili bilgilere sahip olmaktır. Eyleme geçmek ise işle ilgili zihinsel ve fiziksel kaynakları harekete geçirmeyi içermektedir. Bunlar sorgulama, sorun çözme, karar verme vb. zihinsel kaynaklarla, işin gerçekleştirilmesi için gerekli fiziksel kaynaklar olmaktadır. Bu kaynaklar harekete geçirilerek iş yapılmakta ve edinilen deneyimler farklı durumlara aktarılmaktadır. Beceri kavramı, sadece bilgi ve uygulamaları içermemektedir. Bazı durumlarda psiko-sosyal kaynakları da harekete geçirerek karmaşık durumların üstesinden gelme ve yönetme becerilerini de içine almaktadır (Bissonnette ve Richard, OECD, 2001; 2001; Dionnet, 2002).

Beceri, sadece eğitim yoluyla basit bir şekilde aktarılmamakta, aynı zamanda bireyin aktif çabalarıyla ve gerçek uygulamalara dayalı geliştirilmektedir. Beceri çeşitli zihinsel, duygusal ve fiziksel kaynakların harekete geçirilmesini gerektirir. Kitap veya çeşitli teorilere dayalı bilgilerle ve yönlendirmeyle geliştirilemez (Güneş,

2012). Bu nedenle beceri yaklaşımında eğitimin amacı, öğrenciye çeşitli bilgileri aktarmak değil, öğrenenin bir işi yapma gücüne ulaşmasını sağlamaktır. Beceri, ne bilgi ne davranış ne de uygulama bilgisidir. Bunlar sadece becerinin kaynaklarıdır. Hirtt'e (2009) göre, Öğrenci bu kaynakların hepsine yeterince sahip olmayabilir; ancak bir görevi yerine getirirken gerekli zihinsel, duygusal ve sosyal kaynakları birer birer harekete geçirmeyi öğrenmelidir (Akt: Güneş, 2012). Değişen bilgi ve koşullara göre becerinin de düzeyi değişmektedir. Geliştirilecek beceri hakkında bilgiler verilmeli, ardından beceriyi geliştirecek yöntem ve teknikler öğretilmelidir. Yöntem ve tekniklerin öğretilmesi başlı başına bir amaç ya da son olmamalıdır. Bunlar bir sonuca ulaşmak veya beceriyi geliştirmek için araç olarak kullanılmalıdır (Tardif, 1997). Bu görüşlerden hareketle beceri öğretiminde önce beceri hakkında bilgiler verilmekte, becerinin amacı açıklanmakta, ardından çeşitli etkinlikler, proje ve görevler verilerek beceriyle ilgili teknikler öğretilmektedir. Öğrencilerin verilen bilgileri anlaması, zihninde yapılandırması ve uygulayarak beceriyi geliştirmesi gerekmektedir. Ardından öğrenciler, öğrendikleri becerileri farklı durumlarda kullanmaları için yönlendirilmeli ve cesaretlendirilmelidir. Öğrencinin anlamadığı ve zihninde yapılandıramadığı bilgilerin, tekniklerin beceriyi geliştirmeyeceği unutulmamalıdır (Bissonnette ve Richard, 2001; Saskatchewan, 2001).

Saskatchewan'a (2001) göre bilginin beceriye dönüştürülmesinde önemli olan bazı adımlar vardır. Bunlar;

- Öğrencilerin bilgilerinden ve yaşadıklarından hareket etme,
- Öğrencileri cesaretlendirme, beceriyi geliştirebileceklerine inandırma,
- Öğrencilere çeşitli örnekler sunma,
- Beceri hakkında bilinçlendirme,
- Farklı etkinlikler verme ve bunlar üzerinde beceriyi uygulama,
- Beceri uygulama aşamalarını sözlü anlatma, nasıl bir güçlükle karşılaşıldığı veya nasıl bir çözüm bulunduğu gibi bilgileri paylaşma,
- Beceri uygulama sürecini gözden geçirmedir.

Beceri eğitimi yaklaşımı uzun bir tarihi geçmişe sahiptir. Önceleri sanayi alanında ve işçi eğitiminde kullanılan bu yaklaşım, eğitim sistemine 1960'lı yıllarda girmiş ve kısa zamanda yayılmıştır. Günümüzde Amerika, Avustralya, Belçika, İsveç ve

İngiltere gibi ülkelerin eğitiminde yapılandırmacı yaklaşım ve öğrenci merkezli eğitimle birlikte uygulanmaktadır. Bu yaklaşımın temel kavramı “beceri” olduğundan, beceri kavramındaki gelişme ve değişimlerden doğrudan etkilenmektedir. Eskiden “beceri” denilince gözle görülen ve ustalık gerektiren davranışlar anlaşılıyordu. Beceri yaklaşımında ise öğrencilerin davranışları ve fiziksel becerileri geliştirilmeye çalışılıyordu. Günümüzde ise yapılandırmacı yaklaşımla birlikte beceri kavramının içeriği değişmiş, daha çok zihinsel, duygusal ve sosyal becerileri geliştirmeye odaklanmıştır. Bu farklılık Belçika, Avustralya, İsveç, Kanada gibi ülkelerdeki eğitimciler tarafından da vurgulamakta, günümüzde uygulanan beceri yaklaşımının yeni olduğu, bu yaklaşımla öğrencilerin zihinsel, sosyal ve duygusal becerilerinin geliştirilmeye çalışıldığı belirtilmektedir (Güneş, 2012).

INCA (International Review of Curriculum and Assessment Frameworks Archive) ülkelerinde (Avustralya, Kanada, İngiltere, Fransa, Almanya, Macaristan, İrlanda, İtalya, Japonya, Kore, Hollanda, Yeni Zelanda, Singapur, İspanya, İsviçre, ABD ve Galler) ilköğretim programında dersler arasındaki bağlantılara dikkat edilmesi genellikle çocukların gelecekteki öğrenmeleri için gerekli olan temel becerileri kazandırmayı sağlayan ortak kültür programı ile daha geniş bir program arasındaki dengeyi sağlamayı amaçlamaktadır. Bu nedenle beceri eğitimi için önemli olan, öğrenilenlerin transferi ve dersler arasındaki bağlantının kurulmasına dikkat edilmesidir. Son 15 yıl içinde, İngiltere, Hollanda, Yeni Zelanda ve Galler’de okulların yerel gereksinim ve koşullarının yanı sıra öğrencilerin ilgi ve becerilerine uygun bir program oluşturmak amacıyla merkezi olarak hazırlanan programdaki öngörüler azaltılmıştır. INCA ülkelerinin çoğu, son 15 yıl içerisinde ilköğretim programlarında önemli reformlara girişmiştir. Ülkelerin zaman zaman ilköğretimde reform yaptıkları; buna karşın ilköğretim programlarında düzenlemelere gittikleri görülmektedir (Metais, 2003: 6-59).

Küreselleşen dünyada mevcut dünya sistemini iyi görebilen, çevresindeki fırsatları değerlendirebilen bireylere ihtiyaç vardır. Araştırma ve sorgulama yapabilen, problemi fark eden ve ona çözüm üretebilen, zamanı ve kaynakları etkili bir şekilde kullanabilen bireylerin yetiştirilmesi için kazandırılması gereken becerilerden biri girişimciliktir.

2.1.6 Girişimcilik

Uygarlık ve medeniyetlerin oluřumu ve geliřiminde yenilikçi fikirler ve dūřünceler önemli hareket kaynakları oluřturmuř ve bu hareketlilik dūnyanın bugünkü duruma gelmesinde önemli rol oynamıřtır. 21. yūzyılda kas gūcünün yerini beyin gūcüne bırakmakta ve insanođlunun ekonomik deđerler oluřturma kaynađını meydana getirmektedir (Demirel, 2003).

Gūnūmūz dūnyası "bilgi ağı", "iletişim ve teknoloji ağı", "bilgisayar ağı" gibi çeşitli Őekillerde nitelendirilmektedir. Bilginin ũretilmesi ve sūrekli olarak yenilenmesinin yanı sıra, farklı iř alanlarının ortaya çıkması, farklı bakış açılarının önem kazanması, hızlı ve doğru karar alma becerisinin gerektirdiği ortamların doğması, fırsatları değerlendiren girişimci insan tiplerinin ağırlık kazandığı bir iř dūnyasının oluşmasına sebep olmuştur. Bunun bir yansıması olarak bireye ve bireysel yeteneğe dayalı girişimcilik ön plana çıkmış ve insanın entelektüel ũretkenlik kabiliyeti önem kazanmıştır. Bu kabiliyetin ũrünleri olan sanat, bilim ve ekonomik uygulamalar açısından būyuk önem arz eden girişimciliğin, bilgi toplumunda altın çağını yaşaması beklenmektedir (Arslan, 2002).

Ŭlkemizin kalkınması açısından bireylerin, iř hayatının ve toplumun ihtiyaçlarına gūre eğitilmeleri, eğitildikleri mesleklerde istihdam edilmeleri ve kendi mesleki alanlarında girişimci bir ruha sahip olmaları, bu ruh ve yeterliliklerle kendi iř alanlarını yaratmaları ve mūteřebbis olmaları ũlke ekonomisi açısından önem taşımaktadır (Berk, 2009).

2.1.6.1 Girişimciliğin tanımı ve önemi

Giriřimcilik gūnūmūzde toplumun geliřimi için yeni özūmler ũretmeyi ifade etmek için sık sık kullanılan, çok boyutlu bir kavramdır (Berglund ve Wigren, 2012: 11). Giriřimcilik kavramı, ortaçađda kullanılan "entrepreneurs" kelimesinin kōkünden gelmektedir. Bu kavram zaman içinde geliřerek, özellikle 20. yūzyılda daha çok risk alma, yenilikleri yakalama, fırsatları deđerlendirme ve tūm bunların hayata geçirilme sūreci olarak adlandırılmaya bařlanmıřtır (Varol ve Gūler, 2005: 9).

Ekonomistler, 200 yıldan daha fazla bir sūreden beri girişimcinin ekonomik fonksiyonlarının belirlenmesiyle uğraşmalarına rağmen, hala girişimciliğin tanımında ortak bir noktaya varamamışlardır (Aidis, 2003). Giriřimcilik kavramı, pek çok yazar

tarafından farklı yönleri öne çıkartılarak tanımlanmaktadır. Kavramın bu şekilde farklı yönleri ile tanımlanması, uzmanların düşünce farklılığından ve kavramın zaman içinde yenilenerek, değişmelerden etkilenmesinden kaynaklanmaktadır (Aykan, 2002). Bu bağlamda girişimciliği bir süreç olarak ele aldığımızda karşımıza şu tanımlar çıkmaktadır;

Gartner ve Carter (2003) girişimciliği organizasyonel bir fenomen ve özellikle de bir organizasyon süreci olarak tanımlamaktadır. Bir başka deyişle girişimcilik bir organizasyon yaratma sürecidir. Avrupa Komisyonu (2004) girişimciliği yeni ya da mevcut bir organizasyonda risk alarak, yaratıcılık ve/veya yenilikçiliği harmanlayarak ekonomik faaliyet yaratma ve geliştirme için ihtiyaç duyulan süreç olarak tanımlamaktadır (Akt: Tanrısever, 2004).

Ayrıca, girişimcilik; gelecekteki dengesizlikleri doğru biçimde tahmin ederek fırsatları keşfetmek (Kirzner, 1973); zenginliği artıran bir süreç (Ronstadt, 1984); yeni bir risk oluşturmak (Vesper, 1986); gerekli çaba ve zamanı sarf ederek ve çeşitli riskleri göz önüne alarak farklı bir şey meydana getirme süreci (Hisrich ve Peters, 2002); ekonomik, siyasal ve kültürel hayatın sürükleyici gücü (Gürdoğan, 2012) şeklinde de tanımlanmaktadır.

Bu tanımlara ek olarak diyebiliriz ki, girişimcilik eğitimin de sürükleyicisi ve güdüleyicisidir. Değişime ve gelişime doğrudan doğruya muhatap olan eğitim, girişimcilikle iç içedir.

Ülkeler arasındaki sınırların öneminin azalması, iletişim ve ulaşım teknolojisindeki gelişmeler sayesinde her türlü değerın dünya çapında yayılması gibi durumlarla ortaya konan küreselleşme olgusu, temel üretim faktörlerinden biri olan girişimciliğin büyük önem kazanmasına yol açmıştır. Doğal kaynakların düşüncesizce tüketildiği, bilginin hızla eskildiği, insanların isteklerinin çoğaldığı günümüzde girişimcilik, ekonomik büyüme ve kalkınmanın itici gücü haline gelmiştir. Girişimciliğin ekonomik ve toplumsal sistem açısından taşıdığı önem bilinmektedir (Karabey ve Bingöl, 2010: 10).

Bununla birlikte, sosyo-ekonomik süreçte hayati fonksiyonlar yerine getiren girişimciliğin ortaya çıkması ve gelişmesi, çeşitli faktörlerin rol oynadığı karmaşık bir süreçte gerçekleşmektedir. Özellikle, girişimciliğin gelişmiş ülkelerdeki oluşma ve kurumsallaşma sürecinde devletin önemli bir misyonu olduğu görülmektedir.

Devlet, girişimciliğin sosyo-kültürel/politik kanallarını açarak ekonomik yapıyı girişimcilik temelinde organize etmiştir. Bunu da ilk olarak, kendini özel girişimciliğin önünü açacak şekilde kurgulayarak çeşitli düzenlemeler yapmakla gerçekleştirmiştir (İlhan, 2004).

Günümüzde ekonomistlerin, diğer davranış bilimleri uygulayıcılarının ve buna ek olarak politikacıların çoğu, girişimcinin toplumdaki rolünün önemini kabul etmektedirler. Girişimciler, yenilikçi fikirleri tanıtarak ve uygulayarak ekonomik gelişmeden sorumlu tutulmaktadırlar. Bu fikirler; ürün yeniliği, süreç yeniliği, piyasa yeniliği ve örgütsel yeniliği kapsamaktadır. Girişimciler tarafından başlatılan uygulamada, bu yeni fikirler, firmaların kuruluşlarını ve tüketici isteklerinin tatminini arttırmaktadır. Firmalar, ekonomik büyümeye ve çalışan nüfus için iş tedarik etmeye neden olmaktadır (Praag, 1999).

Girişimciler yaşadıkları topluma karşı önemli misyonlar üstlenirler ve üstlendikleri onları toplumsal ve ekonomik kalkınma için önemli kılar. Bu misyonlar şunlardır (İraz, 2006: 170):

- Girişimci sayısı ne kadar artarsa, istihdam oranı da o kadar artar.
- Girişimci sayısının artması toplumsal refah düzeyi ve yaşam kalitesini de arttıracaktır.
- Girişimciler hem bilim ve teknolojiyi kullanarak hem de bu alanlara kaynak aktararak bilim ve teknolojinin gelişmesine öncülük yaparlar.
- Girişimciler yurtdışında, kendi ülkelerinin reklamını yaparlar.
- Girişimciler kullanılmayan potansiyelleri kullanarak bunların atıl olmalarını önlerler.

Girişimci neslin yaratılmasında, çağdaş girişimciliğe ilginin çekilmesinde sınırsız yarar, sayısız neden vardır. Girişimcilik ülkelerin sosyal, politik, ekonomik, teknolojik, sosyolojik ve psikolojik, kültürel ve askeri bağlamda geleceklerini sağlam temeller üzerine inşa etmektir (Top, 2006: 37).

2.1.6.2 Girişimciliği etkileyen faktörler

Literatürde, girişimciliği etkileyen faktörler farklı başlıklar altında tanımlanmış ve farklı kriterler altında gruplandırılmış olduğu görülmektedir. Bu kapsamda

girişimciliğin de kişisel, toplumsal, kültürel ve ekonomik faktörlerden etkilendiği belirtilmektedir (Br, 2006).

Her ülkenin tarihsel gelişimindeki farklılıklardan ötürü meydana gelen sosyal, ekonomik, teknolojik ve politik yapılar gibi farklılıklar nedeni ile bir ülkede girişimciliği açıklayan faktörler diğer ülkeler için geçerli olmayabilir. Ayrıca, bazı ülkelerde girişimciliği geliştiren ve destekleyen bazı koşullar ve uygulamalar diğer ülkelerde başarısız olabilmektedir. Dolayısıyla, nemleri ülkeden ülkeye farklılıklar içerebilen faktörler olsa da girişimciliği etkileyen bazı temel faktörlerden söz edilebilir (TUSİAD, 2002).

Girişimciliğin teşvik edilmesinde girişimcilik kültürünün ayrı bir kritik öneme sahip olması ile birlikte, girişimcilik kültürünün oluşmasında aile yapısının etkisi bulunmakta ve bireyin aile içinde aldığı eğitim ve görgü hayatı boyunca etkili olabilmektedir. Araştırmalar neticesinde, kişinin doğumundan itibaren en çok ailesinde yer alan kişilerden etkilendiği ne sürülmüş ve kişide girişimcilik kültürünün oluşabilmesi, kişinin yaşadığı ve yetişmiş olduğu çevrenin koşullarına, aile yapısına ve sahip olduğu teknolojik imknlara da bağlı olmaktadır (Yeldan, 2001).

Girişimcilik, fırsatları iş görüşlerine dönüştürerek, yeni iş ve şirketlerin meydana getirdiği dinamik bir aşamadır. Bu aşamanın önemli bir faktörü olan girişimcinin, girişimci olmasını belirleyen çeşitli faktörler bulunmaktadır. Bireyleri girişimci olmaya yönelten faktörler üç ana grupta toplanmaktadır. Bunlar şu Şekilde ifade edilmektedir (Tekin, 2006: 8):

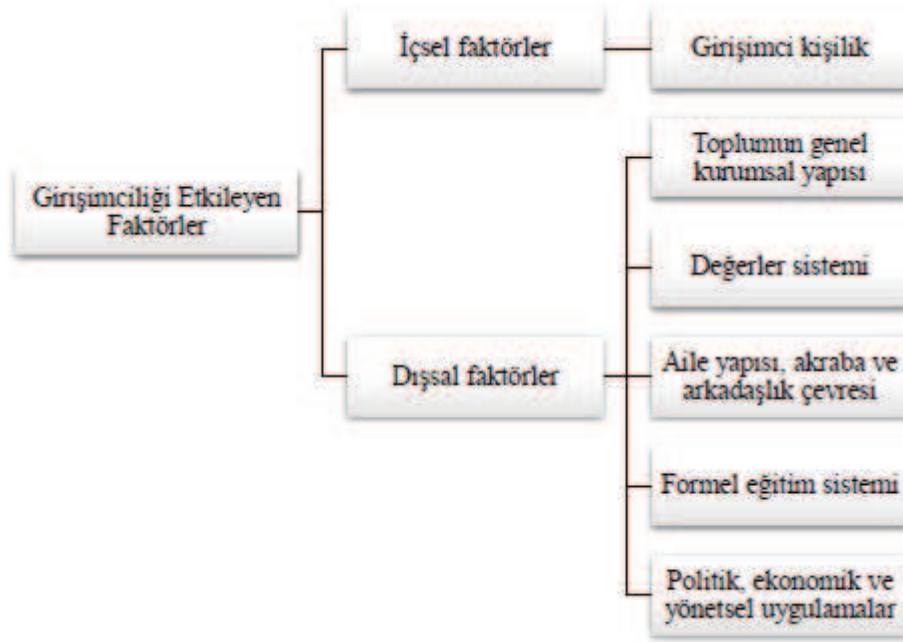
- a. Kar elde etme isteği,
- b. Bağımsız alışma isteği,
- c. Kişisel tatmin sağlama isteğidir.

Girişimcilikle ilgili birçok unsur toplumsal çevrenin girişimciliğe sağladığı destek tarafından belirlenmektedir. Girişimciliğin toplumsal bir faktör olması sebebiyle sosyal olayları bir Şekilde etkilemektedir. Girişimci zelliklerinin toplumda genel kabul görmesi, onaylanması ve teşvik edilmesi ile birlikte girişimcilik kolayca yaygınlaşmaktadır (Br, 2006: 13).

Bir ekonomik sahada girişimcilik kültürü, girişimcilik eğiliminin yüksek ve sermayenin yeterli olması o bölgede bireylerin girişimci olmalarını da beraberinde

getirmektedir. Bununla birlikte o bölgedeki tarihi kültürel mirasın var olması, bireylerin çalışma azmi ve iş yaşamındaki mücadeleleri kazanma arzusu ve başarıya isteğinin artması da bireylerin girişimci olmasını sağlamaktadır. Bununla birlikte bölgenin çeşitli taraflarından fırsatlar sunması girişimciliği hızlandıracaktır (Tekin, 2006: 10).

Girişimciliğin oluşumunu etkileyen içsel ve dışsal faktörler bulunmaktadır. Bu faktörler şu şekilde sıralanmaktadır (Aytaç ve İlhan, 2007: 73):

Şekil 1. Girişimciliği Etkileyen Faktörler

2.1.6.3 Girişimci birey özellikleri

Girişimcilik becerisinin gelişimi, E. Erikson'un "Psikososyal Gelişim Kuramına" göre, çocukluk döneminin 3-6 yaş döneminde başlar. Bu evre okulöncesi dönem olup "girişimciliğe karşı suçluluk" evresi olarak bilinir. Bu dönemde çocuk, çevresiyle iyi ilişkiler kurar ve araştırma duygularını tatmin etmeye çalışır. Bu nedenle çocuklar bu dönemde cesaretlendirilmeli, başarıyla yaptıkları çalışmalar desteklenmeli ve hata yapan çocuğa anlayış gösterilmelidir. Çocuğun kendini ve çevresini keşfetmek için gerekli yaşantılar hazırlanmalıdır. Girişimciliği desteklemek için, çocukların kendileri için bir şeyler yapmaları cesaretlendirilmelidir ve başarılı olmaları için

uygun ortamlar oluşturulmalıdır Çocuklara yapma, etme, dokunma gibi yasaklar konulmamalı, yanlış gösterilmeli, yaptıklarının değer bulması sağlanmalıdır (Şahin, 2003).

Girişimci, daimi surette etrafını izleyerek ihtiyaçları belirleyen, yeni ihtiyaçları düşünen, ihtiyaç açıklarını kapatmak için tesis kuran ve üretim yapan, bu işleri yaşam nedeni sayacak şekilde benimseyen, yaratıcı yetenekli ve risk almayı seven kişidir (Müftüoğlu ve Durukan, 2004).

Holland (1985), mesleki ilgilerin altı grupta toplamıştır ve mesleki ilgilerine göre insanları gerçekçi, araştırmacı, sanatçı, sosyal, gelenekçi ve girişimci tipler olarak sınıflandırmıştır (Akt: Kuzgun, 2004). Girişimci tipler hedeflerine ulaşmak için insanları etkilemeye ve kullanmaya yönelik etkinlikleri tercih etmektedirler. Liderlik, kişiler arası iletişim ve ikna yeteneği becerilerine sahip olmak ve bu becerilerini geliştirmeye önem vermek de girişimci tiplerin özelliklerindedir (Gömleksiz ve Kan, 2009).

Girişimcilik becerileri; kendine güven duymak, sorumluluk almaya istekli olmak, problemlerle başa çıkmak için yenilikçi ve yaratıcı fikirler üretmek, belirsizliklerin üzerine gitmek ve risk almaktan oluşmaktadır; bu beceri ve tutumlar bireyin iş hayatındaki başarısı kadar sosyal hayatındaki başarısına da etki etmektedir (Casson, 2003).

Girişimci, çok yönlü, farklı bakış açılarıyla düşünebilen, yaratıcı, sorunları hızlı bir şekilde çözebilen, üretken, kendi kaynaklarını oluşturabilen kişidir. Bunlar göz önünde bulundurulduğunda girişimcilerin sahip olduğu özellikler, diğer insanların sahip olduğu özelliklere oranla daha farklıdır. Bu farklılığın temel nedenlerinden biri eğitimidir. Girişimci bireylerin sahip olduğu özellikler ancak eğitim yoluyla geliştirilebilir.

2.1.6.4 Eğitim ve girişimcilik

Girişimciliğin insan faaliyetlerine direkt olarak yön verme özelliği ile özellikle son yarım asırda ilgi gören ve sürekli katlanarak gelişen dinamik bir alan olduğu yadsınamaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır (Varış, 1996).

Sanayi toplumu yapısından bilgi toplumu anlayışına geçilen bu çağda, işgücünden ziyade bilgiye dayalı güç, pratik ve mantıklı zekâyâ sahip birey profili önem kazanmış, bu profile sahip bireylerin yetiştirilmesi için eğitim sistemleri düzenlenmiş, bireylerin var olan girişimcilik potansiyellerinin açığa çıkarılması ve geliştirilmesi amaçlanmıştır. Böylece, ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin artırılması ve ülke ekonomilerine katkıda bulunulması hedeflenmiştir (Akyürek ve Şahin, 2013).

Öngörülen bu eğitim sistemleri ayrıca, ulusal ve uluslararası değer yargılarına, yurttaşlık bilinci ve sorumluluğu ile yaşamı idare ettirebilecek bilgi, beceri ve davranışa sahip insanlar ile yeni bilgiler üreten bir sistemi amaçlamaktadır. Bu nedendir ki eğitim; bireyin becerilerinin kendi gereksinimlerine ve toplumun amaçlarına göre geliştirilmesini sağlayan öğrenme işi ve bu işin nasıl yapılacağı üzerindeki yöntem ve uygulamaların tamamı olarak ifade edilmektedir (Güler, 2000).

Eğitim sistemleri girişimciliği teşvik eden faktörleri de taşımaktadır. Girişimciliğe önem veren, eğitim öğretim sistemlerine yer veren ve ezbercilik yerine yaşayarak öğrenmeyi amaç edinen eğitimden geçen kişiler, girişimcilik eğilimleri yüksek olan bireyler olarak karşımıza çıkmaktadır (Tikici ve Aksoy 2009).

Eğitimle kararlılık, başarıma arzusu, hedeflere ve fırsatlara odaklanma, ilk adımı atabilme ve sorumluluk, iç kontrol odaklılık gibi başarılı girişimcilere özgü bazı özellikler bireylere ve özellikle de girişimci adaylarına öğretilmektedir (Arıkan, 2002). Bu yönde bir eğitim en azından var olan girişimcilik potansiyelinin ortaya çıkarılmasını ve kullanılmasını sağlamaktadır. 2005 İlköğretim Programı'nın benimsediği ve üzerinde önemle durduğu becerilerden biri de bu sebeple girişimciliktir.

Girişimcilik kavramı genelde ekonomi alanına ait bir kavram olarak algılanmaktadır. Ancak, artık günümüz dünyasında öğretim programları içerisinde yerini almış, öğrencilerin girişimci bireyler olarak yetiştirilmeleri hedeflenmiş, bu hedef doğrultusunda da programlarda bir beceri olarak yerini almıştır. Bu nedenle daha girişimci bir toplum yaratma yönündeki stratejiler doğrultusunda girişimcilik kültürünün inşa edilmesinde eğitim kurumlarına büyük görev düşmektedir (Eraslan, 2011).

Bu açıdan ilköğretim kurumları eğitim sisteminin temel konumunda olması ile birlikte öğrencilerin hem bireysel hem de toplumsal yaşamında başarılı olmalarını

sağlayacak özelliklerin kazandırılmasında anahtar rol oynamaktadır. Özellikle ilkokul programında yer alan ortak becerilerden biri olan girişimcilik bu durumun oluşmasında oldukça etkili bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (Akyürek ve Şahin, 2013).

Öğretim programlarında yer alan kazanımların öğrencilerin girişimciliğini destekleyici olması öğrencilerde bu özelliğin gelişmesinde etkili bir faktördür. Öğretim programlarının geniş ve etkili yapısı ders kitaplarını, öğretmen davranışlarını, öğretim etkinliklerini de etkilemektedir. Birçok girişimci birey özelliğini içerisinde barındıran öğretim programları girişimciliğin oluşumunu ve gelişimini desteklemektedir (Eraslan, 2011).

Bireylerin yukarıda belirtilen girişimci özelliklerine sahip olabilmesi için eğitim aracılığı ile girişimcilik konusunda edindiği bilgi, beceri ve tutumlar oldukça önemlidir. Özellikle ilköğretim çağında girişimcilikle ilgili edindiği kazanım ve deneyimler, öğrencilerin gelecek yıllarda kendilerini girişimci bir birey olma yolunda daha rahat hissetmelerini ve iş yaşamına daha kolay uyum sağlamalarına yardımcı olacaktır (Güven, 2010). Böylece günümüzün küreselleşen dünyasına uyum sağlayabilecek ve karmaşık iş yaşamında ayakta kalabilecek profilde bireyler yetişmesi sağlanabilecektir (Gömleksiz ve Kan, 2009).

Girişimcilik eğitiminin erken yaşlarda verilmeye başlanması ile kapasitesi olan herkesin yenilikçi yolla iş sahibi olması, yeni bir iş kurması ya da işsiz kaldıklarında bireysel olarak işletme açması yönünde güç vermektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, eğitim sistemi içerisinde faydalı beceriler ve yetkinlikler geliştirmek ve dolayısıyla, ülkenin ekonomik gelişimine katkıda bulunmak için tüm seviyelerde girişimcilik eğitime önem vermelidir (Luca ve Laura, 2011).

Eğitim sisteminin ilk basamağını oluşturan ilkokullarda yer alan dersleri John Dewey'in "Eğitim, hayata hazırlık değil; bizzat hayatın kendisidir" sözüne dayanarak değerlendirdiğimizde, hayat bilgisi dersi, girişimci birey özelliklerinin kazandırılmaya başlanması açısından ayrı bir öneme sahiptir.

2.1.6.5 Hayat bilgisi dersi ve girişimcilik ilişkisi

İlköğretimde öğrencilere girişimci birey özelliklerini kazandırma konusunda önemli bir yere sahip olan derslerden biri hayat bilgisi dersidir. Şahin (2009) "Cumhuriyetin

Kuruluşundan Günümüze Türkiye’de Hayat Bilgisi Dersi Programlarının Gelişimi” adlı çalışmasında belirttiği üzere hayat bilgisi öğretim programları ihtiyaç ve beklentilere uygun olarak zaman zaman değişikliğe uğramıştır. Dolayısıyla çağın ihtiyaçlarına yönelik beceriler de hayat bilgisi öğretim programlarında yer alması gerekmektedir.

Yapılandırmacı eğitim anlayışına göre düzenlenen 2009 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nda girişimcilik becerisi ve ara disipliniyle öğrencilere toplumdaki ekonomik faaliyetlerin bir üyesi olarak günlük yaşamında bu faaliyetleri gerçekleştirebilmesi için gerekli bilgi ve becerilerin kazandırılması amaçlanmıştır. Bununla birlikte meslekler hakkında bilgi verilerek çocukların her mesleğin önemli ve değerli olduğunu fark etmeleri hedeflenmektedir (Karabağ ve İnal, 2009: 73-74).

2009 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nın vizyonuna göre, hayat bilgisi dersine ayrılan zamanın büyük bir bölümünde öğrencilerin kendi girişimleriyle gerçekleştirecekleri ve öğretmenlerin öğrencilere doğrudan bilgi aktarmak yerine sadece ve sadece yol göstereceği etkinlikler aracılığıyla,

- Öğrenmekten keyif alan,
- Kendisiyle, toplumsal çevresiyle ve doğa ile barışık,
- Kendini, milletini, vatanını ve doğayı tanıyan, koruyan ve geliştiren,
- Gündelik yaşamda gereksinim duyulan temel bilgilere, yaşam becerilerine ve çağın gerektirdiği donanıma sahip,
- Değişikliklere dinamik bir biçimde uyum sağlayabilecek kadar esnek,
- Mutlu bireyler yetiştirmek hedeflenmektedir (MEB, 2005).

Bu açıdan değerlendirildiğinde hayat bilgisi dersinde girişimcilik becerisi daha da önem kazanmaktadır. Öğrencilerin yaşamsal temel bilgi ve becerileri kazandığı yaşamdaki varlık ve olaylarla bağlantıların kurulduğu bu ders özellikle öğrencilerin sosyal, kültürel ve kişisel yönden gelişmelerini sağlamaktadır.

Girişimcilik becerisini kazandırmada öğretim programlarında yer alan kazanımlar büyük önem taşımaktadır. Hayat bilgisi dersi öğretim programı da çocukları iyi insan, iyi vatandaş ve çevresine uyum sağlayabilen bireyler olarak yetiştirmeyi hedeflemektedir. Programda yer alan girişimcilik kazanımları, etkili strateji, yöntem ve tekniklerin öğrencilere kazandırılması amacını taşımaktadır (MEB, 2005).

Dolayısıyla, hem hayat bilgisi programında kazandırılması hedeflenen beceriler arasında bulunması hem de bilgi toplumunun ihtiyaç duyduğu bireylerin sahip olması gerektiği beceriler arasında olmasından ötürü girişimcilik ile hayat bilgisi dersi arasında sıkı bir ilişkinin bulunduğu düşünülmektedir.

Girişimcilik konusu insanın toplum içindeki konumunun şekillenmesinde yardımcı olan tüm ara disiplinlerle doğrudan veya dolaylı olarak ilgilidir. Disiplinlerden istifade edilebildiği ölçüde, öğrencilerin hayatı anlama ve hadiseler karşısında konumunu belirlemesi daha hızlı olacaktır (Sönmez, 1998).

Son yıllarda eğitim ve girişimcilik konusunda çalışmalar yapılmasına rağmen araştırmaların değerlendirilmesi ve akademik çalışmaların gelişimi sınırlı kalmıştır. Girişimcilik konusunun eğitim programları açısından geçirdiği evreler dikkate alındığında, müfredatın yapılandırılmasında da değişikliklere gidildiği görülebilecektir. Ancak ders programlarında ve öğretim tekniklerinde yapılan yeni düzenlemelerde uygulamada yaşanan aksaklıklar nedeniyle girişimcilik alanındaki çalışmaların sağlam bir düzlem üzerinde değerlendirmeye tabi tutulması güçleşmektedir (Oruç ve Ulusoy, 2008).

Girişimcinin bilişsel ve duyuşsal yönlerine ve beklentilerine göre şekillenmesi gereken hayat bilgisi dersinin, modern yöntem ve tekniklerle desteklenmesinin yanında, zaman noktasında da düzenlemeler yapılarak, açığa çıkması gereken fikirlerin özgür bir ortamda gerçekleşmesine katkı sağlanabilecektir (Sezer, 2015).

2.2 İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, araştırma konusu ile ilgili yerli ve yabancı literatür üzerinde durulmuştur. Araştırmalar kronolojik sıraya göre düzenlenerek verilmiştir.

Gözek (2006) tarafından girişimci adaylarının sahip olması gereken özellikleri, destek alabilecek yerleri ve mevcut durumlarını saptamayı amaçladığı çalışmasını, Şanlıurfa, Diyarbakır ve İzmir illerinde Özelleştirme Sosyal Destek Projesi kapsamında yapılan Küçük Ölçekli İş Kurma Danışmanlık Desteği programlarına katılan girişimci adaylarıyla yürütmüştür. Araştırma sonuçlarına göre, girişimciliğin

eğitimle doğru orantılı olduğu ve girişimci adaylarının risk almanın girişimciliğin temeli olduğunu düşündükleri saptanmıştır.

Aslan (2007) öğretmen görüşlerine göre ilköğretim birinci basamaktaki öğrencilerin temel bilgi, beceri ve değerleri kazanma düzeylerini belirlemek amacıyla yapmış olduğu araştırmada tarama modelinin kullanmıştır. Araştırma, Eskişehir ilinde yedi eğitim bölgesinde bulunan üç farklı sosyo-ekonomik düzeydeki okulda görev yapan toplam 310 sınıf öğretmeni ile yürütülmüştür. Verilerin toplanması için 49 maddeden oluşan anket formunun kullanıldığı bu araştırmanın verilerinin çözümlenmesinde yüzde ve frekans dağılımı, tek yönlü varyans analizi ve Tukey's Honestly Significant Difference Test'i uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, öğretmenler, eleştirel-yaratıcı düşünme, araştırma, iletişim, problem çözme, karar verme, bilgi teknolojilerini kullanma, girişimcilik (risk alma, yeni fikirlere açık olma, olası eleştirilere ve başarısızlıklara açık olma, kaybetmeyi göze alma vb.), Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma, bilinçli tüketicilik, çevre bilinci, zamanı ve mekânı doğru algılama, katılım, iş birliği ve takım çalışması ve değişim ve sürekliliği algılama gibi temel becerilerin ilköğretim birinci basamaktaki öğrencilere yeterli düzeyde kazandırıldığını düşünmektedirler. Ayrıca, öğretmenlerin ilköğretim birinci basamaktaki öğrencilerin kazanmaları gereken temel becerileri kazanma düzeylerine ilişkin yanıtları cinsiyet ve hizmet süresi değişkenine göre incelendiğinde istatistiksel bakımdan anlamlı bir farkın bulunmadığı saptanmıştır.

Hotaman (2008) tarafından MEB'in 2005-2006 yılından itibaren uygulamaya koyduğu yapılandırmacı yaklaşıma dayalı yeni ilköğretim programının öğrencilere kazandırmayı öngördüğü temel beceriler öğretmen, veli ve öğrenci algılarına göre incelenmesinin amaçlandığı araştırma, 2006-2007 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili Avcılar, Bakırköy ve Şişli ilçelerinde sosyo-ekonomik özellikleri bakımından farklılaşan 18 okulda gerçekleştirilmiştir. Araştırmanı örneklemini 527 öğrenci ve bu öğrencilerin velileri ve 148 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Yedi temel beceri alanını (eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, araştırma-sorgulama, problem çözme, girişimcilik ve Türkçe'yi doğru, etkili ve güzel kullanma) temsil eden 7 alt boyut ve 40 maddeden oluşan 5'li likert tipi bir ölçeğin geliştirilerek kullanıldığı bu araştırmanın verilerinin analizinde tek faktörlü MANOVA ve Games-Howell testi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, öğrencilerin temel becerilerine yönelik algılarının öğretmen kıdemine göre 0.05 düzeyinde anlamlı bir farklılık oluşmadığı

ve öğretmenlerin, öğrencilerin temel becerilerine yönelik algılarının öğretmen eğitim düzeyine göre 0.05 düzeyinde anlamlı bir farklılık oluşmamıştır. Alt beceri alanlarından eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, araştırma-sorgulama, problem çözme, girişimcilik ve Türkçe'yi doğru, etkili ve güzel kullanma becerileri alt boyutlarında 0.01 düzeyinde anlamlı farklılıkların olduğu belirlenmiştir.

Akhtar, Keith ve Riaz (2009) tarafından Pakistan'da aday öğretmenlerin girişimcilik eğilimlerini araştırmayı amaçlayan çalışmada veriler, 516 öğretmen adayından anket yoluyla toplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, aday öğretmenlerin girişimciliğe karşı olumlu olduğu ve bayan öğretmen adaylarının çalışma ve girişimcilik motivasyonu açısından erkeklere göre daha yüksek girişimcilik profili sergiledikleri saptanmıştır.

Gömlüksiz ve Kan (2009) tarafından sosyal bilgiler dersi öğretim programının eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme ve girişimcilik becerilerini kazandırmadaki etkisine ilişkin öğrenci görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan araştırma, Diyarbakır ilinde yeni programın uygulandığı beş pilot okulda öğrenim gören 600 öğrenci ile yürütülmüştür. Üçlü likert tipi bir ölçekle toplanan verilerin analizinde aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, öğrenciler sosyal bilgiler dersi öğretim programının eleştirel düşünme, girişimcilik ve yaratıcı düşünme becerilerini kendilerine kazandırmada etkili bulmuştur.

Güven (2009) tarafından yapılan yeni ilköğretim programları ve girişimcilik başlıklı araştırmanın amacı, 2004 yılında MEB tarafından geliştirilen yeni ilköğretim programında öğrencilere kazandırılması istenen girişimcilik becerilerinin incelenmesidir. Literatür araştırması sonucunda belirlenen girişimci birey özellikleri ile ilköğretim programlarındaki girişimci birey özellikleri incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, erken yaşlarda girişimcilik özelliklerine sahip bireylerin yetiştirilmesinin büyük öneme sahip olduğu ve öğretim programlarındaki girişimcilik kazanımlarının yeterli düzeyde olmadığı saptanmıştır.

Güven (2010) tarafından Türkiye'de Cumhuriyetin ilanından sonra çeşitli dönemlerde MEB tarafından geliştirilen ilköğretim hayat bilgisi (1-3) dersi programlarının öğrencilere kazandırılmak istenen girişimcilik becerileri bakımından incelenmesi amacıyla yapılan araştırmada ilköğretim hayat bilgisi dersi öğretim programlarının amaçları girişimcilik özellikleri açısından incelenmiştir. Araştırma

kapsamında girişimcilik özellikleri (karar verme, problem çözme, yaratıcı ve eleştirel düşünme, liderlik, grup çalışmalarına katılma, başkalarını ikna etme, insan ilişkileri/etkili iletişim, planlama, risk alma, sorumluluk alma, zamanı etkili kullanma, hatalardan öğrenme, yeni bir ürün ortaya koyma, kaynakları etkili ve verimli kullanma, iş/meslek çevrelerini tanıma ya da tanımaya istekli olma) literatür taraması sonucu belirlenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, 1926, 1930 ve 1948 tarihli ilköğretim hayat bilgisi dersinin amaçları arasında girişimcilik özelliklerinin kazandırılmasına ilişkin doğrudan amaç ifadelerinin yer almadığı belirtilmiştir. 1968 ve 1995 ilköğretim programlarında ise ekonomi ile ilgili amaç ifadelerinin, önceki programlara göre daha belirgin bir şekilde yer aldığı saptanmıştır. Ayrıca, 2005 ilköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda girişimcilikle ilgili kazanımların, önceki programlarda yer alan amaç ifadelerinden hem sayı, hem de içerik bakımından daha kapsamlı olduğu sonucuna varılmıştır.

Semerci ve Yanpar Yelken (2010) tarafından ilköğretim programlarındaki ortak temel becerilere ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan ve verilerin anket yardımıyla toplandığı bu araştırmaya 506 öğretmen katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, öğretmenlerin temel becerilere ilişkin bilgilerinin yeterli olduğu ve Türkçe'yi doğru, etkili ve güzel kullanma, iletişim, problem çözme ve eleştirel düşünme becerilerinde diğer becerilere göre daha bilgili oldukları belirlenmiştir. Ayrıca, öğretmenler, yaratıcı düşünme becerisinin matematik, fen ve teknoloji ve güzel sanatlar derslerinde; iletişim becerisinin Türkçe dersinde; araştırma-sorgulama becerisinin matematik, fen ve teknoloji, hayat bilgisi dersinde; problem çözme becerisinin matematik ve fen ve teknoloji dersinde; girişimcilik becerisinin Türkçe dersinde ve sosyal bilgiler dersinde geliştirilebileceği belirtilmektedir.

Eraslan (2011) ilköğretim programlarında girişimcilik öğretimi adlı araştırmasında hayat bilgisi dersini örnek olarak almış ve hayat bilgisi dersi öğretim programındaki girişimcilik öğretimi, kazanımlar ve etkinlikler bağlamında tartışmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, girişimciliğe özendirme ve girişimcilik kültürü oluşturma noktasında girişimci-girişimcilik ile girişimci birey özelliklerini içeren kelimelerin basılı dokümanlarda yer alma yoğunluğunun birinci sınıftan itibaren artarak devam etmesi ve yazılı dokümanlarda yer verilen konuların uygulamalar ile desteklenmesi gerektiği saptanmıştır. Ayrıca, programlardaki girişimcilikle ilgili kazanımların

öğrenci düzeyine uygun oluşturulması ve öğretmenlerin de girişimciliği destekleyici öğrenme-öğretme ortamları hazırlamaları gerektiği sonucuna varılmıştır.

Bacanak, Ülküdür ve Öner (2012) tarafından kişisel ve mesleki girişimcilik özelliklerinin öğrencilerin girişimcilik becerisi kazanmalarına etkisi hakkında ilköğretim ikinci kademe fen ve teknoloji dersi öğretmenlerinin görüşlerini ortaya koymak amacıyla yapılan araştırmada olgu bilim yöntemi kullanılmış ve veriler yarı yapılandırılmış mülakat tekniği ile toplanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre öğretmenlerin genel olarak bireysel ve mesleki girişimcilik özelliklerinin öğrencilerinin girişimcilik becerilerini pozitif yönde etkilediği ve eğitim-öğretim süreçleri oluşturulurken girişimcilik becerilerini artıracak öğretim yöntem ve tekniklerine yer verilmesinin gerektiği sonuçları saptanmıştır.

Akyürek (2013) tarafından ilköğretim programında yer alan ortak temel becerilerden girişimcilik becerisine ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan araştırma İstanbul ili Kartal ilçesinde görev yapan ilkokul öğretmenlerine anket uygulanarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre ilkokul öğretmenlerinin öğrencilere kazandırılması amaçlanan girişimcilik becerisine yönelik görüşleri cinsiyet, mezuniyet durumu, kıdem ve sınıf mevcudu göre farklılaşmadığı görülmüştür. Ayrıca, girişimcilik becerisinin kazandırılması noktasında ilkokul öğretmenlerinin yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır.

Daniel ve Fuline (2013) tarafından yapılan Capella Üniversitesi'nde girişimcilik eğitimi vasıtasıyla toplumun gelişimi: Bölge üniversitelerinin ve kullandıkları girişimcilik programlarının algılanan faydası adlı çalışmada Ohio'daki 5 farklı fakülte ve bu fakültenin yöneticisine anket yapılmıştır. Araştırma ile Amerika'nın Orta Batı Eyaletindeki bölge üniversitelerinde girişimcilik eğitiminin nasıl verildiği ve bu programları uygulayan okulların yerel topluluklardaki ekonomik gelişmeye katkılarının nasıl olduğu araştırılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, girişimcilik programı bölgede ekonomik gelişmeyi sağladığı, girişimcilik programının öğrenci katılımını ve başarısını arttırdığı ve bu girişimcilik eğitimi risk almayı ve yeni iş sahalarının ortaya çıkmasına katkı sağladığı saptanmıştır.

Mutluer (2013) sosyal bilgiler programlarında yer alan beceriler hakkında sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini ortaya çıkarmak amacıyla yapmış olduğu araştırmasını İzmir ili Menemen ilçesindeki öğretmenlerle yürütmüş ve araştırmanın

verilerini yarı yapılandırılmış görüşme yaparak elde etmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler programında yer alan temel beceriler hakkında eksik bilgiye sahip olduğu, öğretmenlerin programda yer alan temel becerileri sosyal bilgiler dersinde nasıl öğreteceği konusunda eksik bilgiye sahip olduğu ve çalışmaya katılan öğretmenlerin beceri eğitimine ilişkin genel olarak problem yaşadıkları belirlenmiştir.

İN (2015) 1968-2012 yılları arasında 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler dersi kitaplarında yer alan girişimcilik becerilerinin içerik analizi adlı araştırmasında 1968, 1998 ve 2004 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'na uygun şekilde hazırlanmış, her programdan ikişer tane olmak üzere 6 tane 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabını incelemiştir. Girişimcilik becerilerini ilgili literatür taramaları sonucunda kişisel, ekonomik ve iletişimsel olmak üzere üç grupta toplamıştır. Ders kitaplarındaki girişimcilik becerilerini içerik analizi yoluyla tarayarak yüzde ve frekans tablolarıyla yorumlama yapmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, ders kitaplarında kişisel girişimcilik becerilerinden azim, risk alma, fırsatları değerlendirme, başarıma arzusu, güvenilirlik, liderlik, inisiyatif gösterme ve sıkı çalışma; yenilikçi fikirler sunma, ürünler tasarlayabilme ve yaratıcılık ve sorumluluk becerilerine göre daha az oranda yer aldığı görülmüştür. Ekonomik girişimcilik becerilerinden meslekleri ve iş yerlerini tanıma, başarılı girişimcileri tanıma ve girişimcilerin karşılaştığı zorlukları anlama; ekonominin temel kavramlarını bilme, kişilerin ekonomideki rolünü keşfetme becerilerine göre daha az oranda yer almıştır. Ayrıca, iletişimsel girişimcilik becerilerinden ikna etme başkalarıyla çalışmaya göre daha az oranda bulunduğu sonucu saptanmıştır.

Polat ve diğerlerinin (2015) ilköğretim sosyal bilgiler dersi kitaplarının girişimcilik kazanımı açısından öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi başlıklı araştırmalarının amacı, MEB tarafından 2014-2015 yılında yapılan değişikliklerle hazırlanan ilköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'na ait ders kitaplarının öğrencilere kazandırılmak istenen girişimcilik becerisi bakımından öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesidir. Araştırma, 2013-2014 eğitim-öğretim döneminde Ağrı ilinde görev yapmakta olan 6 sosyal bilgiler öğretmeni ile yürütülmüş olup, araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış mülakat formu ile toplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, öğretmenler girişimcilik becerisini daha çok ekonomik faaliyetlere yönelik olarak değerlendirmiştir. Ayrıca, girişimci

bireylerin sahip olması gereken özelliklerin başında öz güven, kararlılık ve yaratıcı düşünme becerisinin geldiği ve öğrencilere girişimcilik becerisinin kazandırılmasında okul ve sınıf içi etkinliklerin önemli olduğu sonucu saptanmıştır.

Yukarıda belirtilen araştırmalar incelendiğinde, girişimcilik becerisine yönelik çalışmaların ağırlıklı olarak sosyal bilgiler dersi etrafında toplandığı görülmektedir. Ayrıca, ilgili araştırmalar daha çok ders kitaplarının incelenmesi ve öğretmen görüşlerinin alınması şeklinde alanyazında yer almaktadır.

2.3 ALANYAZIN TARAMASININ SONUCU

Alanyazın taraması sonucunda, ilköğretim programlarında yer alan farklı becerilere yönelik ders kitapları ve öğretim programlarının incelenmesinin yanında bu becerilerin kazandırılmasına yönelik öğretmen görüşlerinin alındığı çalışmalara rastlanmaktadır. Girişimcilik becerisine yönelik yapılan araştırmalar daha çok öğretmen görüşlerinin alındığı ve ders kitaplarına yönelik incelemelerin yapıldığı çalışmalar olarak görülmüştür. Girişimci birey özelliklerinin hayat bilgisi öğretim programlarının incelenerek araştırıldığı bir çalışma Güven (2010) tarafından yapılmıştır.

Bu tez çalışması, Güven (2010) tarafından yapılan ve yukarıda belirtilen çalışmadan şu yönleri ile ayrılmaktadır: 1. Hayat bilgisi öğretim programları girişimci birey özellikleri açısından 1, 2 ve 3. sınıf düzeyinde ayrı ayrı ele alınmıştır. 2. Programlar incelenirken sadece amaç ifadeleri değil, programları oluşturan diğer öğeler (üniteler, konular, hedef davranışlar, kazanımlar, beceriler, genel ve özel amaçlar... vb.) de incelenmiştir. 3. Hayat bilgisi öğretim programlarını incelemek için kullanılan girişimci birey özellikleri, gerekli uzman görüşleri (sınıf eğitimi alan uzmanları, rehberlik ve psikolojik danışmanlık uzmanları, ölçme ve değerlendirme alan uzmanları... vb.) alınarak belirlenmiştir. 4. Öğretim programların girişimci birey özellikleri açısından incelenmesinin yanında, uygulamadaki Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın bu özellikleri kazandırabilirliğine yönelik sınıf öğretmeni görüşleri de araştırılmıştır.

Bu durumdan hareketle bu çalışmada, hayat bilgisi ğretim programları girişimci birey özellikleri açısından incelenmiş ve bu özelliklerin kazandırılabilirliğine yönelik sınıf ğretmenlerinin görüşleri değerlendirilmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın; modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizi açıklanmıştır.

3.1 ARAŞTIRMA MODELİ

Hayat bilgisi öğretim programlarının girişimci birey özellikleri açısından incelenmesini ve bu özelliklerin kazandırılabilirliğine yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin değerlendirilmesini amaçlayan bu çalışmada, tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte veya halen var olan bir durumu tarafsız bir yaklaşım ile betimlemeyi amaçlayan yaklaşımlardır (Karasar, 2009). Hayat bilgisi öğretim programları betimsel tarama yöntemlerinden doküman analizi tekniği temel alınarak incelenmiştir. Betimsel araştırmalar, olayların, varlıkların, kurumların ve çeşitli alanların ‘ne’ olduğunu ortaya koyup durumlar arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya çalışır (Kaptan, 1995; Karasar, 2009). Bu teknik doğrultusunda hayat bilgisi öğretim programları analiz edilmiştir.

3.2 EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini, 2015-2016 öğretim yılında, Sakarya il Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ilkokullarda çalışan sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır.

Araştırmanın örnekleminde olasılığa dayalı örneklemlerden, basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Basit tesadüfi örnekleme, her bir örneklem seçimine eşit şans vererek seçilen birimlerin örnekleme alındığı yöntemdir (Akgün, Büyüköztürk, Çakmak, Demirel ve Karadeniz, 2010). Araştırmanın örneklemini, Sakarya ili devlet ilkokullarında görev yapan 301 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. 20 sınıf öğretmenin verileri sağlıklı doldurmadığı için değerlendirmeye alınmamıştır. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin özellikleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Sınıf Öğretmenlerinin Demografik Özellikleri

Değişken	Tür	Frekans (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Erkek	117	41.6
	Kadın	164	58.4
Mesleki Kıdem	1-6	56	19.9
	7-12	57	20.3
	13-18	70	24.9
	19-24	46	16.4
	24 +	52	18.5
Öğrenim Durumu	Ön Lisans	41	14.6
	Lisans	210	74.7
	Yüksek Lisans	30	10.7
Mezuniyet (Bölüm)	Sınıf Öğretmenliği	195	69.4
	Diğer	86	30.6

Tablo 1’deki sınıf öğretmenlerinin demografik özellikleri incelendiğinde, % 41.6’sı kadın, % 58.5’i erkek olduğu; % 19.9’u 1-6, % 20.3’ü 7-12, % 24.9’u 13-18, % 16.4’ü 19-24 ve % 18.5’i 24 ve üzeri yıllık mesleki kıdeme sahip olduğu; % 14.6’sı ön lisans, % 74.7’si lisans ve % 10.7’si yüksek lisans mezunu olduğu; % 69.4’ü sınıf öğretmenliği ve % 30.6’sı diğer bölüm mezunu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3.3 VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Hayat bilgisi öğretim programlarının girişimci birey özellikleri açısından incelenebilmesi için gerekli olan hayat bilgisi öğretim programları MEB ve TTKB

bünyesindeki kütüphaneden dijital ortama aktarılarak elde edilmiştir. Bu programların doküman analizi tekniği ile incelenebilmesi için “Girişimci Birey Özellikleri” belirlenmiştir.

Ayrıca, araştırmada veri toplama aracı olarak, “Girişimci Birey Özelliklerinin Kazandırılabilirliğine Yönelik Sınıf Öğretmeni Görüş Anketi” araştırmacı tarafından geliştirilmiş ve kullanılmıştır.

Verilerin toplanması için hazırlanan “Girişimci Birey Özelliklerinin Kazandırılabilirliğine Yönelik Sınıf Öğretmeni Görüş Anketi” ve programların incelenmesi için hazırlanan “Girişimci Birey Özellikleri”nin hazırlanma süreci eş güdümlü yürütüldüğü için bu süreç tek başlık altında verilmiş olup, sürecin aşamaları şu şekildedir:

- Girişimcilik ve girişimci birey kavramlarına yönelik ilgili literatür ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.
- Girişimci birey özelliklerini yansıtabileceği düşünülen 52 ifade araştırmacı tarafından listelenmiştir.
- Bu ifadeler, hayat bilgisi (1-3) öğretim programının incelenecek olmasından dolayı çeşitli alan uzmanlarından görüşler alınarak sadeleştirilmiştir.
- İfadelerin; hayat bilgisi (1-3) öğretim programı kapsamında, öğrencilerin seviyesine uygunluğu için Bartın ve Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı’nda görev yapan 4 öğretim üyesinden; o yaş grubu öğrencilerine ve girişimci birey özelliklerine uygunluğu için Bartın ve Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı’nda görev yapan 4 öğretim üyesinden; Türkçe dilbilgisine uygunluğu için Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü’nde görev yapan 3 öğretim üyesinden uzman görüşü alınmıştır. Büyüköztürk’e (2012) göre ölçme aracının kapsam ve geçerliliği uzman görüşlerinin alınması ile sağlanabilmektedir.
- Görüşler sonucunda 24 girişimci birey özelliği belirlenmiş ve hayat bilgisi öğretim programları bu özellikler dikkate alınarak incelenmiştir. Bu özellikler şunlardır: Araştırmacı, başarıya ihtiyacı, cesaretli olma, etkili iletişim, grup çalışmasına katılma, güvenilir olma, hatalarından ders çıkarma, ikna

etme/inandırma, karar verme, kararlı olma, kaynakları etkili/verimli kullanma, kendini ifade etme, liderlik, olumlu düşünme, özgüven sahibi, olma, planlı olma, problem çözme, risk alma, sempatik ve esprili olma, sorumluluk sahibi, yaratıcı düşünme, yeni bir ürün ortaya koyma, zamanı etkili kullanma ve zengin hayal gücüne sahip olma.

- “Girişimci Birey Özelliklerinin Kazandırılabilirliğine Yönelik Sınıf Öğretmeni Görüş Anketi” hazırlanırken belirlenen girişimci birey özellikleri dikkate alınmıştır.
- Anket, sınıf öğretmenlerinin kişisel bilgilerine yönelik 4 ve girişimci birey özelliklerinin kazandırılabilirliğine yönelik 24 sorudan oluşan 3'lü likert tipi bir ankettir (Ek 1).
- Anketin geçerlilik ve güvenilirliğini sağlama adına, yukarıda belirtilen girişimci birey özelliklerinin belirlenmesinde alınan uzman görüşlerinin yanı sıra, Bartın ve Sakarya Üniversitesi'nde görev yapan eğitimde ölçme ve değerlendirme alanında 3 öğretim üyesinden uzman görüşü alınmıştır.

3.4 VERİLERİN TOPLANMASI

Hayat bilgisi (1-3) öğretim programlarının Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı bünyesindeki kütüphaneden dijital ortamda elde edildikten sonra bu programlar üzerinde yaklaşık 2 ay süren doküman incelemesi yapılmıştır.

“Girişimci Birey Özelliklerinin Kazandırılabilirliğine Yönelik Sınıf Öğretmeni Görüş Anketi”nin ilkokullarda, sınıf öğretmenlerine uygulanabilmesi için Sakarya Valiliği'nden gerekli izinler alınmıştır (Ek 2). Araştırma kapsamındaki ilkokullara araştırmacı tarafından bizzat gidilmiştir. Ana uygulamaya geçmeden önce 10 sınıf öğretmeni ile anketin anlaşılabilirliği açısından ön uygulama yapılmıştır. Gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra ankete son şekli verilmiştir. Ana uygulamalardan önce öğretmenlere araştırmanın amacına ve anket formunu nasıl cevaplandırılacağına yönelik bilgi verilmiştir. Uygulama 1-11 Eylül 2015 tarihleri arasında gerçekleştirilmiş olup her bir öğretmen yaklaşık 10-15 dakika içerisinde anket

formunu doldurmuştur. Elde edilen 301 anket içerisinden 20 tanesi, verilerin sağlıklı doldurulmaması nedeniyle değerlendirmeye alınmamıştır.

3.5 VERİLERİN ANALİZİ

Hayat bilgisi öğretim programları girişimci birey özellikleri açısından doküman analizi tekniği kullanılarak incelenmiştir. Araştırmacı tarafından belirlenen girişimci birey özelliklerini doğrudan ifade eden kelime ve kelime grupları dikkate alınarak öğretim programları içerisindeki girişimci birey özellikleri tespit edilmiştir. Ayrıca, belirlenen girişimci birey özelliklerini doğrudan ifade etmese de anlam olarak ilgili özelliği açıkladığı düşünülen kelime veya kelime grupları da değerlendirmeye katılmıştır. Girişimci birey özellikleri ve bu özellikleri açıkladığı düşünülen kelime ve kelime grupları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Girişimci Birey Özelliklerini Açıklayan Kelime ve Kelime Grupları

Girişimci Birey Özelliği	Açıklayıcı Kelime ve Kelime Grupları
Araştırmacı	Faaliyete sevk etmek, inceleme ve gözlem, tetkik etmek
Başarma ihtiyacı	Çalışma zevki ve hevesi
Cesaretli olma	Cesur olmak
Etkili iletişim	İyi ilişkiler kurma, uygun dinleme ve konuşma becerisi
Grup çalışmasına katılma	Ortak çalışma, koro ve ront çalışmaları, birlikte çalışma, iş birliği
Güvenilir olma	Doğruluk, dürüstlük
Hatalarından ders çıkarma	Eleştirilere açık olma
İkna etme/inandırma	Kabul ettirmek, -e yöneltmek
Karar verme	Seçim yapmak
Kararlı olma	İsrarlı olma, çok istemek
Kaynakları etkili/verimli kullanma	Okul eşyasına zarar vermemek, oyuncaklarımızı iyi kullanalım, idareli kullanma, ortalık malların bakım ve korunmaları, toplumun ortak mallarını iyi kullanmak, bilinçli bir tüketici, tutumlu insan
Kendini ifade etme	İfade ve beyan kabiliyetlerini geliştirmek, duygu ve düşüncelerini rahatça ifade etme
Liderlik	Törenlerde görev alma, etkinlik sunma, çalışmalarda arkadaşlarını bir araya getirmek
Olumlu düşünme	İyimser bakış açısı

Girişimci Birey Özelliği	Açıklayıcı Kelime ve Kelime Grupları
Özgüven sahibi olma	Kendine güven
Planlı olma	Düzenleme yapma
Problem çözme	Çözüm bulma
Risk alma	Olası sonuçları göze almak
Sempatik ve esprili olma	Mizah
Sorumluluk sahibi	Ailelerine karşı ödevler, vazife
Yaratıcı düşünme	Uygun çözüm yolları üretme
Yeni bir ürün ortaya koyma	Ürün tasarlama
Zamanı etkili kullanma	Zamanın kıymeti bilme, zamanımızı iyi kullanma, Vakti boşa geçirmeme
Zengin hayal gücüne sahip olma	Yeni fikir üretme

Ayrıca, “Girişimci Birey Özelliklerinin Kazandırılabilirliğine Yönelik Sınıf Öğretmeni Görüş Anketi” verileri yüzde-frekans değerleri hesaplanarak analiz edilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde alt problemlere ilişkin bulgulara yer verilmiştir. İlk olarak hayat bilgisi öğretim programlarında girişimci birey özelliklerine ait bulgulara, sonra hayat bilgisi öğretim programlarında girişimci birey özelliklerinin değişimine ait bulgulara ve son olarak da, uygulamadaki Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda girişimci birey özelliklerinin kazandırılabilirliğine yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşlerine ait bulgulara yer verilmiştir.

4.1 HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA GİRİŞİMCİ BİREY ÖZELLİKLERİNE AİT BULGULAR

1926, 1936, 1948, 1968, 1998 ve 2009 (2005) Hayat Bilgisi Öğretim Programları'nda bulunan girişimci birey özelliklerine ait bulgular sistematik bir şekilde ele alınmıştır. Her program kendine has özellikleri doğrultusunda ve her sınıf düzeyi için ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Şöyle ki, 1926 ve 1936 programları hedefler ve içerikte yer alan konular açısından, 1948 programı amaç ve içerikte yer alan konular açısından, 1968 programı amaç ve içerikte yer alan konu-üniteler açısından, 1998 programı genel hedefler, özel hedefler ve içerikte yer alan ünite ve hedef davranışlar açısından, 2009 programı ise temel beceriler, kişisel nitelikler, ara disiplinler, zekâ alanları ve kazanımlar açısından incelenmiştir. Bulgular nitel araştırma yöntemlerine uygun şekilde analiz edilerek yorumlanmıştır.

Hayat bilgisi öğretim programları analiz edilirken, program öğeleri içerisinde sadece girişimci birey özellikleri ile ilişkili olan kısımlara yer verilmiştir. Ayrıca,

oluşturulan tabloların daha okunaklı olması için, 24 girişimci birey özelliğinden sadece ilişkili olan girişimci birey özelliklerine yer verilmiştir.

2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda 2009 yılında yapılan düzenlemelerden dolayı ve bu düzenlemelerde girişimci birey özellikleri açısından bir farklılık görülmediği için bu programlar sadece 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı adıyla ele alınmıştır.

4.1.1 1926 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın Girişimci Birey Özellikleri Açısından İncelenmesi

1926 Hayat Bilgisi Öğretim Programı, programın bölümlerinden hedef ve konular dikkate alınarak girişimci birey özellikleri açısından değerlendirilmiştir.

4.1.1.1 Programın hedeflerinde yer alan girişimci birey özellikleri

1926 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda derse yönelik hedefler her sınıf düzeyine göre ayrı ayrı verilmemiştir. Hedefler tüm programı kapsar nitelikte bir bütün halinde verilmiştir.

Hayat bilgisi dersi hedefleri incelendiğinde, özellikle son üç maddede geçen “Hayat bilgisi derslerinde çocukların seneler ile uygun olarak ifade ve beyan kabiliyetlerini geliştirmek”, “Ortak çalışma sayesinde öğrenciler arasında yardımlaşma hislerini uyandırmak”, “El toprak işleri ve koleksiyonları bizzat çocuklara yaptırmak suretiyle onları faaliyete sevk etmek kendilerine işlemek ve çalışma zevki ve hevesi vermek” ve “Bir taraftan çocukların inceleme ve gözlem kabiliyetlerini artırmak” ifadeler girişimci birey özelliklerinden araştırmacı (1), başarıya ihtiyacı (1), kendini ifade etme (1) ve grup çalışmasına katılma (1) ile ilişkilendirilebilir.

4.1.1.2 İçerikte yer alan girişimci birey özellikleri ile ilişkilendirilebilecek konular

1926 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yer alan girişimci birey özellikleri ile ilişkili konular 1, 2 ve 3. sınıf düzeyinde Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. 1926 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı'nda Yer Alan Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkili Konular

Girişimci Birey Özellikleri	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf
	Cumhuriyet Bayramı	Sonbahar	Cumhuriyet Bayramı
Grup çalışmasına katılma	X		X
Zamanı etkili kullanma		X	

Tablo 3'te yer alan konular içerikleri ile birlikte incelendiğinde, 1926 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı'nda yer alan konular içerisinde 1. ve 3. sınıf "Cumhuriyet bayramı" konusu içerisindeki "Cumhuriyet bayramı münasebetiyle çocuklarla birlikte grupça dershanenin süslenmesi" ve 2. sınıf "Sonbahar" konusu içerisindeki "Zamanın kıymetini bilmek ve her işi vaktinde yapmak." ifadeleri girişimci birey özelliklerinden grup çalışmasına katılma (2) ve zamanı etkili kullanma (1) ile ilişkili olduğu görülmektedir.

4.1.2 1936 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın Girişimci Birey Özellikleri Açısından İncelenmesi

1936 Hayat Bilgisi Öğretim Programı, programın bölümlerinden hedef ve konular dikkate alınarak girişimci birey özellikleri açısından değerlendirilmiştir.

4.1.2.1 Programın hedeflerinde yer alan girişimci birey özellikleri

1936 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda derse yönelik hedefler her sınıf düzeyine göre ayrı ayrı verilmemiştir. Hedefler tüm programı kapsar nitelikte bir bütün halinde verilmiştir.

Hayat bilgisi dersi hedeflerini incelediğimizde, girişimci birey özelliklerine vurgu yapılmadığı görülmektedir.

4.1.2.2 İçerikte yer alan girişimci birey özellikleri ile ilişkilendirilebilecek konular

1936 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yer alan girişimci birey özellikleri ile ilişkili konular 1, 2 ve 3. sınıf düzeyinde Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. 1936 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı'nda Yer Alan Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkili Konular

Girişimci Birey Özellikleri	1. Sınıf		2. Sınıf			3. Sınıf						
	Okulumuz	Evimiz ve ailemiz	Okula gelmeden önce, okuldan çıktıktan sonra	Evimize ve ailemize	Giyeceklerimiz	Sokakta ilkbahar	Sonbahar	Okul yolu	Sokak	Kış	Ormanda	Konşu Kasabalar
Araştırmacı		X				X	X	X	X	X		
Grup çalışmasına katılma												X
Kaynakları etkili/verimli	X				X						X	
Sorumluluk sahibi				X								
Zamanı etkili kullanma			X									

Tablo 4'te yer alan konular içerikleri ile birlikte incelendiğinde, 1936 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı'nda yer alan konular içerisinde 1. sınıf "Okulumuz" konusu içerisindeki "Okulumuzun bahçesini, dersane ve koridorlarını temiz tutmak, okul eşyasına zarar vermemek, ayakyolları ile muslukları temiz tutmak"; "Evimiz ve ailemiz" konusu içerisindeki "Evimizin mutfağında müşahede vazifesi"; "Okula gelmeden önce ve okuldan çıktıktan sonra" konusu içerisindeki "Çocuklar okula vaktinde yetişmek için ne zaman kalkmalı ve nasıl hazırlanmalıdır?" ifadeleri, girişimci birey özelliklerinden araştırmacı (1), zamanı etkili kullanma (1) ve kaynakları etkili/verimli kullanma (1) ile ilişkili olduğu görülmektedir.

1936 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı'nda yer alan konular içerisinde 2. sınıf "Evimiz ve Ailemiz" konusu içerisindeki "Çocukların anne babalarına ve kardeşlerine karşı vazifeleri"; "Giyeceklerimiz" konusu içerisindeki "Giyeceklerimizi nasıl iyi kullanabiliriz?"; "Sokakta ilkbahar" konusu içerisindeki "Hava Müşahedelerine devam. İlkbaharda insanlar nasıl giyinir?" ifadeleri, girişimci

birey özelliklerinden sorumluluk sahibi (1), araştırmacı (1) ve kaynakları etkili/verimli kullanma (1) ile ilişkili olduğu görülmektedir.

1936 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı'nda yer alan konular içerisinde 3. sınıf "Sonbahar" konusu içerisindeki "İnceleme mevzuu: Bahçeye getirilen bir güneş saatinin gözden geçirilmesi"; "Okul Yolu" konusu içerisindeki "Caddelerde sokakların gözden geçirilmesi (Müşahede vazifesi)"; "Sokak" konusu içerisindeki "İnceleme mevzuu: Sokak adlarını taşıyan plakaların ve ev numaralarının gözden geçirilmesi"; "Kış" konusu içerisindeki "Güneşin tetkiki: Güneşin doğması, batması"; "Ormanda" konusu içerisindeki "ormanların korunması"; "Komşu kasabalar" konusu içerisindeki "Alışveriş hayatını gözden geçirerek iş beraberliğinin sosyal ve ekonomik el birliğinin sezdirilmesi" ifadeleri, girişimci birey özelliklerinden araştırmacı (4), grup çalışmasına katılma (1) ve kaynakları etkili/verimli kullanma (1) ile ilişkili olduğu görülmektedir.

4.1.3 1948 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın Girişimci Birey Özellikleri Açısından İncelenmesi

1948 Hayat Bilgisi öğretim programı, programın bölümlerinden amaç ve konular dikkate alınarak girişimci birey özellikleri açısından değerlendirilmiştir.

4.1.3.1 Programın amaçlarında yer alan girişimci birey özellikleri

1948 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda derse yönelik amaçlar her sınıf düzeyine göre ayrı ayrı verilmemiştir. Amaçlar tüm programı kapsar nitelikte bir bütün halinde verilmiştir.

Hayat bilgisi dersi amaçları içerisinde yer alan "Öğrencilerin, evde, okulda ve çevresindeki insanlarla münasebetlerinde sevgi, saygı, doğruluk, işbirliği ve sorumluluk duygularını geliştirmek" ve "tabiat ve toplumsal yaşayışla ilgili gündelik olayların gözlenip incelenmesi sonunda varılacak genel kavramların yardımıyla, çocukları başka bilim dallarına uygun bir görüş ve inceleme yoluna hazırlamak" ifadeleri girişimci birey özelliklerinden sorumluluk sahibi (1), güvenilir olma (1), grup çalışmasına katılma (1) ve araştırmacı (1) ile ilişkili olduğu görülmektedir.

4.1.3.2 İçerikte yer alan girişimci birey özellikleri ile ilişkilendirilebilecek konular

1948 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yer alan girişimci birey özellikleri ile ilişkili konular 1, 2 ve 3. sınıf düzeyinde Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. 1948 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı'nda Yer Alan Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkili Konular

Girişimci Birey Özellikleri	1. Sınıf		2. Sınıf			3. Sınıf		
	Okulumuz	Yeni yıl	Evde oyun	Kış hazırlıkları 1	Kış hazırlıkları 2	Yeni yıl	Çamaşır günü	Evimiz
Kaynakları etkili/verimli kullanma	X		X	X	X	X		
Sorumluluk sahibi								X
Zamanı etkili kullanma		X				X		

Tablo 5'te yer alan konular içerikleri ile birlikte incelendiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1948 Hayat Bilgisi 1. Sınıf Öğretim Programı içerisinde yer alan konularda;

“Okulumuz” konusu içeriği incelendiğinde, “Okulumuzda temizlik ve düzen: Okulumuzun dersane, oda ve koridorlarını, bahçesini temiz tutmak, okul eşyasına zarar vermemek; helâları ve muslukları temiz tutmak, helalara girip çıkmak ve temizlenme” ifadesi, girişimci birey özelliklerinden kaynakları etkili/verimli kullanma (1),

“Yeni yıl” konusu içeriği incelendiğinde eğitsel sonuç olarak belirtilen “Zamanımızı iyi kullanalım. Lüzumsuz işler için zaman harcamayalım” ifadesi girişimci birey özelliklerinden zamanı etkili kullanma (1),

“Evde oyun” konusu içeriği incelendiğinde eğitsel sonuç olarak belirtilen “Oyuncaklarımızı iyi kullanalım. Oyunumuz bittikten sonra onları toplayıp yerine

koyalım. Oynanmaması gereken şeylerle oynamayalım” ifadesi girişimci birey özelliklerinden kaynakları etkili/verimli kullanma (1) ile ilişkili olduğu görülmektedir.

1948 Hayat Bilgisi 2. Sınıf Öğretim Programı içerisinde yer alan konular içerisinde;

“Kış hazırlıkları (1)” konusu içeriği incelendiğinde eğitsel sonuç olarak belirtilen “Kışın ısınmak için odun ve kömüre muhtacız. Bunları idareli kullanalım” ifadesi girişimci birey özelliklerinden kaynakları etkili/verimli kullanma (1),

“Kış hazırlıkları (2)” konusu içeriği incelendiğinde eğitsel sonuç olarak belirtilen “Giyeceklerimizi mümkün olduğu kadar uzun müddet kullanmalıyız” ifadesi girişimci birey özelliklerinden kaynakları etkili/verimli kullanma (1),

“Yeni yıl” konusu içeriği incelendiğinde, alt konu olarak belirtilen “Vaktin değeri” ve eğitsel sonuç olarak belirtilen “Vaktimizi boşa geçirmeyelim” ifadeleri girişimci birey özelliklerinden zamanı etkili kullanma (1),

“Çamaşır günü” konusu içeriği incelendiğinde, alt konu olarak belirtilen “Çamaşırların iyi kullanılması” ve eğitsel sonuç olarak belirtilen “Çamaşırlarımızı mümkün olduğu kadar uzun müddet temiz giyelim. Sökük ve yırtıkları onaralım veya annemize haber verelim” ifadeleri girişimci birey özelliklerinden kaynakları etkili/verimli kullanma (1) ile ilişkili olduğu görülmektedir.

1948 Hayat Bilgisi 3. Sınıf Öğretim Programı içerisinde yer alan konular içerisinde;

“Evimiz” konusu içeriği incelendiğinde, alt konu olarak belirtilen “Ailemiz: Aile fertleri ve bunlar arasındaki iş bölümü. Çocukların ailelerine karşı ödevleri” ifadesi girişimci birey özelliklerinden sorumluluk sahibi (1) ile ilişkili olduğu görülmektedir.

4.1.4. 1968 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın Girişimci Birey Özellikleri Açısından İncelenmesi

1968 Hayat Bilgisi Öğretim Programı, programın bölümlerinden hedef ve konular dikkate alınarak girişimci birey özellikleri açısından değerlendirilmiştir.

4.1.4.1 Programın hedeflerinde yer alan girişimci birey özellikleri

1968 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda derse yönelik hedefler her sınıf düzeyine göre ayrı ayrı verilmemiştir. Hedefler tüm programı kapsar nitelikte bir bütün halinde verilmiştir.

Hayat Bilgisi dersi amaçları incelendiğinde, “Ailelerin ve toplumun mutluluğuna en iyi şekilde nasıl yararlı olabileceklerini araştırırlar”, “Çalışmanın, dinlenmenin ve eğlenmenin gereğini ve zamanını kavrarlar”, “Milli gelir kaynaklarını tanımaya ve gerektiği şekilde değerlendirmeye çalışırlar”, “Eşyalarını ve toplumun ortak mallarını iyi kullanır ve gerektiğinde onarırlar”, “Doğruluk fikri ve işlerini doğru yapma alışkanlığı kazanırlar” ifadeleri girişimci birey özelliklerinden araştırmacı (1), zamanı etkili kullanma (1), kaynakları etkili/verimli kullanma (1), sorumluluk sahibi (1), güvenilir olma (1) ve planlı olma (1) ile ilişkili olduğu görülmektedir.

4.1.4.2 İçerikte yer alan girişimci birey özellikleri ile ilişkilendirilebilecek konular

1968 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yer alan girişimci birey özellikleri ile ilişkili konular 1, 2 ve 3. sınıf düzeyinde Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. 1968 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı'nda Yer Alan Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkili Ünite ve Konular

	1. Sınıf		2. Sınıf	3. Sınıf
	Okul Hayatımız	Evimiz ve Ailemiz	-	-
Girişimci Birey Özellikleri	Okulumuzdan çıktuktan sonra	Ailemizde günlük hayatımız	-	-
	Okulumuza gelmeden önce			
Kaynakları etkili/verimli kullanma		X		
Zamanı etkili kullanma	X	X		
Zengin hayal gücüne sahip olma				

Tablo 6’da yer alan ünite ve konular içerikleri ile birlikte incelendiğinde; 1968 Hayat Bilgisi 1. Sınıf Öğretim Programı içerisinde “Okul Hayatımız” ünitesinde “Okulumuza gelmeden önce” konusu içeriğinde, “Temizlik, kahvaltı, giyinme zamanlarını iyi kullanmak” ve “Okuldan çıktıktan sonra” konusu içeriğinde “Zamanında eve dönme ve zamanında uyuma” ifadeleri; “Evimiz ve Ailemiz” ünitesinde “Ailemizde günlük hayatımız” konusu içeriğinde “tutumlu olmanın faydaları” ifadesi girişimci birey özelliklerinden zamanı etkili kullanma (2) ve kaynakları etkili/verimli kullanma (1) ile ilişkili olduğu görülmektedir.

Ayrıca, 1968 Hayat Bilgisi 2 ve 3. Sınıf Öğretim Programı içerisinde girişimci birey özellikleri ile ilgili bir içeriğin yer almadığı görülmektedir.

4.1.5 1998 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nın Girişimci Birey Özellikleri Açısından İncelenmesi

1998 Hayat Bilgisi Öğretim Programı, programın bölümlerinden genel hedefler, özel hedefler, ünite ve hedef davranışlar dikkate alınarak girişimci birey özellikleri açısından değerlendirilmiştir.

4.1.5.1 Programın genel hedeflerinde yer alan girişimci birey özellikleri

1998 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nda derse yönelik hedefler, genel hedefler ve her sınıf düzeyine göre özel hedefler şeklinde verilmiştir.

Bu genel hedefler incelendiğinde, “Kendine güven duyuş”, “Yaratıcı ve eleştirici düşünmeyi alışkanlık haline getiriş”, “Planlı çalışmayı alışkanlık haline getiriş”, “Sorumluluğunu yerine getirebilme” ve “Bilinçli bir tüketici olabilme” ifadeleri girişimci birey özelliklerinden özgüven sahibi olma (1), grup çalışmasına katılma (1), yaratıcı düşünme (1), planlı olma (1), sorumluluk sahibi (1) ve kaynakları etkili/verimli kullanma (1) ile ilişkili olduğu görülmektedir.

4.1.5.2 Özel hedeflerde ve içerikte yer alan girişimci birey özellikleri ile ilişkilendirilebilecek konular

1998 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nı oluşturan öğelerin (Genel ve özel hedefler, üniteler, hedef ve davranışlar) yoğun olmasından dolayı bu öğelerdeki içeriklerin girişimci birey özellikleri ile ilişkisi ortaya konarken tablolar yerine metinsel ifadelerden yararlanılmıştır.

1. Sınıf

Özel hedefler

1. sınıfa ait 18 özel hedef içerisinde girişimci birey özellikleri ile ilgili olanlar şu şekildedir:

- Bilinçli tüketicilik bilgisi
- Hak ve sorumluluklarını yerine getirme
- Zamanı iyi değerlendirme

Bu özel hedefler incelendiğinde, girişimci birey özelliklerinden kaynakları etkili/verimli kullanma (1), sorumluluk sahibi (1) ve zamanı etkili kullanma (1) ile ilişkili olduğu görülmektedir.

2. Ünite: Sınıf Etkinliklerine Katılım ve Görev Paylaşımı

Bu ünitedeki hedef ve davranışlardan girişimci birey özellikleri ile ilgili olanlar şu şekildedir:

Hedef II: Oyunda demokratik kurallara uyabilme

Davranışlar:

1. Oyun kurmada ortak kararlar alma
2. Yeri geldiğinde liderlik görevini üstlenme

Hedef III: Sınıfta seçim etkinliğine katılabilmek

Davranışlar:

1. Seçimlerde kendi isteğiyle aday olma

Hedef IV: Öğretmenine ve arkadaşına sevgi ve saygı duygusu

Davranışlar:

1. Duygu ve düşüncelerini rahatça ifade etme
2. İlişkilerinde olumlu sözcükler kullanma
3. Gruptan ayrılmama

Bu hedef ve davranışlar incelendiğinde, liderlik (2), grup çalışmasına katılma (2), olumlu düşünme (1), kendini ifade etme (1) ve karar verme (1) girişimci birey özellikleri ile ilişkili olduğu görülmektedir.

3. Ünite: Cumhuriyet Bayramı ve Atatürk

Bu ünitedeki hedef ve davranışlardan girişimci birey özellikleri ile ilgili olanlar şu şekildedir:

Hedef VII: Bayram sevincini duyusu

Davranışlar:

1. Sınıfta ve okulda yapılan bayram hazırlıklarına isteyerek katılma

Bu hedef ve davranış incelendiğinde, girişimci birey özelliklerinden grup çalışmasına katılma (1) ile ilişkili olduğu görülmektedir.

4. Ünite: Ben ve Ailem

Bu ünitedeki hedef ve davranışlardan girişimci birey özellikleri ile ilgili olanlar şu şekildedir:

Hedef IX: Tutumlu olmayı kavrayabilme

Davranışlar:

1. Tutumlu insan özelliklerini söyleme
2. Tutumlu olmanın aile bütçesine katkısını söyleme

Hedef X: Tutumlu olmaya özen gösteriş

Davranışlar:

1. Harçlığını, ihtiyaçlarını karşılamak için iyi kullanma
2. Gereksiz harcamalardan kaçınma

Bu hedef ve davranışlar incelendiğinde, girişimci birey özelliklerinden kaynakları etkili/verimli kullanma (4) ile ilişkili olduğu görülmektedir.

5. Ünite: Yılın Bölümleri

Bu ünitedeki hedef ve davranışlardan girişimci birey özellikleri ile ilgili olanlar şu şekildedir:

Hedef VI: Zamanı değerlendirme bilgisi

Davranışlar:

1. Zamanı verimli kullanmak için planlı çalışması gerektiğini söyleme

Bu hedef ve davranışlar incelendiğinde, girişimci birey özelliklerinden planlı olma (1) ve zamanı etkili kullanma (1) ile ilişkili olduğu görülmektedir.

8. Ünite: Bizim Bayramımız: 23 Nisan

Bu ünitedeki hedef ve davranışlardan girişimci birey özellikleri ile ilgili olanlar şu şekildedir:

Hedef II: Bayram hazırlıklarına katılabilme

Davranışlar:

1. Koro çalışmalarına katılma
2. Ront çalışmalarına katılma
3. Okulda yapılan bayram hazırlıklarına katılma

Hedef III: Bayram törenine katılmaktan zevk alış

Davranışlar:

1. Bayram törenine katılma

Bu hedef ve davranışlar incelendiğinde, girişimci birey özelliklerinden grup çalışmasına katılma (4) ve liderlik (4) ile ilişkili olduğu görülmektedir.

10. Ünite: Tatile Giderken

Bu ünitedeki hedef ve davranışlardan girişimci birey özellikleri ile ilgili olanlar şu şekildedir:

Hedef II: Sınıfta yıl içinde yapılan çalışmalarını sergilemeye istekli oluş

Davranışlar:

1. Serginin düzenlenmesinde görev alma
2. Sergi için düzenlenecek etkinliklere katılma

Bu hedef ve davranışlar incelendiğinde, girişimci birey özelliklerinden grup çalışmasına katılma (2) ile ilişkili olduğu görülmektedir.

2. Sınıf

Özel hedefler

2. sınıfa ait 21 özel hedef içerisinde girişimci birey özellikleri ile ilgili olanlar şu şekildedir:

- Bilinçli tüketiciliği kavrayabilme
- Sosyal çevreyle iyi ilişkiler kurabilme
- Hak ve sorumluluklarını yerine getirme
- Zamanı iyi değerlendirme

Bu özel hedefler incelendiğinde, girişimci birey özelliklerinden kaynakları etkili/verimli kullanma (1), etkili iletişim (1), sorumluluk sahibi (1) ve zamanı etkili kullanma (1) ile ilişkili olduğu görülmektedir.

1. Ünite: Okulumuz Açıldı

Bu ünitedeki hedef ve davranışlardan girişimci birey özellikleri ile ilgili olanlar şu şekildedir:

Hedef VII: Kişisel okul eşyalarını temiz ve dikkatli kullanabilme

Davranışlar:

1. Çantasını ve çantasındaki eşyalarını temiz ve dikkatli kullanma

Bu hedef ve davranışlar incelendiğinde, girişimci birey özelliklerinden kaynakları etkili/verimli kullanma (1) ile ilişkili olduğu görülmektedir.

2. Ünite: Okulda ve Evde Dayanışma

Bu ünitedeki hedef ve davranışlardan girişimci birey özellikleri ile ilgili olanlar şu şekildedir:

Hedef II: Sınıfta yapılan seçim etkinliklerine katılabilmek

Davranışlar:

1. Seçimlerde isteyerek aday olma
2. Seçim çalışmalarına katılma

Hedef III: Okulda hak ve sorumluluk bilgisi

Davranışlar:

1. Okuldaki kişisel hak ve sorumluluklarının neler olduğunu söyleme / yazma
2. Arkadaşlarına karşı sorumluluklarının neler olduğunu söyleme
3. Öğretmenlerine karşı sorumluluklarının neler olduğunu söyleme
4. Diğer görevlilere karşı sorumluluklarının neler olduğunu söyleme

Hedef X: Demokratik yaşamın gereklerine uymaya istekli oluş

Davranışlar:

1. Düşüncelerini çekinmeden söyleme
2. Kendine güven duyma
3. Eleştirilere açık olma

Bu hedef ve davranışlar incelendiğinde, girişimci birey özelliklerinden kendini ifade etme (1), hatalarından ders çıkarma (1), özgüven sahibi olma (3) ve sorumluluk sahibi (4) ile ilişkili olduğu görülmektedir.

3. Ünite: Cumhuriyet Bayramı ve Atatürk

Bu ünitedeki hedef ve davranışlardan girişimci birey özellikleri ile ilgili olanlar şu şekildedir:

Hedef III: Bayram sevincini duyuş

Davranışlar:

1. Sınıfta ve okulda yapılan bayram hazırlıklarına isteyerek katılma

Hedef IX: Atatürk'e sevgi ve saygı duyuş

Davranışlar:

1. Anma töreninde görev alma

Bu hedef ve davranışlar incelendiğinde, girişimci birey özelliklerinden liderlik (1) ve grup çalışmasına katılma (1) ile ilişkili olduğu görülmektedir.

6. Ünite: İletişim

Bu ünitedeki hedef ve davranışlardan girişimci birey özellikleri ile ilgili olanlar şu şekildedir:

Hedef IX: Yeni iletişim yolları tasarlayabilme

Davranışlar:

1. Basit malzemelerden iletişim araçları tasarlayabilme
2. Okul duvar gazetesinin çocuk sayfasını kendine göre düzenleme

Bu hedef ve davranışlar incelendiğinde, girişimci birey özelliklerinden liderlik (1) ve yeni bir ürün ortaya koyma (1) ile ilişkili olduğu görülmektedir.

8. Ünite: Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı

Bu ünitedeki hedef ve davranışlardan girişimci birey özellikleri ile ilgili olanlar şu şekildedir:

Hedef II: Bayram hazırlıklarına katılabılme

Davranışlar:

1. Süs hazırlama çalışmalarına katılma
2. Şiir okuma
3. Koro çalışmalarına katılma
4. Ront çalışmalarına katılma

Bu hedef ve davranışlar incelendiğinde, girişimci birey özelliklerinden grup çalışmalarına katılma (4) ile ilişkili olduğu görülmektedir.

11. Ünite: Tatile Giderken

Bu ünitedeki hedef ve davranışlardan girişimci birey özellikleri ile ilgili olanlar şu şekildedir:

Hedef II: Yıl içinde yapılan çalışmaları sergileyebilme

Davranışlar:

1. Yıl içinde öğrenilen şiir, şarkı, ront vb. etkinlikleri sunma

Bu hedef ve davranışlar incelendiğinde, girişimci birey özelliklerinden liderlik (1) ve grup çalışmalarına katılma (1) ile ilişkili olduğu görülmektedir.

3. Sınıf

Özel hedefler

3. sınıfa ait 22 özel hedef içerisinde girişimci birey özellikleri ile ilgili olanlar şu şekildedir:

- Bilinçli tüketici olmanın önemini kavrayabilme

- Sosyal çevreyle iyi ilişkiler kurabilme
- Hak ve sorumluluklarını yerine getirebilme
- Zamanı iyi değerlendirme

Bu özel hedefler incelendiğinde, girişimci birey özelliklerinden kaynakları etkili/verimli kullanma (1), etkili iletişim (1), sorumluluk sahibi (1) ve zamanı etkili kullanma (1) ile ilişkili olduğu görülmektedir.

2. Ünite: Bilinçli Tüketecilik ve Verimlilik

Bu ünitedeki hedef ve davranışlardan girişimci birey özellikleri ile ilgili olanlar şu şekildedir:

Hedef II: Tüketimde planlı olmanın önemini kavrayabilme

Davranışlar:

1. İhtiyaçlarımızı bütçemize göre planlamanın gereğini açıklama

Hedef VII: Tutumlu olmanın önemini kavrayabilme

Davranışlar:

1. Parayı ihtiyacına göre harcamanın önemini söyleme
2. Zamanı bilinçli kullanmanın önemini söyleme
3. Elektrik, su, odun, kömür, gaz gibi kaynakları bilinçli kullanmanın önemini açıklama
4. Araç-gerek kullanımında tutumlu olmaya örnekler verme

Hedef VIII: Verimli olmanın önemini kavrayabilme

Davranışlar:

1. Şişe, kağıt, plastik, alüminyum vb. atıkların değerlendirilmesi gerektiğini söyleme

Bu hedef ve davranışlar incelendiğinde, girişimci birey özelliklerinden kaynakları etkili/verimli kullanma (6) ve zamanı etkili kullanma (1) ile ilişkili olduğu görülmektedir.

3. Ünite: Cumhuriyet Bayramı ve Atatürk

Bu ünitedeki hedef ve davranışlardan girişimci birey özellikleri ile ilgili olanlar şu şekildedir:

Hedef X: Bayram sevincini duyuş

Davranışlar:

1. Bayram hazırlıklarına isteyerek katılma

Bu hedef ve davranışlar incelendiğinde, girişimci birey özelliklerinden grup çalışmasına katılma (1) ile ilişkili olduğu görülmektedir.

9. Ünite: Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı

Bu ünitedeki hedef ve davranışlardan girişimci birey özellikleri ile ilgili olanlar şu şekildedir:

Hedef II: Bayram hazırlıklarına katılabılme

Davranışlar:

1. Sınıfın süslenmesine katılma
2. Atatürk köşesi düzenleme / geliştirme
3. Koro çalışmalarına katılma
4. Ront / oyun çalışmalarına katılma

Bu hedef ve davranışlar incelendiğinde, girişimci birey özelliklerinden grup çalışmasına katılma (4) ile ilişkili olduğu görülmektedir.

12. Ünite: Tatile Giderken

Bu ünitedeki hedef ve davranışlardan girişimci birey özellikleri ile ilgili olanlar şu şekildedir:

Hedef II: Yıl içinde yapılan çalışmalarını sergileme

Davranışlar:

1. Yıl içinde öğrenilen şiir, şarkı, ront vb. etkinlikleri sunma

Bu hedef ve davranışlar incelendiğinde, girişimci birey özelliklerinden liderlik (1) ve grup çalışmasına katılma (1) ile ilişkili olduğu görülmektedir.

4.1.6 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın Girişimci Birey Özellikleri Açısından İncelenmesi

2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı, programın bölümlerinden temel beceriler, kişisel nitelikler, ara disiplinler, zekâ alanları ve kazanımlar dikkate alınarak girişimci birey özellikleri açısından değerlendirilmiştir.

2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı, Danıştay 8. Dairesi kararı ile uygulamadan kaldırılmıştır. Hayat bilgisi dersi programı yeniden düzenlenerek Talim ve Terbiye Kurulunun 14/05/2009 tarih ve 70 sayılı kararı ile kabul edilmiştir. 2009 yılında yapılan düzenlemeler çerçevesinde aşağıda belirtilen ilkeler benimsenmiştir (MEB, 2009):

- Hayat bilgisi dersi programı, öğretmen ya da konu merkezli değil, çocuk merkezli olmalı; çocuğun bakış açısını yansıtmalıdır.
- Öğrenci kendisine sunulan bilgileri ezberleyerek, edilgen bir biçimde öğrenmeye çalışmak yerine, öğrenme-öğretme sürecine aktif olarak katılmalıdır. Kendisine sunulan uyarıları yorumlamalı, anlamlandırmalı ve bilgiyi bizzat kendisi yapılandırmalıdır.
- Program aracılığıyla öğrencilere kazandırılmak istenen temel bilgi ve beceriler, gerçek yaşamda çocuğun gereksinimleriyle örtüşmelidir. Hızla değişen ve eskijen, genellikle de çocuğun yaşamında herhangi bir karşılığı olmayan bilgilere programda yer verilmesi gerekmez.
- Program, bireyin yaşam kalitesini artıracak temel becerileri kazanmasına yardımcı olmalıdır. Olabildiğince çok miktarda bilgi depolamak yerine, çocuğun zihinsel yeteneklerini ve kişiliğini her yönüyle geliştirmeye yönelik olmalıdır.

- Hayat bilgisi dersleri yetişkinlere özgü bir “ciddiyet” içinde geçmek zorunda değildir. Aksine, okul ve ders programları çocuğun eğlenme gereksinimini de karşılamalıdır. Bu anlayışla, hayat bilgisi dersi çocuklar için oldukça eğlenceli ve çocukların zevkle katıldıkları bir ders olmalıdır. Olaylar ve olgular yaşamın bütünlüğü içinde ele alınmalıdır. Olgular, analitik ve atomistik bir yaklaşımla değil, çocukların gelişimsel özelliklerine de uygun bir biçimde bütüncül ve tematik bir yaklaşımla ele alınarak incelenmelidir.

Bu ilkeler incelendiğinde, girişimci birey özelliklerine doğrudan bir vurgu yapılmaya bile, “Program aracılığıyla öğrencilere kazandırılmak istenen temel bilgi ve beceriler, gerçek yaşamda çocuğun gereksinimleriyle örtüşmelidir” ve “Program, bireyin yaşam kalitesini artıracak temel becerileri kazanmasına yardımcı olmalıdır” ifadeleri temel becerilerin kazandırılmasına yönelik olduğundan girişimci birey özelliklerinden yaratıcı düşünme (1), araştırmacı (1), etkili iletişim (1), problem çözme (1), karar verme (1) ve kendini ifade etme (1) ile ilişkili olduğu söylenebilir.

4.1.6.1 Programın temel becerilerinde ve kişisel niteliklerde yer alan girişimci birey özellikleri

Programın temel becerilerinde ve kişisel niteliklerde yer alan girişimci birey özellikleri incelenirken, becerilerin alt başlıkları ve açıklamalar da dikkate alınmıştır. 2009 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı’ndaki becerilerin girişimci birey özellikleri ile ilişkisi Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. 2009 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı'nda Yer Alan Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkili Beceriler

Girişimci Birey Özellikler	Eleştirel düşünme	Yaratıcı düşünme	Araştırma	İletişim	Problem çözme	Bilgi teknolojilerini Kullanma	Girişimcilik	Türkeçyi doğru, etkili ve güzel kullanma	Karar verme	Kaynakları etkili kullanma	Güvenlik ve korunmayı sağlama	Özyönetim
Araştırmacı	X		X				X					
Başarma ihtiyacı												X
Cesaretli olma		X					X					
Etkili iletişim				X				X				X
Grup çalışmasına katılma				X						X		X
Güvenilir olma												X
Hatalarından ders çıkarma							X					X
İkna etme/inandırma				X								X
Karar verme									X			
Kararlı olma							X					
Kaynakları etkili/verimli kullanma										X		
Kendini ifade etme				X				X				
Liderlik										X		X
Olumlu düşünme												X
Özgüven sahibi olma							X		X			X
Planlı olma						X				X		X
Problem çözme					X							X
Risk alma		X					X					
Sempatik ve esprili olma				X								X
Sorumluluk sahibi									X		X	X
Yaratıcı düşünme		X										
Yeni bir ürün ortaya koyma												X
Zamanı etkili kullanma										X		X
Zengin hayal gücüne sahip olma		X										

Tablo 7'de yer alan beceriler alt becerileriyle birlikte incelendiğinde, girişimciliğin bu programda beceri olarak ele alınmış olması en dikkat çekici nokta olarak görülmektedir. Programdaki beceriler içerisinde, girişimci birey özellikleri,

araştırmacı (3), başarıma ihtiyacı (1), cesaretli olma (2), etkili iletişim (3), grup çalışmasına katılma (3), güvenilir olma (1), hatalarından ders çıkarma (2), ikna etme/inandırma (2), karar verme (1), kararlı olma (1), kaynakları etkili/verimli kullanma (1), kendini ifade etme (2), liderlik (2), olumlu düşünme (1), özgüven sahibi olma (3), planlı olma (3), problem çözme (2), risk alma (2), sempatik ve esprili olma (2), sorumluluk sahibi (3), yaratıcı düşünme (1), yeni bir ürün ortaya koyma (1), zamanı etkili kullanma (2) ve zengin hayal gücüne sahip olma (1) şeklinde yer almaktadır. 2009 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı'ndaki kişisel niteliklerin girişimci birey özellikleri ile ilişkisi Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. 2009 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı'nda Yer Alan Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkili Kişisel Nitelikler

Girişimci Birey Özellikler	Öz saygı	Öz güven	Toplumsallık	Hoşgörü	Sevgi	Saygı	Barış	Yardımsızlık	Doğruluk	Dürüstlük	Adalet	Yeniliğe açıklık	Vatanseverlik	Kültürel değerleri koruma ve geliştirme
Araştırmacı												X		
Cesaretli olma			X									X		
Etkili iletişim				X										
Grup çalışmasına katılma			X	X				X						
Güvenilir olma									X	X				
Hatalarından ders çıkarma		X												
Karar verme												X		
Kaynakları etkili/verimli kullanma														X
Kendini ifade etme		X								X	X			
Liderlik														X
Olumlu düşünme				X	X	X			X	X				
Planlı olma												X		
Problem çözme				X			X					X		
Sorumluluk sahibi	X										X		X	
Yeni bir ürün ortaya koyma												X		
Zengin hayal gücüne sahip olma												X		

Tablo 8’de yer alan kişisel nitelikler alt başlıkları ile birlikte incelendiğinde, programdaki kişisel nitelikler içerisinde girişimci birey özellikleri, araştırmacı (1), cesaretli olma (2), etkili iletişim (1), grup çalışmasına katılma (3), güvenilir olma (2), hatalarından ders çıkarma (1), karar verme (1), kaynakları etkili/verimli kullanma (1), kendini ifade etme (3), liderlik (1), olumlu düşünme (5), planlı olma (1), problem çözme (3), sorumluluk sahibi (3), yeni bir ürün ortaya koyma (1) ve zengin hayal gücüne sahip olma (1) şeklinde yer almaktadır.

4.1.6.2 Programın ara disiplinlerinde yer alan girişimci birey özellikleri

2009 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı’ndaki 8 ara disipline ait kazanımların girişimci birey özellikleri ile ilişkisi Tablo 9, Tablo 10, Tablo 11, Tablo 12, Tablo 13, Tablo, 14, Tablo 15 ve Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 9. 2009 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı’nda Yer Alan Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkili Afetten Korunma ve Güvenli Yaşam Ara Disiplinine Ait Kazanımlar

Afetten korunma ve güvenli yaşam kazanımları	Girişimci Birey Özelliği
21. Tehlikelerin azaltılması konusunda alınabilecek önlemleri araştırır ve uygun çözümler sunar.	Araştırmacı, problem çözme
19. Deprem sırasında karşılaşılabilecek tehlikeleri araştırır.	Araştırmacı

Tablo 9’da yer alan “Afetten Korunma ve Güvenli Yaşam” ara disiplini kazanımları incelendiğinde, girişimci birey özelliklerinden araştırmacı (2) ve problem çözme (1) ile ilişkili olduğu görülmektedir.

Tablo 10. 2009 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı'nda Yer Alan Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkili Girişimcilik Ara Disiplinine Ait Kazanımlar

Girişimcilik kazanımları	Girişimci Birey Özelliği
3. Birlikte çalışmanın önemini kavrar.	Grup çalışmasına katılma
14. Karar verme modelini kullanır. 15. Kararları dikkatlice vermenin önemini kavrar.	Karar verme

Tablo 10'da yer alan "Girişimcilik" ara disiplini kazanımları incelendiğinde, girişimci birey özelliklerinden karar verme (1) ve grup çalışmasına katılma (1) ile ilişkili olduğu görülmektedir.

Tablo 11. 2009 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı'nda Yer Alan Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkili İnsan Hakları ve Vatandaşlık Ara Disiplinine Ait Kazanımlar

İnsan hakları ve vatandaşlık kazanımları	Girişimci Birey Özelliği
51. Okuldaki karar verme süreçlerine katılır.	Karar verme
14. Sorumluluklarını evde ve okulda yerine getirir.	Sorumluluk sahibi
25. Çatışmaları şiddete başvurmadan çözebilme becerisi gösterir.	Problem çözme
38. Okulda karşılaştığı sorunlara yönelik demokratik çözüm yolları üretir.	Problem çözme
33. Kaynakların verimli kullanılması ve bilinçli tüketilmesi gerektiğini kabul eder.	Kaynakları etkili/verimli kullanma
14. Sorumluluklarını evde ve okulda yerine getirir.	Sorumluluk sahibi

Tablo 11'de yer alan "İnsan Hakları ve Vatandaşlık" ara disiplini kazanımları incelendiğinde, girişimci birey özelliklerinden karar verme (1), sorumluluk sahibi olma (2), kaynakları etkili/verimli kullanma (1) ve problem çözme (2) ile ilişkili olduğu görülmektedir.

Tablo 12. 2009 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı'nda Yer Alan Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkili Kariyer Bilinci Geliştirme Ara Disiplinine Ait Kazanımlar

Kariyer bilinci geliştirme kazanımları	Girişimci Birey Özelliği
20. Günlük yaşamı ile ilgili planlamalar yapar.	Planlı olma
1. Kendisi hakkında olumlu bir tutum sergiler.	Olumlu düşünme
18. Liderlerin gruplar ve toplumlar üzerindeki etkilerini araştırır.	Araştırmacı, Liderlik
14. Aile üyeleri arasındaki bağlılığı, birlikte çalışmayı ve sorumluluğunu açıklar.	Kendini ifade etme, Sorumluluk sahibi
21. Amaçlara ulaşmada karşılaşılabilecek problemleri belirler ve değerlendirir.	Problem çözme

Tablo 12’de yer alan “Kariyer Bilinci Geliştirme” ara disiplini kazanımları incelendiğinde, girişimci birey özelliklerinden planlı olma (1), olumlu düşünme (1), araştırmacı (1), liderlik (1), kendini ifade etme (1), sorumluluk sahibi (1) ve problem çözme (1) ile ilişkili olduğu görülmektedir.

Tablo 13. 2009 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı'nda Yer Alan Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkili Özel Eğitim Ara Disiplinine Ait Kazanımlar

Özel eğitim kazanımları	Girişimci Birey Özelliği
6. Kendini ifade edebilme becerisi geliştirir	Kendini ifade etme
10. Başkalarıyla olumlu ilişkiler kurar.	Etkili iletişim, Olumlu düşünme

Tablo 13’te yer alan “Özel Eğitim” ara disiplini kazanımları incelendiğinde, girişimci birey özelliklerinden kendini ifade etme (1), etkili iletişim (1) ve olumlu düşünme (1) ile ilişkili olduğu görülmektedir.

Tablo 14. 2009 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı'nda Yer Alan Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkili Rehberlik ve Psikolojik Danışma Ara Disiplinine Ait Kazanımlar

Rehberlik ve psikolojik danışma kazanımları	Girişimci Birey Özelliği
14. Grupla iş birliği yapar.	Grup çalışmasına katılma
5. Var olan bir sorun için uygun çözüm yolları üretir.	Problem çözme

Rehberlik ve psikolojik danışma kazanımları	Girişimci Birey Özelliği
12. Kızgınlık ve öfke gibi duygularını uygun şekilde ifade eder.	Kendini ifade etme
11. Derslerle ilgili sorumluluklarının farkına varır.	Sorumluluk sahibi
2. İş birliğine dayalı oyun ve çalışma davranışları gösterir	Grup çalışmasına katılma
3. Uygun dinleme ve konuşma becerileri geliştirir.	Etkili iletişim
4. Problemlere değişik çözüm yolları üretir.	Yaratıcı düşünme, Problem çözme
17. Zamanını düzenli kullanır, planlı çalışabilme becerisi geliştirir.	Zamanı etkili kullanma
8. İletişimin sadece sözel olmadığını, sözsüz unsurlar da içerdiğini bilir.	Etkili iletişim
16. Duyuşsal yeterlikler geliştirir (dürüstlük, saygı, hoşgörü, güven, yardımlaşma, paylaşma, adalet, tutumluluk vb.).	Güvenilir olma
13. İsteklerini ifade eder.	Kendini ifade etme

Tablo 14’te yer alan “Rehberlik ve Psikolojik Danışma” ara disiplini kazanımları incelendiğinde, girişimci birey özelliklerinden zamanı etkili kullanma (1), etkili iletişim (2), problem çözme (2), kendini ifade etme (2), güvenilir olma (1), sorumluluk sahibi (1), yaratıcı düşünme (1) ve grup çalışmasına katılma (2) ile ilişkili olduğu görülmektedir.

Tablo 15. 2009 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı’nda Yer Alan Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkili Sağlık Kültürü Ara Disiplinine Ait Kazanımlar

Sağlık kültürü kazanımları	Girişimci Birey Özelliği
28. Sağlıklı çevreyi oluşturabilmede öz sorumluluk geliştirir.	Sorumluluk sahibi
9. Olumsuz duygularıyla baş etme becerisi geliştirir.	Başarma ihtiyacı

Tablo 15’te yer alan “Sağlık Kültürü” ara disiplini kazanımları incelendiğinde, girişimci birey özelliklerinden sorumluluk sahibi (1) ve başarıma ihtiyacı (1) ile ilişkili olduğu görülmektedir.

Tablo 16. 2009 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı'nda Yer Alan Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkili Spor Kültürü ve Olimpik Eğitim Ara Disiplinine Ait Kazanımlar

Spor kültürü ve olimpik eğitim kazanımları	Girişimci Birey Özelliği
22. İnsanların geçmişten günümüze oynadığı oyunlar ve yaptığı sporları araştırır.	Araştırmacı

Tablo 16'da yer alan "Spor Kültürü ve Olimpik Eğitim" ara disiplini kazanımları incelendiğinde, girişimci birey özelliklerinden araştırmacı (1) ile ilişkili olduğu görülmektedir.

4.1.6.3 Programdaki zekâ alanlarında yer alan girişimci birey özellikleri

2009 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı'ndaki zekâ alanlarının girişimci birey özellikleri ile ilişkisi Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 17. 2009 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı'nda Yer Alan Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkili Zekâ Alanları

Girişimci Birey Özellikleri	Sözel-Dilsel Zekâ	Görsel / Uzamsal Zekâ	Bedensel / Kinestetik Zekâ	Sosyal/ Kişiler Arası Zekâ	İşsel Zekâ
Etkili iletişim	X		X	X	
Grup çalışmasına katılma				X	
Hatalarından ders çıkarma					X
Kendini ifade etme					X
Liderlik				X	
Özgüven sahibi olma					X
Zengin hayal gücüne sahip olma		X			

Tablo 17 incelendiğinde, programda yer alan zekâ alanları ve özellikleri içerisinde girişimci birey özellikleri, etkili iletişim (3), grup çalışmasına katılma (1),

hatalarından ders çıkarma (1), kendini ifade etme (1), liderlik (1), özgüven sahibi olma (1) ve zengin hayal gücüne sahip olma (1) şeklinde yer almaktadır.

4.1.6.4 Programdaki kazanımlarda yer alan girişimci birey özellikleri

Programdaki kazanımlardan girişimci birey özellikleri ile ilişki olan kazanımların hacim olarak fazla yer kapladığı için kazanımların kendileri ekte verilmiştir (Ek 3). Değerlendirme amaçlı hazırlanan tablolarda kazanım kodları yer almaktadır. 2009 Hayat Bilgisi öğretim programındaki kazanımların 1. sınıf düzeyinde girişimci birey özellikleri ile ilişkisi Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18. 2009 Hayat Bilgisi (1-3) Öğretim Programı’nda Yer Alan Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkili 1. Sınıf Kazanımları

1.SINIF			
Girişimci Birey Özellikler	OKUL HEYECANIM	BENİM EŞSİZ YUVAM	DÜN, BUGÜN, YARIN
Araştırmacı	A.1.25, A.1.29, A.1.37.	B.1.3, B.1.8, B.1.13, B.1.26.	C.1.6, C.1.14, C.1.15.
Etkili iletişim	A.1.17.	-	-
Grup çalışmasına katılma	A.1.10.	-	-
Hatalarından ders çıkarma	-	B.1.17.	-
Karar verme	A.1.3, A.1.7, A.1.13.	-	-
Kaynakları etkili/verimli kullanma	A.1.24, A.1.38.	B.1.10, B.1.23, B.1.25.	-
Kendini ifade etme	A.1.1, A.1.19.	B.1.18, B.1.19.	C.1.5, C.1.8.
Liderlik	-	B.1.20.	-
Olumlu düşünme	-	B.1.9.	-
Özgüven sahibi olma	A.1.1, A.1.2.	B.1.9.	C.1.5.
Planlı olma	A.1.4.	-	-
Problem çözme	A.1.30.	B.1.27.	-
Sorumluluk sahibi	A.1.15, A.1.40.	-	-
Yeni bir ürün ortaya koyma	-	-	C.1.7.
Zamanı etkili kullanma	-	B.1.7.	-

Tablo 18 incelendiğinde, 1. sınıf Hayat Bilgisi Öğretim Programı’ndaki kazanımlar içerisinde, girişimci birey özellikleri, araştırmacı (10), kendini ifade etme (6), kaynakları etkili/verimli kullanma (5), özgüven sahibi olma (4), karar verme (3),

problem çözme (2), sorumluluk sahibi (2), etkili iletişim (1), zamanı etkili kullanma (1), yeni bir ürün ortaya koyma (1), planlı olma (1), olumlu düşünme (1), liderlik (1), hatalarından ders çıkarma (1) ve grup çalışmasına katılma (1) şeklinde yer almaktadır. 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'ndaki kazanımların 2. sınıf düzeyinde girişimci birey özellikleri ile ilişkisi Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19. 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda Yer Alan Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkili 2. Sınıf Kazanımları

2.SINIF			
Girişimci Birey Özellikler	OKUL HEYECANIM	BENİM EŞSİZ YUVAM	DÜN, BUGÜN, YARIN
Araştırmacı	A.2.5, A.2.12, A.2.29.	B.2.11, B.2.13, B.2.14, B.2.18, B.2.26.	C.2.5, C.2.6, C.2.11, C.2.19, C.2.21.
Etkili iletişim	A.2.24.	-	-
Grup çalışmasına katılma	A.2.7.	-	-
Karar verme	-	B.2.16, B.2.17.	-
Kaynakları etkili/verimli kullanma	A.2.2, A.2.16, A.2.27, A.2.32.	B.2.6, B.2.10, B.2.28, B.2.31.	
Kendini ifade etme	-	B.2.15, B.2.22.	C.2.12.
Liderlik	A.2.9, A.2.10.	B.2.27.	C.2.9.
Olumlu düşünme	A.2.23.	-	-
Özgüven sahibi olma	A.2.8, A.2.13, A.2.20.	B.2.24.	-
Planlı olma	A.2.22.	-	-
Problem çözme	A.2.33, A.2.28.	-	-
Sorumluluk sahibi	A.2.21.	B.2.19.	-
Yaratıcı düşünme	-	B.2.2.	-
Zamanı etkili kullanma	A.2.1.	B.2.10.	-
Zengin hayal gücüne sahip olma	A.2.30.	-	-

Tablo 19 incelendiğinde, 2. sınıf Hayat Bilgisi Öğretim Programı'ndaki kazanımlar içerisinde, girişimci birey özellikleri araştırmacı (13), kaynakları etkili/verimli kullanma (8), liderlik (4), özgüven sahibi olma (4), kendini ifade etme (3), karar verme (2), zamanı etkili kullanma (2), problem çözme (2), sorumluluk sahibi (2), etkili iletişim (1), planlı olma (1), olumlu düşünme (1), yaratıcı düşünme (1), zengin hayal gücüne sahip olma (1) ve grup çalışmasına katılma (1) şeklinde yer almaktadır. 2009 Hayat Bilgisi öğretim programındaki kazanımların 3. sınıf düzeyinde girişimci birey özellikleri ile ilişkisi Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20. 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda Yer Alan Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkili 3. Sınıf Kazanımları

3.SINIF			
Girişimci Birey Özellikler	OKUL HEYECANIM	BENİM EŞSİZ YUVAM	DÜN, BUGÜN, YARIN
Araştırmacı	A.3.11, A.3.22.	B.3.7, B.3.10, B.3.18, B.3.22.	C.3.5, C.3.12, C.3.18, C.3.21, C.3.22.
Cesaretli olma	-	B.3.33.	-
Etkili iletişim	A.3.4.	B.3.13.	-
Grup çalışmasına katılma	A.3.29.	-	-
Güvenilir olma	A.3.31, A.3.32.	-	-
Karar verme	A.3.3.	B.3.19.	-
Kaynakları etkili/verimli kullanma	A.3.16, A.3.23.	B.3.23, B.3.25, B.3.27.	-
Kendini ifade etme	A.3.5, A.3.6.	-	-
Liderlik	A.3.30.	B.3.36.	-
Olumlu düşünme	A.3.3, A.3.15.	-	-
Özgüven sahibi olma	A.3.27.	B.3.9.	-
Planlı olma	-	B.3.21, B.3.31, B.3.34.	-
Problem çözme	A.3.9, A.3.12, A.3.14, A.3.28.	B.3.17, B.3.37.	-
Sempatik ve esprili olma	-	B.3.35.	-
Sorumluluk sahibi	-	B.3.2, B.3.43, B.3.44.	-
Yaratıcı düşünme	A.3.33.	B.3.3.	C.3.6.
Yeni bir ürün ortaya koyma	-	-	C.3.31.
Zengin hayal gücüne sahip olma	-	-	C.3.30.

Tablo 20 incelendiğinde 3. sınıf Hayat Bilgisi Öğretim Programı'ndaki kazanımlar içerisinde, girişimci birey özellikleri araştırmacı (11), problem çözme (6), kaynakları etkili/verimli kullanma (5), sorumluluk sahibi (3), yaratıcı düşünme (3), planlı olma (3), liderlik (2), özgüven sahibi olma (2), kendini ifade etme (2), karar verme (2), güvenilir olma (2), etkili iletişim (2), olumlu düşünme (2), yeni bir ürün ortaya koyma (1), cesaretli olma (1), sempatik ve esprili olma (1), zengin hayal gücüne sahip olma (1) ve grup çalışmasına katılma (1) şeklinde yer almaktadır.

4.2 HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA GİRİŞİMCİ BİREY ÖZELLİKLERİNİN DEĞİŞİMİNE AİT BULGULAR

Hayat bilgisi öğretim programlarının girişimci birey özellikleri açısından karşılaştırıldığı bu bölümde, 1926, 1936, 1948, 1968, 1998 ve 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programları'nda yer alan girişimci birey özelliklerinin her biri yüzde ve frekans kullanılarak yorumlanmıştır. Her bir program kendi içinde yüzde-frekans değerleri kullanılarak yorumlanmıştır. Hayat bilgisi öğretim programlarındaki girişimci birey özelliklerinin değişimi Tablo 21'te verilmiştir.

Tablo 21. Hayat Bilgisi Öğretim Programlarındaki Girişimci Birey Özelliklerinin Değişimi

Girişimci Birey Özellikleri	Hayat Bilgisi Öğretim Programları											
	1926		1936		1948		1968		1998		2009	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Araştırmacı	1	14.3	6	50	1	8.3	1	11.1	-	-	43	16.4
Başarma ihtiyacı	1	14.3	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0.8
Cesaretli olma	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	1.9
Etkili iletişim	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2.6	15	5.7
Grup çalışmasına katılma	3	42.8	1	8.3	1	8.3	-	-	22	29.3	13	5
Güvenilir olma	-	-	-	-	1	8.3	1	11.1	-	-	6	2.3
Hatalarından ders çıkarma	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1.4	5	1.9
İkna etme/inandırma	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0.8
Karar verme	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1.4	11	4.2
Kararlı olma	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0.4
Kaynakları etkili/verimli kullanma	-	-	3	25	5	41.6	2	22.2	15	20	21	8
Kendini ifade etme	1	14.3	-	-	-	-	-	-	2	2.6	23	8.7
Liderlik	-	-	-	-	-	-	-	-	10	13.3	12	4.5
Olumlu düşünme	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1.4	12	4.5
Özgüven sahibi olma	-	-	-	-	-	-	-	-	4	5.3	14	5.3
Planlı olma	-	-	-	-	-	-	1	11.1	2	2.6	10	3.8
Problem çözme	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	22	8.4
Risk alma	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0.8
Sempatik ve esprili olma	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1.1
Sorumluluk sahibi	-	-	1	8.3	2	16.6	1	11.1	8	10.6	18	6.9
Yaratıcı düşünme	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1.4	7	2.6
Yeni bir ürün ortaya koyma	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1.4	3	1.1
Zamanı etkili kullanma	1	14.3	1	8.3	2	16.6	3	33.3	5	6.6	6	2.3
Zengin hayal gücüne sahip olma	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	2.3
TOPLAM	7	100	12	100	12	100	9	100	75	100	262	100

Tablo 21 incelendiğinde, girişimci birey özelliklerinden cesaretli olma, ikna etme/inandırma, kararlı olma, problem çözme, risk alma, sempatik ve esprili olma ve zengin hayal gücüne sahip olma özellikleri sadece 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yer aldığı görülmektedir.

1926 programında grup çalışmasına katılma (% 42.8), 1936 programında araştırmacı (% 50), 1948 programında kaynakları etkili/verimli kullanma (% 41.6), 1968 programında zamanı etkili kullanma (% 33.3), 1998 programında grup çalışmasına katılma (% 29.3) ve 2009 programında araştırmacı (% 16.4) en fazla düzeyde yer alan girişimci birey özellikleridir. Ayrıca, 1926 programında araştırmacı, başarıma ihtiyacı, kendini ifade etme ve zamanı etkili kullanma (% 14.3), 1936 programında grup çalışmasına katılma, sorumluluk sahibi ve zamanı etkili kullanma (% 8.3), 1948 programında araştırmacı grup çalışmasına katılma ve güvenilir olma (% 8.3), 1968 programında araştırmacı, güvenilir olma, planlı olma ve sorumluluk sahibi (% 11.1), 1998 programında hatalarından ders çıkarma, karar verme, olumlu düşünme, yaratıcı düşünme ve yeni bir ürün ortaya koyma (% 1.4) ve 2009 programında kararlı olma (% 0.4) en az düzeyde yer alan girişimci birey özellikleridir.

1926 programında 5 (araştırmacı, başarıma ihtiyacı, grup çalışmasına katılma, kendini ifade etme, zamanı etkili kullanma), 1936 programında 5 (araştırmacı, grup çalışmasına katılma, kaynakları etkili/verimli kullanma, sorumluluk sahibi, zamanı etkili kullanma), 1948 programında 6 (araştırmacı, grup çalışmasına katılma, güvenilir olma, kaynakları etkili/verimli kullanma, sorumluluk sahibi, zamanı etkili kullanma), 1968 programında 6 (araştırmacı, güvenilir olma, kaynakları etkili/verimli kullanma, planlı olma, sorumluluk sahibi, zamanı etkili kullanma), 1998 programında 14 (etkili iletişim, grup çalışmasına katılma, hatalarından ders çıkarma, karar verme, kaynakları etkili/verimli kullanma, kendini ifade etme, liderlik, olumlu düşünme, özgüven sahibi olma, planlı olma, sorumluluk sahibi, yaratıcı düşünme, yeni bir ürün ortaya koyma, zamanı etkili kullanma) ve 2009 programında ise 24 (hepsi) farklı girişimci birey özelliği yer almaktadır.

Hayat bilgisi öğretim programlarında girişimci birey özellikleri, 1926 programında 7, 1936 ve 1948 programlarında 12, 1968 programında 9, 1998 programında 75 ve 2009 programında 262 farklı yerde yer almaktadır.

4.3 UYGULAMADAKİ HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDA GİRİŞİMCİ BİREY ÖZELLİKLERİNİN KAZANDIRILABİLİRLİĞİNE YÖNELİK SINIF ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİNE AİT BULGULAR

Uygulamadaki 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı kapsamında girişimci birey özelliklerinin kazandırılabilirliğine yönelik sınıf öğretmeni görüşleri Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22. 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nda Girişimci Birey Özelliklerinin Kazandırılabilirliğine Yönelik Sınıf Öğretmeni Görüşleri

Girişimci Birey Özellikleri	Hiç Kazandırmıyor (1)		Az Kazandırıyor (2)		Tamamen Kazandırıyor (3)	
	f	%	f	%	f	%
Araştırmacı	26	9.3	186	66.2	69	24.5
Başarma ihtiyacı	16	5.7	184	65.5	81	28.8
Cesaretli olma	20	7.1	171	60.9	90	32.0
Etkili iletişim	6	2.2	133	47.3	142	50.5
Grup çalışmasına katılma	13	4.6	140	49.8	128	45.6
Güvenilir olma	9	3.2	162	57.7	110	39.1
Hatalarından ders çıkarma	29	10.3	164	58.4	88	31.3
İkna etme/inandırma	38	13.6	167	59.4	76	27.0
Karar verme	12	4.3	163	58.0	106	37.7
Kararlı olma	17	6.0	178	63.4	86	30.6
Kaynakları etkili/verimli kullanma	19	6.8	159	56.6	103	36.6
Kendini ifade etme	7	2.5	154	54.8	120	42.7
Liderlik	30	10.7	173	61.5	78	27.8
Olumlu düşünme	9	3.2	155	55.2	117	41.6
Özgüven sahibi olma	18	6.4	166	59.1	97	34.5
Planlı olma	42	14.9	160	56.9	79	28.2
Problem çözme	51	18.1	170	60.5	60	21.4
Risk alma	60	21.4	175	62.2	46	16.4
Sempatik ve esprili olma	32	11.4	153	54.4	96	34.2
Sorumluluk sahibi	24	8.4	168	59.8	89	31.8
Yaratıcı düşünme	75	26.7	157	55.9	49	17.4
Yeni bir ürün ortaya koyma	81	28.8	158	56.2	42	15.0
Zamanı etkili kullanma	20	7.2	194	69.0	67	23.8
Zengin hayal gücüne sahip olma	21	7.5	164	58.4	96	34.1
Toplam	6.75	10.0	39.54	58.6	21.15	31.4

Tablo 22 incelendiğinde uygulamadaki 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nın girişimci birey özelliklerinin kazandırılabilirliğine yönelik sınıf öğretmenlerinin % 58.6’sı az kazandırıyor, % 31.4’ü tamamen kazandırıyor ve % 10’u ise hiç kazandırmıyor şeklinde görüş belirtmiştir.

Sınıf öğretmenlerinin ağırlıklı görüşleri dikkate alınarak değerlendirildiğinde, uygulamadaki 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı girişimci birey özelliklerinden; Araştırmacı (66.2), başarıma ihtiyacı (65.5), cesaretli olma (60.9), grup çalışmasına katılma (49.8), güvenilir olma (57.7), hatalarından ders çıkarma (58.4), ikna etme/inandırma (59.4), karar verme (58.0), kararlı olma (63.4), kaynakları etkili/verimli kullanma (56.6), kendini ifade etme (54.8), liderlik (61.5), olumlu düşünme (55.2), özgüven sahibi olma (59.1), planlı olma (56.9), problem çözme (60.5), risk alma (62.2), sepatik ve esprili olma (54.4), sorumluluk sahibi (59.8), yaratıcı düşünme (55.9), yeni bir ürün ortaya koyma (56.2), zamanı etkili kullanma (69.0) ve zengin hayal gücüne sahip olma (58.4) özelliklerini az kazandırdığı görülmektedir. Ancak, sadece etkili iletişim (50.5) özelliğini tamamen kazandırdığı düşünülmektedir.

Girişimci birey özelliklerinin hiç kazanılmadığını düşünen sınıf öğretmenlerinin ortalama yüzdesi 10'dur. Girişimci birey özelliklerinden, yeni bir ürün ortaya koyma (28.8), yaratıcı düşünme (26.7), risk alma (21.4) ve problem çözme (18.1) özellikleri bu yüzdeden anlamlı derecede fazla olması dikkat çekici bir durumdur. Yine aynı şekilde, Girişimci birey özelliklerinin tamamen kazanıldığını düşünen sınıf öğretmenlerinin ortalama yüzdesi 31.4'tür. Girişimci birey özelliklerinden etkili iletişim (50.5), grup çalışmasına katılma (45.6), kendini ifade etme (42.7), olumlu düşünme (41.6), güvenilir olma (39.1), karar verme (37.7) ve kaynakları etkili/verimli kullanma (36.6) özellikleri ortalamadan anlamlı derecede fazla olması dikkat çekici bir durumdur.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, hayat bilgisi öğretim programlarının doküman analizinden, bu programların yıllara göre karşılaştırılarak yapılan betimsel analizden ve “Girişimci Birey Özelliklerinin Kazandırılabilirliğine Yönelik Sınıf Öğretmeni Görüş Anketi”nden elde edilen bulgular tartışılmış ve araştırmanın sonuçlarına yer verilmiştir. Bu sonuçlara bağlı olarak bazı önerilerde bulunulmuştur.

5.1 TARTIŞMA

Araştırmanın bu bölümünde, alt problemlere ilişkin elde edilen sonuçlar bütün programları kapsayacak şekilde ifade edilerek tartışılmıştır.

1926, 1936, 1948, 1968 ve 1998 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nda girişimci birey özellikleri ve girişimcilik ayrı bir konu veya başlık olarak yer almamıştır. Ancak bu programlarda girişimci birey özelliklerine az da olsa yer verilmiştir. Girişimci ve girişimcilik ifadesinin yer almadığı bu programlarda girişimci birey özelliklerine yer verilmesi, girişimci birey özelliklerinin temel yaşam becerileri ve eğitimli bir bireyde olması gereken özelliklerle benzerlik göstermesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nda girişimcilik, program içerisinde beceri ve ara disiplin olarak yer almıştır. Girişimcilik becerisine yönelik alt beceriler, kazanım ve etkinlikler girişimci birey özelliklerini karşılama açısından sığ kalmıştır. Hotaman (2008) 2005 İlköğretim Programı ile öğrencilere girişimcilik becerisinin kazandırılmaya çalışıldığını fakat MEB’in girişimcilikle ilgili içerikte revizyona gitmesi gerektiğini belirtmiştir. Ancak programın tamamı göz önünde

bulundurulduğunda girişimci birey özelliklerinin tamamına yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Güven'e (2009 ve 2010) göre 2005 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda girişimcilikle ilgili özellikler, önceki programlarda yer alan amaç ifadelerinden hem sayı, hem de içerik bakımından daha kapsamlı yer almasına rağmen girişimcilik özellikleri öğretim programlarında yeterli düzeyde yer almamaktadır. Buradan hareketle, girişimci birey özelliklerinin hayat bilgisi dersi öğretim programlarında yer alma düzeylerinin arttığı ancak bu artışın yeterli seviyede olmadığı sonucuna ulaşılabilir.

1926, 1936, 1948, 1968, 1998 ve 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programları'nda sırasıyla 5, 5, 6, 6, 14, 24 farklı girişimci birey özelliği yer almaktadır. Dönemin sosyal, siyasal ve ekonomik koşullarına göre ülkelerin hedeflerinin değişebileceği aşıkardır. Değişecek hedeflerin etkileyeceği alanlardan biri de eğitimidir. Eğitim sistemindeki yapı taşlarından birini oluşturan öğretim programlarının böyle bir durumdan etkilenmesi olası bir durumdur. Hayat bilgisi öğretim programlarında yer alan girişimci birey özelliklerindeki değişimin bu durumla açıklanabileceği düşünülmektedir. 1926 Hayat Bilgisi Öğretim Programı, cumhuriyet değerleri ile donanımlı yurttaşlar yetiştirme amacı taşıırken (Bıkmaz, 2013); 1936 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın en önemli hedefi, Türk halkına Atatürk devrimlerini, ulusalcılığı ve Cumhuriyet rejimini öğretmektir (Türe, 2013). 1948 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın amacı, bireyin kendi çevresinde, kavranması mümkün olan tabiat, aile ve toplumsal yaşamla ilgili gündelik hayat olaylarını gözleyip incelemesine yardım etmek ve onlara, gündelik tabiat olaylarını doğru bir şekilde yorumlamalarını sağlayacak bilgi ve iyi alışkanlıklar kazandırmak (MEB, 1948) iken; 1968 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'na göre, hayat bilgisi dersi gözlem, yaşam, iş ve deney dersidir ve bunun için bu derste öğrencilerin eşya ve olaylarla bizzat karşı karşıya gelmelerine çalışılmalıdır (MEB, 1968). 1998 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda çocuk sağlığı, demokrasi, sorumluluklar, telefon kullanımı, bilinçli tüketicilik gibi yeni konulara vurgu yapılırken (Şahin, 2009); 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı ile öğrencinin bilgiyi ezberleme yerine bilgiyi zihninde yapılandırması, öğrenmekten zevk alması ve öğrenciyi merkeze alan bir anlayış benimsenmesiyle birlikte temel yaşam becerilerinin kazandırılmasını hedeflemektedir (Özatalay, 2007). Bu bağlamda, küreselleşen dünyada çağa ayak uydurmak ve dönemin ihtiyaçlarına karşılık verebilmek için ülke tarihinin hemen her

döneminde farklı meselelere yönelik eğilim gözlemlenmektedir. 21. Yüzyılda, araştıran, karşılaştığı problemlere çözüm üreten, zamanı ve kaynakları etkili kullanabilen, yaratıcı düşünebilen, kendini ifade edebilen, sorumluluk ve risk alabilen ve kendine güvenen bireylerin yetiştirilmesinin elzem olmasından dolayı uygulamadaki 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda bu özelliklere yönelik içeriklerin daha fazla yer alması beklenen bir durum olarak düşünülmektedir.

2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda bütün girişimci birey özelliklerine yer verilirken; önceki öğretim programlarında ise daha az sayıda girişimci birey özelliğine yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, Cumhuriyet'ten sonra yapılan hayat bilgisi öğretim programlarının hacim ve içerik olarak sürekli bir artış göstermiş olması ve 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın bu programlar içerisinde en kapsamlı olması ile açıklanabilir. Şahin (2009) yapmış olduğu araştırmada, Türkiye'de oluşturulan hayat bilgisi müfredatlarının hacminin devamlı olarak artış gösterdiğini ve hayat bilgisi müfredatlarının ilk zamanlar birkaç sayfa ile sınırlı iken son yıllarda yüzlerce sayfayı bulduğunu ifade etmiştir.

Araştırma sonuçlarından hareketle, sınıf öğretmenleri uygulamadaki 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın girişimci birey özelliklerini az kazandırdığını düşünmektedir. Aslan (2007) yapmış olduğu araştırmasında, sınıf öğretmenlerine göre girişimcilik becerisinin yeterli düzeyde kazandırıldığı sonucuna ulaşmıştır. Bu tespit araştırmanın bu sonucuyla farklılık göstermektedir. Bu farklılığın sebebi olarak, mevcut çalışmada değerlendirme kriteri üç seçenekli (Hiç kazandırmıyor, az kazandırıyor ve tamamen kazandırıyor) olarak kullanılırken; Aslan'ın (2007) çalışmasında dörtlü seçenek (çok yeterli, yeterli, yetersiz ve çok yetersiz) kullanmasının olabileceği düşünülmektedir.

Sınıf öğretmenleri, uygulamadaki 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın girişimci birey özelliklerinden yeni bir ürün ortaya koyma, yaratıcı düşünme, risk alma ve problem çözme özelliklerini en az kazandırdığını düşünmektedirler. 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yer alan girişimci birey özelliklerinin de incelendiği bu çalışmada, sınıf öğretmenlerinin az kazandırıldığını ifade ettikleri girişimci birey özelliklerinden yeni bir ürün ortaya koyma, yaratıcı düşünme ve risk alma özellikleri 2009 programında en az düzeyde yer alan özellikler arasındadır. Bu bağlamda, programda düşük seviyede yer alan bu özelliklerin öğretmen görüşlerine göre de az kazandırıldığının düşünülmesi, öğretim programlarının içeriğinin amaçlara ulaşma

noktasında önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca, öğretmenlerin en az kazandırıldığını düşündükleri problem çözme girişimci birey özelliği ise, programda yer verilen diğer girişimci birey özelliklerine kıyasla orta düzeyde yer almaktadır. Buna rağmen, sınıf öğretmenlerinin problem çözme özelliğini en az kazandırılan beceriler arasında görmesi, problem çözme özelliğinin gelişmesi için çocuğun gerçek hayat problemleriyle karşı karşıya gelmesiyle ilişkili olduğundan kaynaklandığı düşünülmektedir. Bektaş ve Horzum'a (2010) göre gerçek dünya problemleri öğrencilere bilgi ve beceri kazandırabilmekte ve bu beceriler kazandırılırken, öğrenciler tek bir çözümü olmayan problemlere çözüm üretmeye çalışır ve farklı çözüm yolları araştırırlar. Gerçek hayat problemlerinin öğretim programlarında ve ders kitaplarında yer alması ile birlikte aslında programda çokça yer verilen problem çözme becerisinin kazandırılması için olumlu adımların atılabileceği düşünülmektedir.

Sınıf öğretmenleri, 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın girişimci birey özelliklerinden etkili iletişim, grup çalışmasına katılma, kendini ifade etme, olumlu düşünme, güvenilir olma, karar verme ve kaynakları etkili/verimli kullanma özelliklerini ise en fazla kazandırdığını düşünmektedirler. Bu girişimci birey özelliklerinin, incelenen 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yer alan özellikler içerisinde orta düzeyin üstünde yer alması, öğretmenlerin bu görüşlerini destekler nitelikte bir bulgu olduğu düşünülmektedir.

5.2 SONUÇLAR

Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda ulaşılan sonuçlar araştırmanın alt problemlerine göre aşağıda yer almaktadır:

5.2.1 Birinci Alt Problemle Elde Edilen Bulgulara İlişkin Sonuçlar

1. 1926, 1936, 1948, 1968 ve 1998 Hayat Bilgisi Öğretim Programları'nda girişimcilik veya girişimci birey özellikleri ayrı bir başlık veya konu olarak

ele alınmamıştır. 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda girişimcilik bir beceri ve ara disiplin olarak ele alınmıştır.

2. 1926 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda, programın hedeflerinde girişimci birey özelliklerinden araştırmacı, başarıya ihtiyacı, kendini ifade etme ve grup çalışmasına katılma özelliklerine ait içerik yer almaktadır. Program içeriğinde ise, grup çalışmasına katılma ve zamanı etkili kullanma özelliklerine ait içerik yer almaktadır.
3. 1936 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda, programın hedeflerinde girişimci birey özelliklerine ait bir içerik yer almamaktadır. Program içeriğinde ise, araştırmacı, sorumluluk sahibi, grup çalışmasına katılma, zamanı etkili kullanma ve kaynakları etkili/verimli kullanma özelliklerine ait içerik yer almaktadır.
4. 1948 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda, programın amaçlarında girişimci birey özelliklerinden sorumluluk sahibi, güvenilir olma, grup çalışmasına katılma ve araştırmacı özelliklerine ait içerik yer almaktadır. Program içeriğinde ise, sorumluluk sahibi, zamanı etkili kullanma ve kaynakları etkili/verimli kullanma özelliklerine ait içerik yer almaktadır.
5. 1968 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda, programın amaçlarında girişimci birey özelliklerinden araştırmacı, zamanı etkili kullanma, kaynakları etkili/verimli kullanma, sorumluluk sahibi, güvenilir olma ve planlı olma özelliklerine ait içerik yer almaktadır. Program içeriğinde ise, zamanı etkili kullanma ve kaynakları etkili/verimli kullanma özelliklerine ait içerik yer almaktadır.
6. 1998 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda, programın genel hedeflerinde girişimci birey özelliklerinden özgüven sahibi olma, grup çalışmasına katılma, yaratıcı düşünme, planlı olma, sorumluluk sahibi ve kaynakları etkili/verimli kullanma özelliklerine ait içerik yer almaktadır. Programın özel hedeflerinde ve içeriğinde ise, kaynakları etkili/verimli kullanma, sorumluluk sahibi, etkili iletişim, zamanı etkili kullanma, liderlik, grup çalışmasına katılma, olumlu düşünme, hatalarından ders çıkarma, özgüven sahibi olma, kendini ifade etme, karar verme, yeni bir ürün ortaya koyma ve planlı olma özelliklerine ait içerik yer almaktadır.

7. 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın öğelerinde (beceriler, kişisel nitelikler, ara disiplinler, zekâ alanları ve kazanımlar) girişimci birey özelliklerinin hepsine ait içerik yer almaktadır.

5.2.2 İkinci Alt Problemle Elde Edilen Bulgulara İlişkin Sonuçlar

1. 1926 ve 1936 Hayat Bilgisi Öğretim Programları'nda 5, 1948 ve 1968 Hayat Bilgisi Öğretim Programları'nda 6, 1998 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda 14 ve 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda ise 24 farklı girişimci birey özelliği yer almaktadır.
2. Girişimci birey özelliklerinden cesaretli olma, ikna etme/inandırma, kararlı olma, problem çözme, risk alma, sempatik ve esprili olma ve zengin hayal gücüne sahip olma özellikleri ilk kez 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yer almıştır.
3. Girişimci birey özellikleri, 1926 programında 7, 1936 ve 1948 programlarında 12, 1968 programında 9, 1998 programında 75 ve 2009 programında 262 farklı yerde yer almaktadır.
4. 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yer alan girişimci birey özellikleri geçmiş yıllardaki programlara göre hem nicelik hem de nitelik olarak daha fazla yer almaktadır.
5. 1926 programında grup çalışmasına katılma, 1936 programında araştırmacı, 1948 programında kaynakları etkili/verimli kullanma, 1968 programında zamanı etkili kullanma, 1998 programında grup çalışmasına katılma ve 2009 programında araştırmacı en fazla düzeyde yer alan girişimci birey özellikleridir.
6. 1926 programında araştırmacı, başarıya ihtiyacı, kendini ifade etme ve zamanı etkili kullanma, 1936 programında grup çalışmasına katılma, sorumluluk sahibi ve zamanı etkili kullanma, 1948 programında araştırmacı grup çalışmasına katılma ve güvenilir olma, 1968 programında araştırmacı, güvenilir olma, planlı olma ve sorumluluk sahibi, 1998 programında hatalarından ders çıkarma, karar verme, olumlu düşünme, yaratıcı düşünme ve yeni bir ürün ortaya koyma ve 2009 programında kararlı olma en az düzeyde yer alan girişimci birey özellikleridir.

5.2.3 Üçüncü Alt Problemle Elde Edilen Bulgulara İlişkin Sonuçlar

1. Sınıf öğretmenlerinin yarıdan fazlası, 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın girişimci birey özelliklerini az kazandırdığını düşünmektedir.
2. Sınıf öğretmenleri, 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın girişimci birey özelliklerinden yeni bir ürün ortaya koyma, yaratıcı düşünme, risk alma ve problem çözme özelliklerini en az düzeyde kazandırdığını düşünmektedir.
3. Sınıf öğretmenleri, 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın girişimci birey özelliklerinden etkili iletişim, grup çalışmasına katılma, kendini ifade etme, olumlu düşünme, güvenilir olma, karar verme ve kaynakları etkili/verimli kullanma özelliklerini en fazla kazandırdığı görüşündedir.

5.3 ÖNERİLER

Hayat bilgisi öğretim programlarında girişimci birey özelliklerinin incelenmesi ve bu özelliklerin kazandırılabilirliğine yönelik öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmanın sonuçlarından hareketle yapılan öneriler iki başlık altında toplanmıştır.

5.3.1 Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler

1. Girişimci birey özelliklerinden yeni bir ürün ortaya koyma, yaratıcı düşünme, risk alma ve problem çözme özelliklerinin daha iyi kazandırılabilmesi için hazırlanacak olan programlarda bu özelliklere daha çok yer verilebilir.
2. 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yer alan girişimcilik becerisi ve girişimcilik ara disiplini, girişimci birey özelliklerinin hepsini kapsamamaktadır. Bunun için, 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yer alan girişimcilik becerisi ve ara disiplini birlikte ele alınıp geliştirilebilir.
3. İlkokul ve diğer kademelerdeki okullarda girişimcilik ile ilgili etkinlikler geliştirilip, bu etkinlikler kapsamında başarılı girişimciler öğrencilere tanıtılabilir.
4. Sınıf öğretmenlerinin en az kazandırıldığını düşündükleri girişimci birey özelliklerinden yeni bir ürün ortaya koyma, yaratıcı düşünme, risk alma ve

problem çözüme özelliklerine yönelik, okulların bulunduğu çevre ve kendi sorunlarına ilişkin proje ve etkinlikler geliştirilmesi için öğrenciler teşvik edilebilir.

5.3.2 İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Hayat bilgisi ders/çalışma kitapları girişimci birey özellikleri açısından incelenebilir.
2. İlkokul düzeyindeki diğer derslere ait öğretim programları ve ders kitapları girişimci birey özellikleri açısından taranabilir.
3. Sınıf öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda girişimci birey özelliklerinin neler olduğuna yönelik nitel bir araştırma yapılabilir.
4. Öğrencilerin sahip oldukları girişimci birey özelliklerini belirlemek amacıyla ölçme araçları geliştirilebilir.
5. Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki ilgili başkanlık tarafından girişimci birey yetiştirmeye yönelik etkinlikler hazırlanıp, bu etkinlikler özel bir web sitesi aracılığıyla öğretmenlerin erişimine sunulabilir.
6. Girişimcilik ve girişimci birey yetiştirme konusunda ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından yaygın ve hizmet içi eğitim faaliyetleri düzenlenebilir.

KAYNAKÇA

- Acar, D. (2006). *1962 ve 2005 Yılları Arası Hayat Bilgisi, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Atatürk Kavramının İçerik Analizi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Acat, B., Anılan, H., Girmen, P. ve Anagün, S. (2005). Öğretmen adaylarının ilköğretim hayat bilgisi programında yer alan becerilere sahip olma düzeylerine ilişkin görüşleri (Eskişehir ili örneği). *Eğitimde Yansımalar VIII. Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu*. Erciyes Üniversitesi Sabancı Kültür Sitesi, Kayseri, 394-405.
- Açıkgöz, Ü. K. (2007). *Aktif Öğrenme*. İzmir: Biliş Yayınları.
- Aydın, R. (2003). *Entrepreneurship and Economic Transition*. Tinbergen Institute Discussion Paper, Amsterdam, 4.
- Akbaba, T. (2004). Cumhuriyet Döneminde Program Geliştirme Çalışmaları. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 5, 54-55.
- Akdoğan, A. ve Cingöz, A. (2006). İç Girişimciliğe Verilen Önem Düzeyi ve İç Girişimciliği Etkileyen Örgütsel Faktörlerin Belirlenmesine Yönelik Kayseri İlinde Bir Araştırma. *Uluslararası Girişimcilik Kongresi*. Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi, Bişkek, 25-27.
- Akgün, Ö. E., Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Demirel, F. ve Karadeniz, Ş. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (7. baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayın Dağıtım.
- Akhtar, A., Keith, J. T. ve Tariq, R. H. (2009). Entrepreneurial Inclinations of Prospective Teachers. *New Horizons in Education*, 57(2), 1-16.
- Akın, A. (2010). İnsan Sermayesi Kaynakları Açısından Girişimci Özellikleri (Anadolu Girişimcileri Üzerinde Bir Araştırma). *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(26), 8-22.
- Akpınar, S. (2009). *Girişimciliğin Temel Bilgileri*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.

- Aktürk, E. (2012). *Üniversite Öğrencilerinin Kişilik Özelliklerinin Girişimcilik Eğilimleri Üzerindeki Etkisi: Düzce Üniversitesinde Bir Araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akyürek, Ç. (2013). *İlkokul Öğretmenlerinin Girişimcilik Becerisine Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akyürek, Ç. ve Şahin, Ç. (2013). İlkokul Öğretmenlerinin Girişimcilik Becerisine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *EKEV Akademi Dergisi*, 17(57), 51-68.
- Akyüz, Y. (2008). *Türk Eğitim Tarihi* (12. Baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Altan, M. Z. (2014). *Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı: Girişimci Öğretim Girişimci Öğretmen*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Arıkan, S. (2002). *Girişimcilik Temel Kavramlar ve Bazı Güncel Konular*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Arslan, K. (2002). Üniversiteli Gençlerde Mesleki Tercihler ve Girişimcilik Eğilimleri. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 6, 1-11.
- Arslan, M. (2000). Cumhuriyet Dönemi İlköğretim Programları ve Belli Başlı Özellikleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 146.
- Aslan, R. (2007). *Öğretmen Görüşlerine Göre İlköğretim Birinci Basamaktaki Öğrencilerin Temel Bilgi, Beceri ve Değerleri Kazanma Düzeyleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Avşar, M. (2007). *Yüksek Öğretimde Öğrencilerin Girişimcilik Eğilimlerinin Araştırılması, Çukurova Üniversitesinde Bir Uygulama*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aykan, E. (2002). *Girişimcilik ve Girişimcilerin Liderlik Davranışları (Kayseri'de Bir Uygulama)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Aytaç, Ö. ve İlhan, S. (2007). Girişimcilik ve Girişimci Kültür: Sosyolojik Bir Perspektif. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18, 101-120.
- Aytaç, Ö. (2006). Girişimcilik: Sosyo-Kültürel Bir Perspektif. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15, 139-160.
- Bacanak, A., Ülküdür, M. A. ve Öner, F. (27-30 Haziran 2012). Fen ve Teknoloji Dersi Öğretmenlerinin Girişimcilik Becerisi ve Etkisi İle İlgili Görüşleri: Nitel Bir Araştırma. *X. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi Bildiri Kitapçığı*. Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Bahçe, A. (2010). *Hayat Bilgisi Öğretiminde Değerlerin Kazandırılma Düzeylerinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Baymur, F. (1947). *Hayat Bilgisi Dersleri*. Ankara: İnkılap Kitapevi.
- Baymur, F. (1937). *Hayat Bilgisi Öğretimi*. İstanbul: Devlet Basımevi.
- Baysal, N. (2006). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu. *Yeni İlköğretim Programları (1-5. Sınıflar)*. K. Kıroğlu (Edt.). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Bektaş, M. ve Horzum, M. B. (2010). *Otantik Öğrenme* (1. Baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Bektaş, M. (2009). Hayat Bilgisi Dersinin Dünü Bugünü. *İlköğretim Hayat Bilgisi Öğretimi ve Öğretmen El Kitabı*. S. Öğülmüş (Edt.). (Birinci baskı), s. 13-29. Ankara: Pegem Akademi.
- Bektaş, M. (2007). *Hayat Bilgisi Dersinde Ailelerin Çoklu Zekâ Kuramı Hakkında Bilgilendirilme Biçimlerinin ve Öğrencilerin Farklı Baskın Zekâ Gruplarında Yer Almalarının Proje Başarıları ve Tutumlarına Etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bektaş, M. (2001). *Hayat Bilgisi Programlarının Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Belet, D. (1999). İlköğretim Kurumlarında Uygulanan Hayat Bilgisi Programının Değerlendirilmesi. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1-2), 77-91.
- Berglung, K. ve Wigren, C. (2012). Social Entrepreneurship: The Shaping of a Different Story. *Journal Of Critical Postmodern Organization Science*, 10(1/2), 9-22.
- Berk, E. (2009). *Girişimcilik dersinin etkililiğinin değerlendirilmesi*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı EARGED.
- Bıkmaz, F. (2013). İlk mektepler (Müfredat) Programı (Hayat Bilgisi Dersi). *Cumhuriyetin İlanından 2013'e Öğretim Programlarının Analizi (Hayat Bilgisi Örneği)*. F. D. Gözütok ve F. Bıkmaz (Edt.). s. 45-72. Ankara: Yargı Yayınları.
- Binbaşıoğlu, C. (2003). *Hayat Bilgisi Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Binbaşıoğlu, C. (1995). *Eğitim Psikolojisi* (9. Baskı). Ankara: Yargıcı Matbaa.
- Binbaşıoğlu, C. (1991). Hayat Bilgisi Dersinin Amaçları. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 163, 16-24.
- Bissonnette, S. ve Richard, M. (2001). *Comment Construire Des Compétences En Classe, Chemelière / McGraw-Hill: Montréal*.
- Bozkurt, Ö. Ç., Kalkan, A., Koyuncu, O. ve Alparşlan, A. M. (2012). Türkiye'de Girişimciliğin Gelişimi: Girişimciler Üzerinde Nitel Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(15), 229-247.
- Bozkurt, Ö. Ç. ve Alparşlan, A. M. (2013). Girişimcilerde Bulunması Gereken Özellikler İle Girişimcilik Eğitimi: Girişimci ve Öğrenci Görüşleri. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 8(1), 7-28.
- Börü, D. (2006). *Girişimcilik Eğilimi: Marmara Üniversitesi İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Casson, M. (2003). *The Entrepreneur an Economic Theory* (Second Edition). Northampton: Edward Elgar Publishing.
- Cicioğlu, H. (1985). *Türkiye Cumhuriyetinde İlk ve Orta Öğretim (Tarihi Gelişimi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Çağlar, A. (1999). 75. Yılında Cumhuriyet'in İlköğretim Birikimi. *75 Yılda Eğitim*. F. Gök (Edt.). s. 125–144. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Çelik, Z. (2012). *Politika ve Uygulama Bağlamında Türk Eğitim Sisteminde Yaşanan Dönüşümler: 2004 İlköğretim Müfredat Reformu Örneği*. Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çınar, İ. (2008). İlköğretimin Önemi ve Öğretmen. *Eğitişim Dergisi*, 20, 1-28.
- Çilenti, K. (1988). *Eğitim Teknolojisi ve Öğretim*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Daniel, J. ve Fuline, Jr. (2013). *Community Development Through Entrepreneurship Education: The Perceived Efficacy of Community Colleges and Their Entrepreneurship Programs*. Doktora Tezi, Capella University, Minneapolis. 28 Eylül 2015 tarihinde <http://search.proquest.com/pqdtglobal/docview/304896241/> sayfasından erişilmiştir.
- Demirel, E. T. (2003). *Girişimcilik Kültürü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirel, Ö. (2004). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme Öğretme Sanatı*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (2003). Türkiye'de Program Geliştirme Uygulamaları. *Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7, 27-43.
- Deveci, H. (2015). *Çocuklara Girişimcilik Kazandırmada Sosyal Bilgilerin Rolü: Bir Araştırma Örneği*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Dionnet, S. (2002). *Competences, Competences Transversales et Systeme Educatif, Evaluation de la rénovation de l'enseignement primaire*, Document De Travail Service de la Recherche en Éducation, Genève: Suisse.
- Doğan, E. (2002). Eğitimde Küreselleşme: *Eğitim Araştırmaları Dergisi*. 6, 89-98.

- Douglas, E. (2009). Looking At The Word Through Entrepreneurial Lenses. *Understanding The Entrepreneurial Mind*. L. Carsrud ve Malin Brannback (Editörler). s. 2-4. New York: Springer.
- Drucker, P. F. (1993). *Innovation and Entrepreneurship*. New York: Harper and Row Publishing.
- Eraslan, L. (2011). İlköğretim Programlarında Girişimcilik Öğretimi. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi* 27, 82-94.
- Erdurur, K. (2012). *Turizm Lisans Eğitimi Alan Öğrencilerin Girişimci Kişilik Özelliklerinin Girişimcilik Eğilimine Etkisi: Akçakoca Turizm İşletmeciliği Ve Otelcilik Yüksekokulu Örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gardner, H. (2006). *Eğitimli Akıl: Olayların ve Standart Testlerin Ötesinde, Her Çocuğun Hak Ettiği Eğitim Sistemi*. (Çev. Ö. Akbaş). İstanbul: Morpa Yayıncılık.
- Gartner, W. B. ve Carter, N. M. (2003). *Entrepreneurial Behaviour and Firm Organizing Processes, the Handbook of Entrepreneurship Research*, Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 195.
- Gedeon, S. (2010). What is Entrepreneurship? *Entrepreneurial Practice Review*, 1(3), 16-35.
- Gömleksiz, M. N. ve Kan, A. Ü. (2009). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Eleştirel Düşünme, Yaratıcı Düşünme Ve Girişimcilik Becerilerini Kazandırmadaki Etkililiğinin Belirlenmesi (Diyarbakır İli Örneği). *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 1, 39-49.
- Gözek, S. (2006). *Girişimci Adayının Özellikleri, Girişimcilik Eğilimleri Ve Girişimci Adaylarına Sağlanan Destekler*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Gözütok, F. D. (2003). Türkiye’de Program Geliştirme Çalışmaları. *Milli Eğitim Dergisi*, 160, 1-13.
- Güçlü, N., Yel, S. ve Albayrak, F. (2001). Hayat Bilgisi Dersinin Öğretimi ve İçerik. *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu*. L. Küçükahmet (Edt.). Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Gülcan, M. G., Türkeli, Y., Parabakan, F., Şölen, A., ve Albayrak, F. (2003). *Türkiye’de İlköğretim: Dünü, Bugünü, Yarını*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Güler, B. K. (2000). *Sosyal Girişimcilik*. Ankara: Efil Yayınevi.
- Güleryüz, H. (2008). *Hayat Bilgisi Öğretimi ve Programı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Güneş, F. (2012). Bologna Süreci ile Yükseköğretimde Öngörülen Beceri ve Yetkinlikler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2(1), 1-9.
- Güney, S. (2015). *Girişimcilik* (4.Baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Gürdoğan, N. (2012). *Girişimcilik ve Girişimcilik Kültürü*. İstanbul: İGİAD.
- Güven, İ. (2012). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Naturel Yayıncılık.
- Güven, S. (2010). Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının Girişimcilik Özellikleri Açısından İncelenmesi. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 5(1), 49-57.
- Güven, S. (2009). New Primary Education Course Programmes and Entrepreneurship. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 1,(1), 265-290.
- Hısrich Robert D. ve Peters Michael P. (2002), *Enterpreneurship*. USA: Mc. Graw-HillIrwin.
- Holland, J. L. (1985). *Making Vocational Choices*. Englewood Cliffs. NJ: Prentice Hall.
- Hotaman, D. (2008). *Yeni İlköğretim Programının Kazandırmayı Öngördüğü Temel Becerilerin Öğretmen, Veli ve Öğrenci Alguları Doğrultusunda Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- İbicioğlu, H., Taş, S. ve Özmen, İ. (2010). Üniversite Eğitiminin Girişimcilik Düşüncesinin Değişimine Etkisi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama. *Akdeniz Üniversitesi Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 2(1), 53-74.
- İlhan, S. (2005). Bazı Değişkenler Açısından Elazığ’da Girişimcilik Profili. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(1), 217-248.

- İlhan, S. (2004). Girişimcilik ve Sosyo-Ekonomik Süreçteki Rolü. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 70-72.
- İN, N. (2015). *1968-2012 Yılları Arasında 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Kitaplarında Yer Alan Girişimcilik Becerilerinin İçerik Analizi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- İraz, R. (2006). Küresel Rekabet Ortamında Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Ulusal Sosyo-Ekonomik Sisteme Katkıları Açısından Değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 223-236.
- Kalaycı, N. (2004). *Cumhuriyet Döneminde İlköğretim Hükümet Programları ve Uygulamalar*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Karabağ, G. ve İnal, S. (2009). Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Tanıtımı. *İlköğretim Hayat Bilgisi Öğretimi ve Öğretmen El Kitabı*. S. Öğülmüş (Edt.).(Birinci Baskı), s. 31-58. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Karabey, C. N. ve Bingöl, D. (2010). Girişimciliğin Başlangıcı Olarak Fırsat Tanımlama. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İktisadi Enstitüsü Dergisi*, 21(67), 9 – 31.
- Karagöz, M. (2009). *Girişimcilik Profili Araştırması: Isparta İli Örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karagöz, S. ve Green, E. K. (1965). *Yeni İlkokul Programı Taslağı ve Ünite Çalışmaları*. Ankara: MEB Yayınları.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler ve Teknikler*. Ankara: Nobel Yayın.
- Kaptan, S. (1995). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*. (10. Baskı). Ankara: Rehber Yayın Evi.
- Kazu, İ. Y. (2004). İçeriğin Belirlenmesi. *Öğretimde Planlama Uygulama Değerlendirme*. M. Gürol, (Ed.). (Birinci Baskı), s. 71-82. Ankara: Nobel Yayınevi.

- Kıncal, R. (1993). Türkiye’de İlkokul Programlarının (1936 İlkokul Programı) Hazırlanmasında Demografik, Ekonomik, Siyasal ve Kültürel Faktörlerin Yeri. *Eğitim Bilimleri Birinci Ulusal Kongresi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimler Fakültesi Yayınları, s, 299-307.
- Kirzner, I. M. (1973). *Competition and Entrepreneurship*. Chicago: University of Chicago Press.
- Kocaoluk, M. F. (1998). *İlköğretim Okulu Programı*, (30. Baskı). İstanbul: Kocaoluk Yayınevi.
- Koçer, H. A. (1987). *Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu*. Ankara: Uzman Yayıncılık.
- Koçyiğit, E. (2013). *Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Özelliklerinin Belirlenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kutlu, Ö. (2006). Üst Düzey Süreçleri Belirleme Yolları: Yeni Durum Belirleme Yaklaşımları. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 31(335), 15-21.
- Kuzgun, Y. (2004). Bireysel farklılıklar ve eğitime yansımaları. *Eğitimde Bireysel Farklılıklar*. Y. Kuzgun ve D. Deryakulu (Editörler), 1-11. Ankara: Nobel Yayınları.
- Küçükahmet, L. (2000). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kültür Bakanlığı Dergisi. (1937). Yeni İlkokul Müfredat Programı, 20(1), 161-197.
- Luca, M. R. and Laura, T. D. (2011). University-Enterprise Partnership in Training Entrepreneurship. *Bulletin of the Transilvania University of Braşov*, 4(53), No.1 Series VII: Social Sciences, 61-62.
- MEB (2010). *İlköğretim 1., 2. ve 3. Sınıflar Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- MEB, (2009). *İlköğretim 1, 2 ve 3. Sınıflar Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB (2005). *İlköğretim 1., 2. ve 3. Sınıflar Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.

- MEB, (1968). *İlkokul Programı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB, (1962). *İlkokul Programı Taslağı*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- MEB, (1948). *İlkokul Programı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB, (1936). *İlkokul Programı*. İstanbul: Devlet Basımevi.
- MEB, (1926). *İlkokul Müfredat Programı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Metais, J. L. (2003). Internatinal Trends İn Primary Education. *INCA Thematic Study*, 25, 2005.
- Mueller, S. L. ve Thomas, A. S. (2001). Culture and Entrepreneurial Potential: A nine Countrystudy of Locus of Control and İnnovativeness. *Journal of Business Venturing*, 16(1), 51-75.
- Mutluer, C. (2013). Sosyal Bilgiler Programlarında Yer Alan Beceriler Hakkında Sosyal Bilgiler Öğretmen Görüşleri (İzmir Menemen Örneğı). *Turkish Studies–International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkishor Turkic*, 8(7), 355-362.
- Müftüoğlu T., Ürper, Y., Başar, M. ve Tosunoğlu, B. T. (2005). *Girişimcilik*. Y. Odabaşı (Editör). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Müftüoğlu, M.T. ve Durukan T. (2004). *Girişimcilik ve KOBİ'ler*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- OECD. (2001). The skills, training and qualifications of guidance workers. *National Centre for Guidance in Education*. Mccarthy, J. (Ed.). Ireland.
- Oruç, Ş. ve Ulusoy, K. (2008). Sosyal Bilgiler Öğretimi Alanında Yapılan Tez Çalışmaları. *Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 121-132.
- Öğülmüş, S. (2004). İlköğretim Programlarında Yeni Yaklaşımlar: Hayat Bilgisi (1-3 sınıf). *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 5, 54-55.
- Özatalay, H. (2007). *İlköğretim I. Kademe Türkçe Öğretim Programında Öğrencilere Kazandırılması Hedeflenen Temel Becerilerin Ders Kitaplarında Kullanılmasına İlişkin Durum Çalışması*. Yayınlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Özbey, S. Ö. (2001). *Türkiye’de Hayat Bilgisi Öğretim Programlarının Tarihsel Gelişimi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özdemir, M. (1998). *Hayat Bilgisi Öğrenme ve Öğretme Etkinlikleri*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Öztürk, C. (2006). Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinlerarası Bir Bakış. *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, C. Öztürk (Edt.) s. 21-50. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Öztürk, C. ve Dilek, D. (2009). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Polat, S., Koçak, B., Çermik, F., Meral, E. ve Boztaş, M. (2015). İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Girişimcilik Kazanımı Açısından Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *EKEV Akademi Dergisi*, 13(62), 455-470.
- Praag, C., Mirjam V. (1999). Some Classic Views on Entrepreneurship. *De Economist*, 147(3), 311- 335.
- Ronstadt, R. C. (1984). *Entrepreneurship: Text, Cases, and Notes*. Lord Publishing.
- Saskatchewan (2001). *Aboriginal Student Achievement and Positive Learning Outcomes in Canadian Schools: Promising Practices*. Diverse Educational Systems and Learning Animation Theme Bundle Literature Review.
- Semerci, N. ve Yanpar Yelken, T. (2010). İlköğretim Programlarındaki Ortak Temel Becerilerine İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 8(2), 47-54.
- Sezer, U. (2015). *Girişimcilik Programları Eğitimlerinin Öğrencilerin Girişimcilik Eğilimleri Üzerine Etkilerinin Analizi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sönmez, V. (2005). *Hayat ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Öğretmen Kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V. (1999). *Hayat Bilgisi Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*. İstanbul: MEB.

- Sönmez, V. (1998). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Öğretmen El Kitabı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Spence, S. H. (2003). Social Skills Training With Children and Young People: Theory, Evidence and Practice. *Child And Adolescent Mental Health*, 8(2), 84-96.
- Şahin, Ç. (2009). Cumhuriyet Dönemi İlköğretim Programlarında Esnek Program ve Uygulanması. *Milli Eğitim Dergisi*, 171, 167-176.
- Şahin, M. (2009). Cumhuriyetin Kuruluşundan Günümüze Türkiye’de Hayat Bilgisi Dersi Programlarının Gelişimi. *The Journal of International Social Research*, 2(8), 402-410.
- Şahin, H. (2003). *Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında İçeriğin Hazırlanması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TTKB, (2006). XVII. Milli Eğitim Şurası.
- TTKB, (1996). XV. Milli Eğitim Şurası.
- Tan, M., Temiz, K. (2003). Fen Öğretiminde Bilimsel Süreç Becerilerinin Yeri ve Önemi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(13), 89-100.
- Tanrıseven, N. H. (2004). *Avrupa Birliği Genel Sekreterliği Avrupa Birliğinde Girişimciliğin Teşvik Edilmesi İçin İzlenen Politikalar ve Türkiye’deki Politikaların Avrupa Birliği Uygulamalarına Uyumu*. Sektörel ve Bölgesel Politikalar Dairesi.
- Tanrıverdi, B. , Polat, S. ve Apak, Ö. (14-16 Kasım 2005). Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Yer Alan Kazanımların Gerçekleştirilebilirlik Düzeyleri. *Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu Bildiri Kitapçığı*, Erciyes Üniversitesi, Sabancı Kültür Sitesi, Kayseri.
- Tardif, J. (1997). *Pour un Enseignement Strategique*. Montreal: Editions Logiques.
- Taşdemirci, E. (2001). *Türklerde Eğitim, Türk Düşünce Tarihi*. Hazırlayan: Hüseyin Gazi Topdemir. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Tazebay, A. (2000). *İlköğretim Programları ve Gelişmeler*. Ankara: Nobel Yayınları.

- Tek, T. (2008). *Kadınlarda Girişimcilik Eğilimleri ve Dumlupınar Üniversitesi Bayan Lisansüstü Öğrencilerinde Bir Uygulama*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tekışık, H. H. (1992). İlköğretim Okullarında Program Geliştirme. *Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(8), 351-362.
- Tekin, M. (2006). *Girişimcilik ve Küçük İşletme Yöneticiliği*. Konya: Günay Yayıncılık.
- Tekin, M. (1999). *Girişimcilik: Kendi İşini Kurma ve İşletme*. Konya: Damla Basımevi.
- Tertemiz, N. (2000). Cumhuriyet Döneminde İlköğretim. *İlköğretim Programları ve Gelişmeler (Program Geliştirme İlke ve Teknikleri Açısından Değerlendirilmesi)*. A. Tazebay (Edt.) Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tikici, M. ve Aksoy, A. (2009). *Girişimcilik ve Küçük İşletmeler*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Top, S. (2006). *Girişimcilik Keşif Süreci*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Topkaya, Ö. (2013). Tarihsel Süreçte Girişimcik Teorisi: Girişimciliğin Ekonomik Büyüme Ve İstihdam Boyutu. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 8(1), 29-54.
- Topses, G. (2001). Hayat Bilgisi Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Hazırlama Gerekçesi. *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu*. L. Küçükahmet (Edt.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Türe, E. (2013). 1936 İlkokul Programı (Hayat Bilgisi Dersi). *Cumhuriyetin İlanından 2013'e Öğretim Programlarının Analizi (Hayat Bilgisi Örneği)*. F. D. Gözütok ve F. Bıkmaz (Edt.). s. 80-100. Ankara: Yargı Yayınları.
- Türer, C. (1992). Hayat Bilgisi Dersinin Önemi ve Öğretim Şekli. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(8), 259-262.
- Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği. (TÜSİAD) (2002). *Türkiye'de Girişimcilik*, Yayın No. TÜSİAD-T/2002-12/340), s. 47.

- Ucbasaran, D., Westhead, P. ve Wright, M. (2001). The Focus of Entrepreneurial Research: Contextual and Process issues. *Entrepreneurship Theory And Practice*, 25(4), 57-80.
- Üstünlüoğlu, E. (2006). Üst Düzey Düşünme Becerilerini Geliştirmede Bilişsel Soruların Rolü. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 31(331), 17-24.
- Variş, F. (1996). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Alkım Yayınları.
- Variş, F. (1988). *Eğitimde Program Gelistirme Teori ve Teknikler*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Varol, A. ve Güler, M. E. (2005). *Girişimcilik*. İstanbul: Ya-Pa Yayın Pazarlama San. Tic. A.Ş.
- Vesper, K. H. (1984). Three Faces of Corporate Entrepreneurship. *Frontiers of Entrepreneurship Research*. Hornaday, J.A., Tarpley, F.A., Timmons, J. ve Vesper, K.H. (Editörler), 294-320. Babson College, Wellesley, MA.
- Yazıcı, O. (2014). *Ortaokul Yöneticilerinin Girişimcilik Yeterlilik Düzeyleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yeldan, E. (2001). *Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi Bölüşüm, Birikim ve Büyüme*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yıldız, S. ve Alp, S. (2012). Girişimcilik Teorisi Çerçevesinde Kobilerin Ekonomiye Etkileri ve Rekabet Koşullarını Etkileyen Faktörler. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 7(2), 29-49.
- Yurdakul, B. (2007). Yapılandırmacılık. *Eğitimde Yeni Yönelimler*. Ö. Demirel (Edt.). (İkinci Baskı), 39-65. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Wilson, H. E. ve Başgöz İ. (1973). *Türkiye Cumhuriyetinde Eğitim ve Atatürk*. Ankara: Dost Yayınları.

EKLER

Ek 1: Girişimci Birey Özelliklerinin Kazandırılabilirliğine Yönelik Sınıf Öğretmeni Görüş Anketi.

Ek 2: İzin Yazıları.

Ek 3: 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'ndaki 1, 2 ve 3. Sınıf Kazanımlarının Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkisi.

GİRİŞİMCİ BİREY ÖZELLİKLERİNİN KAZANDIRILABİLİRLİĞİNE YÖNELİK SINIF ÖĞRETMENİ GÖRÜŞ ANKETİ

Değerli Öğretmenim;

Bu çalışma, mevcut Hayat Bilgisi öğretim programının yürürlüğe girdiği (14.05.2009) tarihten itibaren en az 1 kere Hayat Bilgisi (1-3) dersini okutan öğretmenler ile yürütülecektir.

Uygulamadaki Hayat Bilgisi (1-3) öğretim programının aşağıda belirtilen girişimci birey özelliklerini ne düzeyde kazandırdığına ilişkin görüşleriniz istenmektedir. Size göre en uygun olan seçeneği işaretlediğiniz için teşekkür ederim.

Vereceğiniz bilgiler saklı tutularak, sadece bu bilimsel çalışma için kullanılacaktır.

Arş. Gör. Ensar AYDIN

1.Cinsiyet: E() K() 2.Mesleki Kıdem: 1-6() 7-12() 13-18() 19-24() 24+()

3.Öğrenim Durumu: Ön Lisans() Lisans() Yüksek Lisans() Doktora()

4.Mezun Olduğunuz Bölüm: Sınıf Öğretmenliği() Diğer (.....)

No	<u>MADDELER</u> Uygulamadaki Hayat Bilgisi(1-3) öğretim programı, girişimci birey özelliklerinden (özellikliğini) kazandırmaktadır.	HİÇ Kazandırmıyor (1)	AZ Kazandırmıyor (2)	Tamamen Kazandırmıyor (3)
1	Araştırmacı			
2	Başarma ihtiyacı			
3	Cesaretli olma			
4	Etkili iletişim			
5	Grup çalışmasına katılma			
6	Güvenilir olma			
7	Hatalarından ders çıkarma			
8	İkna etme/inandırma			
9	Karar verme			
10	Kararlı olma			
11	Kaynakları etkili/verimli kullanma			
12	Kendini ifade etme			
13	Liderlik			
14	Olumlu düşünme			
15	Özgüven sahibi olma			
16	Planlı olma			
17	Problem çözme			
18	Risk alma			
19	Sempatik ve esprili olma			
20	Sorumluluk sahibi			
21	Yaratıcı düşünme			
22	Yeni bir ürün ortaya koyma			
23	Zamanı etkili kullanma			
24	Zengin hayal gücüne sahip olma			

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : 81179084/044/
Konu : Anket Uygulama Ensar AYDIN

İLGİLİ MAKAMA

İlgi : Ensar AYDIN 10/08/2015 tarihli ve - sayılı yazı

Enstitümüz İlköğretim Ana Bilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı tezli yüksek lisans 1370Y48010 numaralı öğrencisi Ensar AYDIN yüksek lisans tezi araştırması kapsamında ; "*Girişimci Birey Özelliklerinin Kazandırabilirliğine Yönelik Sınıf Öğretmeni Görüşü*" anketini uygulamak istemektedir.

Uygun gördüğünüz takdirde anketi öğretmenlerinize uygulaması için gerekli izin kolaylığının sağlanması hususunda gereğini saygılarımla arz ederim.

Doç.Dr. Halil İbrahim SAĞLAM
Müdür Vekili

EKLER :
1- Anket Onay Formu (1 Sayfa)
2- Uygulanacak Anket Formu (1 Sayfa)

10/08/2015 V.H.K.İ
10/08/2015 Enst.Sek. V.

E.CENGİZ
A.YILMAZ

Evrak Doğrulama İçin : <http://193.140.253.232/envision.Sorgula/BelgeDogrulama.aspx?V=BELMTZAP>

Öğrenci İşleri Birimi Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü 54300
Hendek/Sakarya
Tel:0264 214 2454 Faks:0264 295 7492
E-Posta : egitim@sakarya.edu.tr Elektronik Ağ : www.egitim.sakarya.edu.tr

u belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

T.C.
SAKARYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 81181707-774.07-E.7973456
Konu : Anket Çalışması
(Ensar AYDIN)

11.08.2015

SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi : a) 10/08/2015 tarihli ve 81179084-044/10030 sayılı yazımız.
b) 11/08/2015 tarihli ve 81181707-774.07-E.7953525 sayılı onay.

Enstitümüz İlköğretim Ana Bilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı Tezli Yüksek Öğrencisi Ensar AYDIN'ın, ilgi (a) yazı ile talep edilen "Girişimci Birey Özelliklerinin Kazandırabilirliğine Yönelik Sınıf Öğretmeni Görüşü" konulu anket çalışması ile ilgili ilgi (b) onay ilişikte gönderimiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim

Mehmet GEVHER
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdür V.

FK
1-Valilik Ofisi (1 sayfa)

Güvenli - Elektronik İmzalı
Belge Ayrıştırıcı

12.08.2015

İsmail KARAKUŞ
Memur

Bu belge, Dışişleri Bakanlığı
B. Baskı 54290 Adıgözü Sok. SAKARYA
http://sakarya.meb.gov.tr/iletisim/iletisim/iletisim

Ayrıntılı bilgi için Elif AYDEMİR - Memur
Tel: (0 264) 251 36 01
Faks: (0 264) 251 36 01

İletişim: Sakarya İl Millî Eğitim Müdürlüğü - İletişim: Sakarya İl Millî Eğitim Müdürlüğü - E-Posta: iletisim@sakarya.meb.gov.tr - E-Posta: iletisim@sakarya.meb.gov.tr - E-Posta: iletisim@sakarya.meb.gov.tr

T.C.
SAKARYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 81181707-774.07-E.7953525
Konu : Anket Çalışması
(Ensar AYDIN)

11/08/2015

VALİLİK MAKAMINA

Sakarya Üniversitesi İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi Ensar AYDIN'ın "Girişimci Birey Özelliklerinin Kazandırabilirliğine Yönelik Sınıf Öğretmeni Görüşü" konulu anket çalışmasını İlimiz Adapazarı, Akyazı, Arifiye, Erenler, Hendek ve Serdivan İlçelerinde görev yapan sınıf öğretmenlerine uygulamak istediği Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğünün 10.08.2015 tarihli ve 81179084/044-10030 sayılı yazısı ile bildirilmiştir.

İlgili Ensar AYDIN'a ait "Girişimci Birey Özelliklerinin Kazandırabilirliğine Yönelik Sınıf Öğretmeni Görüşü" konulu ekli anketin; yasal gerekliliğin ilgili Kurum ve Okul Müdürlüklerince yerine getirilmesi, asli görevlerinde aksamaya meydan verilmemesi kaydıyla uygulanması, Müdürlüğümüzce uygun mütalaa edilmekte ise de;

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Mehmet GEVHER
İl Millî Eğitim Müdür V.

OLUR
11/08/2015

Latif MEMİŞ
Vali a.
Vali Yardımcısı

Resmî Daireler Kağıdı
B.İ.İ.İ. 54290 / 26-pazari / SAKARYA
<http://sakarya.tbmm.gov.tr> / <http://ozgimci.gov.tr> / meh.gov.tr

Ayrıntı için Etil AYDEMİR - Memur
Tel: 0308412513601
Faks: 0308412513601

Diğer işlemler için www.meb.gov.tr adresine 3525-84c7-333b-a454-ab12 kodu ile erişebilirsiniz.

2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programındaki 1. Sınıf Kazanımların Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkisi

1. SINIF			
Üniteler Girişimci Birey Özellikleri	OKUL HEYECANIM	BENİM EŞSİZ YUVAM	DÜN, BUGÜN, YARIN
Araştırmacı	A.1.25. Atatürk resmi, Türk Bayrağı, İstiklal Marşı ve Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi'nin sınıfta bulunma nedenleri hakkında sorular sorar. A.1.29. Bilgi edinebilmek için uygun sorular sorar ve resimli kaynaklardan yararlanır. A.1.37. Okula geliş ve gidişleri sırasında karşılaştığı insanlarla etkileşimde bulunurken nasıl davranması gerektiğini araştırır.	B.1.3. Canlıların nasıl beslendiklerini araştırır. B.1.8. Kendi çocukluğu hakkında araştırma yapar. B.1.13. Ailedeki yardımlaşmayı ve görev dağılımını araştırır, dayanışmaya günlük hayattan örnekler gösterir. B.1.26. Evindeki alet ve makineleri güvenli bir şekilde kullanmak için sorular sorar.	C.1.6. Atatürk'ün çocukluk anılarını araştırarak sınıfa sunar. C.1.14. Doğal afetlerin çevreyi nasıl değiştirdiğini araştırır. C.1.15. İnsanların çevreyi hangi yollarla değiştirdiğini ve bunun için neler yaptıklarını araştırır ve anlatır.
Etkili iletişim	A.1.17. Öğretmenin ve arkadaşlarının sözlerini kesmeden dinler.		
Grup çalışmasına katılma	A.1.10. Okul ve sınıf kurallarını belirleme çalışmalarına katılır ve bu kurallara uyar.		
Hatalarından ders çıkarma		B.1.17. Kendisinin ve ailesindekilerin hata yapabileceğini ve bunun doğal olduğunu kabul eder.	
Karar verme	A.1.3. Neleri kolayca yapabildiğine ve neleri yapmaktan hoşlandığına karar verir. A.1.7. Kullanacağı ders araç gereçlerini seçer. A.1.13. Görev almak istediği kulübü tercih etme nedenini açıklar.		
Kaynakları etkili/verimli kullanma	A.1.24. Okul ve sınıf eşyalarını tamir ve özenli kullanır. A.1.38. Okuldaki kaynakların neden bilinçli tüketilmesi gerektiğini açıklar.	B.1.10. Kişisel eşyalarını özenli kullanır. B.1.23. Evlerde kullanılan kaynakların hayatımızdaki yerini ve önemini belirtir. B.1.25. Aile bütçesi hazırlama çalışmalarına katılarak paranın	

		sınırlı bir kaynak olduğumu fark eder.	
Kendini ifade etme	A.1.1. Fiziksel özelliklerini fark ederek kendini anır ve tanır. A.1.19. Arkadaşları ile iyi ilişkiler geliştirme konusunda yapması gerekenleri sözlü olarak ifade eder.	B.1.18. Çevresindeki insanlara karşı hissettiği duyguları fark eder ve bunları uygun biçimde ifade eder. B.1.19. Evi ve ailesiyle ilgili duygu ve düşüncelerini özgün bir biçimde ifade eder.	C.1.5. Kısa bir öz geçmiş hazırlayarak kendini tanır. C.1.8. Bayram kutlamalarındaki duygularını sözlü olarak ifade eder.
Liderlik		B.1.20. Ailesindeki liderin/liderlerin ailedeki rolünü fark eder.	
Olumlu düşünme		B.1.9. Fiziksel özelliklerini tanıyarak bu özellikleri hakkında olumlu düşünür.	
Özgüven sahibi olma	A.1.1. Fiziksel özelliklerini fark ederek kendini tanıy ve tanır. A.1.2. Duygularını fark ederek kendini tanıy ve ifade eder.	B.1.9. Fiziksel özelliklerini tanıyarak bu özellikleri hakkında olumlu düşünür.	C.1.5. Kısa bir öz geçmiş hazırlayarak kendini tanır.
Planlı olma	A.1.4. Bir gününü nasıl geçireceğini planlar ve yaptığı plana uyar.		
Problem çözme	A.1.30. Okulda ortaya çıkan sorunları fark eder, karşılaşılabileceği her sorunun birden fazla çözümünü olabileceğini kabul eder.	B.1.27. Evde güvenlik kumullarına uyulmadığında doğabilecek sonuçlarla ilgili çıkarımlarda bulunur.	
Sorumluluk sahibi	A.1.15. Kulüp veya diğer grup çalışmalarında bir görevin tamamlanması için işbirliği yapar ve sorumluluğu paylaşır. A.1.40. Sınıfını, okulunu ve çevresini temiz tutmak ve korumak için sorumluluk alır.		
Yeni bir ürün ortaya koyma			C.1.7. Geçmişten günümüze, kılık kıyafette oluşan değişikliklerle araştırır ve bir kıyafet tasarlar.
Zamanı etkili kullanma		B.1.7. Günlük yaşamında oyun oynamak ve ders çalışmak için harcayacağı süreler arasında denge kurar.	

2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programındaki 2. Sınıf Kazanımların Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkisi

2.SINIF			
Üniteler	OKUL HEYECANIM	BENİM EŞSİZ YUVAM	DÜN, BUGÜN, YARIN
Girişimci Birey Özellikleri			
Araştırmacı	<p>A.2.5. Okul kurallarının neden konduğunu araştırır ve açıklar.</p> <p>A.2.12. Neden dengeli ve düzenli beslenmesi gerektiğini araştırır ve anlatır.</p> <p>A.2.29. Atatürk'ün öğrenim hayatı hakkında araştırma yapar ve bulgularını sunar.</p>	<p>B.2.11. Aile bireylerinin çocukluğunu araştırır.</p> <p>B.2.13. Her iş ve mesleğin gerekli ve saygın olduğunu takdir ederek herhangi bir mesleğin insanların hangi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olduğunu araştırır.</p> <p>B.2.14. Topluma örnek olan kişilerin çocukluğunu araştırır.</p> <p>B.2.18. Ailesindeki yardımlaşmayı gözlemleyerek, aile içinde üstlenebileceği görevlerle ilgili yeni fikirler üretir.</p> <p>B.2.26 Atatürk'ün önderliğinde Türk milletinin sahip olduğu hak ve hürriyetleri araştırır.</p>	<p>C.2.5. Aile büyüklerinin küçükken oynadığı oyunları araştırır, bu oyunlarla kendisinin ve arkadaşlarının oynadığı oyunları karşılaştırarak değişimi fark eder.</p> <p>C.2.6. Farklı ülkelerdeki çocukların beslenme, giyim ve oyun tarzlarındaki değişiklikleri araştırır ve sunar.</p> <p>C.2.11. Atatürk'ün hayatını araştırır ve araştırma sonuçlarını görse materyallerle destekleyerek sınıfa sunar.</p> <p>C.2.19. Geçmişten günümüze binalarda ne gibi değişiklikler olduğunu araştırır ve açıklar.</p> <p>C.2.21. Canlıların hayatta kalabilmeleri için nelere ihtiyaçları olduğunu araştırır.</p>
Etkili iletişim	<p>A.2.24. Özensiz iletişimin yaratacağı sorunları belirleyerek, öğretmeni ve arkadaşlarıyla iletişim kurarken nezaket ifadeleri kullanır</p>		
Grup çalışmasına katılma	<p>A.2.7. Kulüp veya grup çalışmalarını ile ilgili olarak geliştirilen bir proje üzerinde arkadaşlarıyla iş birliği yaparak çalışır.</p>		
Karar verme		<p>B.2.16. Aileyi ilgilendiren konularda karar alınırken görüş bildirir ve bunun insan hak ve hürriyetleriyle ilişkisini kurar.</p> <p>B.2.17. Evde uyulması gereken kuralların belirlenmesine katkıda bulunur.</p>	
Kararlı olma			
Kaynakları etkili/verimli kullanma	<p>A.2.2. Ders araç ve gereçlerini günlük ders programına göre hazırlar ve bunları uygun bir biçimde kullanır.</p> <p>A.2.16. Okul ve sınıf eşyalarını neden özenli kullanması gerektiğini açıklar.</p> <p>A.2.27. Okuldaki kaynakları bilinçli tüketmenin önemini</p>	<p>B.2.6. Evindeki iletişim araçlarını yerinde ve doğru kullanır.</p> <p>B.2.10. Zaman ifadelerini doğru kullanarak günlük ve haftalık plan yapar ve bu planlara uyar.</p> <p>B.2.28. İnsanların niçin tasarruf yaptıklarını araştırır ve</p>	

	açıklar. A.2.32. Kaynak kitaplardan nasıl yararlanacağımı açıklar ve bunlardan yararlanır.	yeterli para biriktirinceye kadar isteklerini erteler. B.2.31. Evdeki kaynakları bilinçli olarak tüketir.	
Kendini ifade etme		B.2.15. Aile bireyleri arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları gözlemler ve gözlem sonuçlarını çeşitli yollarla ifade eder. B.2.22. Duygularını kontrol ederek uygun biçimde ifade eder.	C.2.12. Bayram kutlamaları için yaptığı hazırlık çalışmalarını ve bayram sürecindeki duygularını özgün bir şekilde ifade eder.
Liderlik	A.2.9. Kulüp ve diğer grup çalışmalarında yapılacak işler konusunda arkadaşlarını yönlendirir, onları cesaretlendirir ve gerektiğinde yardımında bulunur. A.2.10. Grup çalışmaları sırasında başka gruplarla dayanışma içine girerek kendi grubuna destek sağlar.	B.2.27. Aile yaşamında aldığı liderlik rolünü açıklar.	C.2.9. Liderlerin, toplumların yaşantılarını nasıl değiştirdiğini açıklayarak, geçmişte ve günümüzde Türk toplumuna liderlik yapan kişiler hakkında sorular sorar.
Olumlu düşünme	A.2.23. Kendisinin ve arkadaşlarının etik olmayan davranışlarını fark eder, arkadaşlarıyla ilişkilerinde olumlu değerleri gözler.		
Özgüven sahibi olma	A.2.8. Görev aldığı kulüp veya grup çalışmalarının kişisel gelişimine katkısını açıklar. A.2.13. Okulda, kendisinin ve arkadaşlarının güçlü yanlarını tanıtır. A.2.20. Vücudunun bölümlerini tanıyarak kendisinin ve arkadaşlarının vücudunun değerli olduğunu kabul eder.	B.2.24. Çevresindekilerin kabul edilemeyen önerileriyle karşılaştığında etkili reddetme davranışı sergiler.	
Planlı olma	A.2.22. Arkadaşları ile birlikte oynamak, çalışmak ve özel günleri kutlamak için plan yapar ve planını uygular.		
Problem çözme	A.2.33. Okulda ortaya çıkabilecek sorunlarla ilgili farklı çözüm yolları üretir, sorunları çözmek için gerektiğinde okul çalışanlarından, öğretmenlerinden ve arkadaşlarından yardım ister. A.2.28. Okulu ve çevresini korumak için alternatifler üretir.		
Sorumluluk sahibi	A.2.21. Sağlığını koruma sorumluluğunu üstlenir ve okulda sağlığını korumak için yapması gerekenleri açıklar.	B.2.19. Aile içinde görev paylaşımına katılmaya istekli olur ve üzerine düşen görevi yapmaktan mutluluk duyar.	
Yaratıcı düşünme		B.2.2. Evinin ayırt edici bir	

		özelliğini belirterek bu özelliğin evini nasıl 'eşsiz' kıldığını açıklar.	
Zamanı etkili kullanma	A.2.1. Okulla ilgili, günlük işlerini öncelik sırasına koyarak belirlenen zaman içinde yapar.	B.2.10. Zaman ifadelerini doğru kullanarak günlük ve haftalık plan yapar ve bu planlara uyar.	
Zengin hayal gücüne sahip olma	A.2.30. Milli bayramları kutlamak amacıyla hazırlık yapar ve kutlama için fikirler üretir.		

2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programındaki 3. Sınıf Kazanımların Girişimci Birey Özellikleri İle İlişkisi

3.SINIF			
Kazanımlar	OKUL HEYECANIM	BENİM EŞSİZ YUVAM	DÜN, BUGÜN, YARIN
Girişimci Birey Özellikleri	A.3.11. Okulunun tarihi hakkında araştırma yapar ve sunar. A.3.22. Atatürk'ün öğrenim hayatı hakkında araştırma yaparak edindiği bilgileri yazılı, sözlü veya görsel yollarla ifade eder.	B.3.7. Aile büyüklerinden hayatta olanların çocukluğunu araştırır. B.3.10. İnsanlığa hizmet etmiş kişilerin çocukluklarını ve yaptıklarını araştırır ve sunar. B.3.18. Çevresini gözlemleyerek hangi iletişim türlerinin kullanıldığını araştırır. B.3.22. Yemek, uyku, ders çalışma ve oyun saatlerine uymanın kişisel başarı ve başarısızlıkla ilişkisini araştırır.	C.3.5. Takvimi kullanarak hava durumundaki değişiklikleri günlük, haftalık, aylık olarak gözlemler ve gözlem sonuçlarını grafiklerle gösterir, meteorolojinin tahminleriyle karşılaştırır. C.3.12. Doğadaki su döngüsünün nasıl gerçekleştiği hakkında sorular sorarak çıkarımlarda bulunur. C.3.18. Ulaşım araçlarının geçmişten günümüze nasıl bir değişim geçirdiğini araştırarak bulgularını sınıfta sunar. C.3.21. Geçmişten günümüze iletişim teknolojilerinde meydana gelen değişimi araştırır. C.3.22. Yaşadığı yerleşim biriminin eski ve yeni halini araştırır; bunlar arasındaki benzerlik ve farklılıkları ayırt eder.
Araştırmacı		B.3.33. Kaybetme veya başarısız olma olasılığını göze alarak, yenilikleri deneme cesareti gösterir ve bundan zevk alır.	
Cesaretli olma		B.3.13. Ailevi ve yakın çevresiyle iletişim kurarken, sözlü olmayan iletişim öğelerinin de kullanıldığını fark eder.	
Etkili iletişim	A.3.4. Öğretmeni ve arkadaşları ile etkileşimde bulunurken ve iletişim kurarken uygun davranışlar gösterir.		
Grup çalışmasına katılma	A.3.29. Kulüp ve diğer grup çalışmalarında grubun henüz fark edilmeyen ortak ihtiyaçlarına duyarlı olur.		
Güvenilir olma	A.3.31. Dürüst davranışlarda bulunarak arkadaşlarının güvenini kazanır. A.3.32. Bir grup üyesi olarak dürüstlüğü, yeterliliği ile grup arkadaşlarının ve liderinin güvenini kazanır.		
Karar verme	A.3.3. Arkadaş seçerken ve kişisel tercihlerde bulunurken olumlu değerleri gözeter.	B.3.19. Ailede kararlar alınırken görüş bildirir ve kendisinin üstlenebileceği görevlerle ilgili yeni fikirler üretirek bunları uygular.	
Kararlı olma			

Kaynakları etkili/verimli kullanma	<p>A.3.16. Kişisel bakımını yaparken kaynakları tutumlu kullanır.</p> <p>A.3.23. Tüketici olarak sahip olduğu hakları bilir ve bilinçli tüketici davranışları sergiler.</p>	<p>B.3.23. Kendi parasını uygun biçimde, önceliklerini belirleyerek harcar.</p> <p>B.3.25. Kaynakları bilinçli olarak tüketmenin aile bütçesine katkısını açıklayan çeşitli etkinliklerde bulunur.</p> <p>B.3.27. İnsanların nelerden ve nasıl tasarruf edebildiklerini araştırır.</p>	
Kendini ifade etme	<p>A.3.5. Arkadaşlarıyla ve başkalarıyla ilişkilerinde duygularını uygun biçimde ifade eder.</p> <p>A.3.6. Başkalarının duyarlılıklarına saygı göstererek kendi ihtiyaçlarını, isteklerini ve görüşlerini ifade eder.</p>		
Liderlik	A.3.30. Kulüp veya grup çalışmalarında alınacak kararlar ve yapılacak çalışmalarda arkadaşlarını bir fikir etrafında bir araya getirir.	B.3.36. Çeşitli ortamlarda liderlerin gruplar ve toplumlar üzerindeki etkilerini araştırır.	
Olumlu düşünme	<p>A.3.3. Arkadaş seçerken ve kişisel tercihlerde bulunurken olumlu değerleri gözeter.</p> <p>A.3.15. Okul yaşamıyla ilgili iyimser bir bakış açısı geliştirir.</p>		
Özgüven sahibi olma	A.3.27. Okula geliş ve gelişlerinde başkalarının kabul edilemez önerileriyle karşılaştığında etkili reddetme davranışları sergiler.	B.3.9. Fiziksel özelliklerini tanıyarak olumlu bir beden imgesi geliştirir.	
Planlı olma		<p>B.3.21. Yapacağı işleri öncelik ve önem sırasına koyarak günlük ve haftalık çalışma planları yapar, yaptığı planlara uyar.</p> <p>B.3.31. Kişisel olarak gelişimine uygun amaçlar belirleyerek bu amaçlara ulaşmak için izleyeceği aşamaları planlar.</p> <p>B.3.34. Ailesiyle birlikte eğlenmenin aile bireylerine katkılarını açıklar, bunun için planlar yapar ve planıyla ilgili düşüncelerini etkili bir biçimde sunar.</p>	
Problem çözme	<p>A.3.9. Öğretmeni, okul çalışanları ve arkadaşları ile ilişkilerinde gerektiğinde sorun çözme becerisini kullanır.</p> <p>A.3.12. Okul ve sınıf eşyalarını özenli kullanmadığında ortaya çıkabilecek sorunları çözmek</p>	<p>B.3.17. Aile içinde ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkları çözmek için, sorun çözme becerisini kullanır.</p> <p>B.3.37. Kişisel eşyalarını ve başkalarının eşyalarını özenli kullanmadığında ortaya çıkan sorunları çözer.</p>	

	<p>in alternatifler iletir.</p> <p>A.3.14. Okulda kurallara uyulmadığında ortaya çıkabilecek sorunlarla ilgili çözüm yolları üretir ve en uygun çözüm yolunu uygular.</p> <p>A.3.28. Okula geliş ve gelişlerinde karşılaştığı kişilerle aralarında çıkabilecek sorunlar için hangi çözüm yollarına başvurabileceğini açıklar.</p>		
Sempatik ve esprili olma		B.3.35. Ailesiyle katıldığı özel gün kutlamalarında mizahı kullanır.	
Sorumluluk sahibi		<p>B.3.2. Canlıları sınıflandırarak, evinde bitki yetiştirmeye veya hayvan beslemeye istekli olur ve onların ihtiyaçlarını karşılamak için sorumluluk alır.</p> <p>B.3.43. İnsanların mutluluğunun, bireylerin aile içerisinde ve ülke genelinde üzerlerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirmelerine bağlı olduğunu kavrar.</p> <p>B.3.44. Aralarındaki benzerliklere ve farklılıklara karşın bütün insanların aynı gezegeni paylaştıklarını fark ederek, daha iyi bir dünya yaratmak için her bireyin üzerine düşen görevler olduğunu kavrar.</p>	
Yaratıcı düşünme	A.3.33. Okulu ve çevresini temiz tutmak için bir proje tasarlar.	B.3.3. Hayalindeki evi planlar ve sanat yoluyla ifade eder.	C.3.6. Atatürk'ün hayatıyla ilgili olgu ve olayları sanat yoluyla ifade eder.
Yeni bir ürün ortaya koyma			C.3.31. Yaşadığı çevreyi daha temiz bir hâle getirmek için bir proje tasarlar.
Zengin hayal gücüne sahip olma			C.3.30. Doğal afetlerden korunabilmek için çözüm yolları üretir.

ÖZGEÇMİŞ VE İLETİŞİM BİLGİSİ

29 Aralık 1990 tarihinde Rize’de doğdu. 2005 yılında Rize Çiftekavak P.A. İlköğretim okulundan, 2009 yılında ise Rize Fener Lisesinden mezun oldu. 2009 yılında Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Eğitimi Programı’nı kazandı. Lisans eğitimini 2013 yılında tamamladı. Aynı yıl içerisinde Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Eğitimi Bilim Dalı’nda yüksek lisans öğrenimine başladı.

Eylül 2014 – Kasım 2015 tarihleri arasında Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Eğitimi ABD’sinde Araştırma Görevlisi olarak görev yaptı. Kasım 2015 tarihinden itibaren, Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Eğitimi ABD’sinde Araştırma Görevlisi olarak görev yapmaktadır.

E-mail: ensar.aydin.52@gmail.com

ensaraydin@erciyes.edu.tr